

2000 - Tavasz

Ára: 400 Ft

folkMAGazin

VII. évfolyam, 1. szám

Vacsora a cserényben

Fékető

NYÁRI TÁBOROKRÓL

Magyar falusi zene a világ színpadán

Most jöttem Moldvából...

Profik amatőr fesztiválokon?

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

FONÓ

Táncház Egyesület

Magyar Művelődési Intézet

ETNOFON Records

Hagyományainkért Alapítvány - Fonó

- 4 - 5. Szigetvári József:
XIX. Alföldi Néptáncfesztivál 2.
- 8 - 9. K. Tóth László:
Merre muzsikál a Muzsikás?
- 10- 14. TÁBORBARÁTOKNAK
15. Csontos Gabriella:
Van miről muzsikálni
15. Gordos Anna:
Háború vagy tánc...
- 16- 17. Záhonyi András:
A legjobb tanító a zenehallgatás
- 18- 19. Árendás Péter:
Szatmári népzene az 1900-as évekből
21. FONÓ-ÚJDONSÁGOK
- 22- 24. A FIDDLER MAGAZIN
RIPORTJA
27. Lenkey Csaba:
Népzeneoktatás a Miskolci „Konziban”
28. Kaposi Edit:
A közelmúlt táncörtönetéből...
29. Takács András:
Az Aranykert muzsikája
31. NESZ-NAPTÁR
- 32- 33. Juhász Erika:
Keleti szél
- 34- 36. G. Szabó Zoltán:
Vacsora a cserényben
- 36- 37. Fehér Viktor:
Első gyűjtésem története
- 38- 39. Juhász Katalin:
Most jöttem Moldvából
- 40- 41. Kocsán László:
Múltidéző
44. Soós János:
Törlesztő vallomás
45. Gombos András:
Az apátfalvi Kardos István
- 46- 47. Szerényi Béla:
„Tudományos” levelezés
- 48- 49. NYÁRI TÁBOROK
50. Sue Foy:
Kivonatol angol nyelvű ismertető
51. PERIFERIC-ÚJDONSÁGOK

Profik amatőr fesztiválokon?

Az 1999. november 21-22-én Szolnokon megrendezett XIX. Alföldi Néptáncfesztivál után (és alatt) egyre többször került sor beszélgetésre, heves véleménycserére együttesvezetők, táncosok között, egy olyan új keletű jelenségről – sokaknak problémáról –, amely meglehetősen megosztja a néptáncos szakmát.

A vélemények az érintettségétől függően teljesen különböznek, ezzel együtt az elmúlt időben szinte alig voltam olyan néptáncos rendezvényen, ahol ez újból és újból elő ne jött volna. Mivel az elmúlt időben számtalan esetben fordult elő, hogy szakmai fórumokon kényes témákat feszegettem, lassan kezdem magam úgy érezni, mint a szakma örök háborgója, aki hol az együttesek viselkedését feszegeti, hol egyebeket tesz szóvá – némelyek szerint felfújva bizonyos dolgokat, mások szerint épp ellenkezőleg, nagyon helyesen.

Nos, ebben a témában is úgy érzem, időszerű lenne valamit tenni. Épp ezért gondoltam arra, hogy a tisztánlátás, a helyzet egyértelművé tétele érdekében, valamint számtalan kollégám biztatására, kérésére, a kérdést országos vitára kellene bocsátani. Az elmúlt évek szaporodó „jelensége”, hogy egyre többször találkozhatunk hivatásos együttesek tagjaival amatőr fesztiválokon. (Mivel hosszú éveken keresztül a profi együttesek a Táncművészeti Főiskola végzett növendékeiből biztosították tagjaikat, ezért ez egyszerűen nem fordult elő.)

Amióta a hivatásos társulatok amatőr együttesekből szerzik „utánpótlásukat”, ez eleinte szórványjelenségnek számított, nem is volt szembeötlő. Az utóbbi években azonban olyan mértékűt öltött, amely a többség számára meglehetősen furcsa helyzeteket teremt. Kiváltképpen érzékenyen érinti ez a résztvevőket olyan versenyfesztiválokon, amelyeket amatőr néptáncgyüttesek számára írnak ki.

A kezdeti időben mindez arról szólt, hogy az együttest váltó egykori amatőr „visszaállt helyére” anyaegyüttese versenyműsorában. Ez egy-egy táncost érintett, így tehát alig volt szembeötlő. Mindez mára agrárrollóként kezdett el kinyílni: Szolnokon olyan díjazott együttesel is találkoztunk, amelyik valójában nem rendelkezett a koreográfia

bemutatásához elegendő táncossal, épp ezért tánckarvezetőjük segítségével annak hivatásos együtteséből töltekeztek olyan táncosokkal, akik soha nem voltak tagok ebben az együttesben. Egy másik társulat olyan művet mutatott be, amelyik olyan táncosok tudására épült, akik valóban hajdani táncosok volt, ma azonban ők is hivatásos táncosok, egy egyébként kiváló profi együttesben.

Mindezt többféleképpen lehet értelmezni. Szólhat ez arról is, hogy milyen felemelő dolog, hogy a profikká váltak visszajárnak anyaegyüttesükbe. (Én is úgy gondolom, hogy valóban erkölcsi példa lehet, ha az együttes otthoni vagy egyéb bemutató műsorában, esetleg külföldi útján történik mindez.)

Akkor sem tartok benne semmi kivetni valót, amennyiben egy kifejezetten koreográfiai versenyen – ahol csak a koreográfusokat díjazták – szerepelnek profi táncosok. A koreográfus érdeme, ha egy ilyen ügynek hivatásos táncosokat is meg tud nyerni.

Olyan versenyen azonban, ahol együttes teljesítményt díjaznak, semmiféle formában nem tartom etikusnak profik szereplését. Tisztességtelennek vélem olyan együttesekkel szemben, akik saját erőből nevelik táncosaikat, akikkel hente alig (vagy csak) két alkalommal, és sokszor hétvégeken próbálhatnak. Ez nem egyenlő azokkal szemben, akik naponta több időt töltenek kiváló mesterek irányításával a próbateremben, mint amatőr társaik egy hét alatt.

Természetesnek tartom tehát a csak amatőrökkel dolgozók felháborodását, méltatlankodását (hát még akkor, amikor a másik megoldással élő együttesek viszik el a fesztivál díjait, illetve az amatőröket megillető szolista díjakat is).

A sport világában mindezt sokkal egyértelműbben kezelik: aki leigazolt hivatásos, az nem indulhat amatőr versenyen. Legfeljebb, ha az „nyílt verseny”.

Időszerű lenne tehát a megszorított események miatt mindezt tisztázni. Lehet, hogy ezt a kérdést rosszul látom, és akár kívülről úgy tűnhet, hogy felfújom. Mindenesetre egy országos párbeszéd segíthetne a problémán belüli tisztánlátásra.

Épp ezért várom az együttesek, együttesvezetők, táncosok levelét, amelyben kifejtik ezzel kapcsolatos álláspontjukat.

A leveleket a folkMAGazin következő számaiban szerkesztett formában közzé tesszük, remélve, hogy kialakul egy országosnak nevezhető vélemény. A leveleket – amennyiben erre a levélírók felhatalmaznak – fénymásolt, vagyis változtatás nélküli formában eljuttatom a Martin Szövetség elnökségének, kérve szintén a folkMAGazin hasábjain közzétehető állásfoglalásukat.

A levélben konkrét orvoslátokat is meg lehet fogalmazni: például a fesztivál kiírásának szigorítása, egyértelműbbé tétele. Természetes lehet olyan vélemény is, amelyik szerint mindez felesleges és műprobléma, amely minden együttes magánügye, és így jó, ahogy van...

Az átfutási időre való tekintettel a véleményeket legkésőbb április 30-ig kérném a címemre eljuttatni: 2440 Százhalombatta, Szent István tér 5.

Szigetvári József

Nézzünk néhány produkciót, a teljesség igénye nélkül, hiszen valamennyi előadott műről nem lehet részletesen beszámolni.

A kalocsai Bokréta Együttes Vasárnap délután címmel mutatta be kalocsai összeállítását, és azt hiszem, ha ezt Tóth Ferenc látta (minden bizonnyal látta), bizony büszke lehetett egykori tanítványaira! Jó arányú, jól szerkesztett művet mutattak be, igazán szívet melengető előadásban. Illés Zoltán feleségével együtt méltó folytatói Tóth Ferenc munkásságának. (Az együttes különdíjban részesült)

A debreceni Hajdú Táncegyüttes két műsorszámát közül egyértelműen Palenik József Szigetközi táncok című műve volt a jobb. Az együttes rendkívül szimpatikus megjelenése, szép táncolása, fegyelmezett munkája igazán minden elismerést megérdemel. Kiemelkedő volt a Morotva zenekar munkája, amely emelte az együttes teljesítményét. Lovass Bálint és Tiszai Zsuzsa munkásságát eddig a gyermekfesztiválokról ismertem, úgy tűnik, hogy a Hajdú Táncegyüttes felnőtt csapatát is igen nagyszerűen vezetik. (Palenik József koreográfiai díjat kapott)

Nagyon tetszett a szolnoki Tisza Táncegyüttes mindkét műve. Juhász Zsolt

„Ketten” című koreográfiája a régi szolnoki fesztiválok műveit juttatta eszembe: a vágyakozást, a társra vágyást, az egyedül „kettenséget”, a mindenki „kettenségét”. Zefirellihez fogható gyönyörű képekkel mutatta meg mindezt. Kiemelkedő segítősége volt Hruz Dénes és Hruz Szabolcs gyönyörűsége zenéje.

Juhász Zsolt a koreográfiai első díjat nyerte el, míg Hruz Dénes és Hruz Szabolcs zenei első díjat kapott. A Tisza Táncegyüttes

A XIX. Alföldi Néptáncfesztivál

- 2 -

másik produkcióját Mihályi Gábor készítette Sebő Ferenc zenéjére, Nagy László versére. A címválasztást – Staccato, legato – nem tartottam szerencsésnek. Sokkal inkább ver sillusztrációnak nevezném, amely lehetővé tette volna a mű teljesebb befogadását. Így azonban óhatatlanul folyamatosan kerestem a mű címe, a látottak és Nagy László verse között a logikus összefüggést, ami persze nem ilyen direkt. Mindenesetre ez sem vett el a mű értékéből semmit, így megérdemelten kapta a Tisza Táncegyüttes a fesztivál nagydíját.

A Nógrád Táncegyüttes Gyebnár László és Szabó János Cifra nyomorúság című művében drámaian ábrázolta a paraszti

Illusztráció:
XIX. sz-i népszínmű
(Postai levelezőlap, 1906.)

élet tragédiáját, a nemzedékről nemzedékre szálló nyomorúságot, és a nyomorúságot – ha csak kis időre is – legyőző élni akarást. Egyszerű, maníroktól mentes eszköztárával, világos, áttekinthető szerkesztésével, hiteles előadásmódjával szerzett szép pillanatokot a nézőknek. Bemutatott műsorukért Szabó Iván különdíját nyerték el.

A sárospataki Bodrog Táncegyüttes és a százhalombattai Forrás női táncara ihletett előadásmódjával szerzett örömteli pillanatokot. A két alkotó rendkívüli anyag- és tájismeretről tett tanúbizonyságot műveikkel: Kiss Zsuzsa somogyi lánytáncot készített a sárospataki együttesnek, míg Furik Ríta Magyarbódi karikázót a százhalombattaiaknak. A zsűri kiemelte a battai lányok archaikus megjelenését, előadásmódját. A Forrás néptáncegyüttes másik műsorszámát, Lévai Péter Pontozó és cigányverbunk című koreográfiája, méltán lett a fesztivál egyik sikerszáma. A sárospatakiak a Somogyi táncok bemutatásáért különdíjat kaptak, a százhalombattaiak a bemutatott műsorért a fesztiválon III. helyezést, valamint egy táncművész különdíjat nyertek.

Ezen a fesztiválon Juhász Zsolt bizonyult a legtermékenyebb koreográfusnak, hiszen a szolnokiak mellett anyaegyüttesénél is készített koreográfiát, Vőfély címmel. Úgy tűnik, Juhász Zsolt egyike az igazán beérőben lévő tehetséges fiatal alkotóknak, amely már csak azért is nagy öröm számomra, mert élete első koreográfiáját a százhalombattai Forrás Néptáncegyüttesnél készítette 1987-ben. Dramaturgiai ötletei, a színpad használata nála látszik igen tudatosnak. Csak úgy, mint a Kettes című műnél, itt is gyönyörű színpadképeket használt. (Itt elsősorban a tánc kezdőképére gondolok.) A megvalósításnál méltó társa volt a Szeged Táncegyüttes. Dicséretes, hogy olyan témát keresett, amelynek formanyelveként dél-alföldi anyagot, saját táncművészt használhatott.

A bemutatókat követő táncművész nagyon jól sikerült, azt hiszem, a havazás miatti nehézségeket is legyőző együttesek régen bulizhattak ekkorát. Sajnálatos módon azonban a megjelent csoportok nem voltak partnerei a szervezőknek, akik igaz, hogy az utolsó pillanatban, de azt kérték, hogy a táncművészre mindenki készítsen el egy tizenöt perces programot, amely lehet játék vagy bármi, ami a hangulatot fokozza. Lényege, hogy segítsen a csoportok közötti kapcsolat kialakulásában, az ismerkedésben. (Üdvözlendő egyébként a szervezők ötlete.) Kissé szégyenteljesnek gondolom, hogy mindez süket fülekre talált, mert egy ilyen negyedórás program összeállításához semmi más nem kell, mint egy kis

„Tedd ki a pontot...”

IV. Nemzetközi Legényes Verseny

2000. április 29.

Budapesti Művelődési Központ

A verseny célja: A rendezőség segítséget kíván nyújtani a legényes tánc minél magasabb színvonalú elsajátításához és továbbéltetéséhez. Az évenként megrendezett versenyen a Kárpát-medence kiváló legényes táncosainak anyaga kerül sorra Kalotaszegről, a Küküllő mentéről és a Mezőségről.

A felkészüléshez szükséges videofelvételt – hozott kazettára – és táncírást a rendezőség ingyen bocsátja a versenyre jelentkezők rendelkezésére, kizárólag a nevezési díj befizetését igazoló szelvény bemutatását követően.

I. kötelező: Jakab József rögzített táncfolyamataiból a rendezőség által kijelölt három folyamat (videó- és táncírásmellékletet igény szerint biztosítunk).

II. szabad tánc: Magyarórdi és/vagy szentbenedeki pontozó (10–14 pont terjedelmű rögtönzés).

A versenyre 18. életévüket 2000. Szent György napjával bezárólag betöltött férfiak jelentkezhetnek.

A táncosokat öt tagú szakmai bizottság értékeli.

Nevezési határidő: 2000. április 2.

Nevezési díj: 1.500,- Ft

**Budapesti Művelődési Központ
Bartók Táncegyüttes Alapítvány**

H-1518 Budapest Pf.: 145.

Tel.: +36/1/203-4646/262

Fax: +36/1/203-4632

E-mail: bartokta@c3.hu

együttesvezetői fantázia, s egy vállalkozó kedvű jópofa közösség: egy táncegyüttes. „Schneider Fánis” blokk helyett akár ezekkel a programokkal, is mulathattuk volna az időt. Bár ettől függetlenül az ominózus zenei blokkot nem tartottam szentségtörésnek, olyan jókat polkáltunk, keringőztünk... (Sajnos, itt sem volt minden tökéletes, hivatásos táncosaink közül egy-kettő felháborítóan, izléstelenül viselkedett, ami azért szomorú, mert pont nekik kellene példát mutatniuk az amatőröknek.)

Természetesen alig várta mindenki a másnapi gálaműsorban fellépő együttesek listáját és a műsorrendet.

A reggel 8 órás szakmai megbeszélésre mindenki nagy izgalmak közepette érkezett. Ahogy várható volt, a rendelkezésre álló idő, mint ilyenkor mindig, bizony kevésnek bizonyult. Pedig ez a szolnoki nagyon tanulságos, érdekes és szakmailag jó értékelés volt. Köszönhettük a zsűri összetételének: Vásárhelyi László korát meghazudtoló fiatalsággal elnökölt, hiába no, Laci bácsi mégis csak a néptáncmozgalom doyenje, ilyen szeretettel senki nem tud dicsérni, és kritizálni, mint ahogy ő teszi. Laci bácsi mindenkit szeret, természetes hogy őt is szereti mindenki. Felföldi László hihetetlenül ért a folklórhoz, értékelése alatt sokkal inkább érzi magát az ember egyetemi előadásán, mint szakmai értékelésen. Fuchs

Livia – aki magát „a hivatásos nézőnek” titulálja, – minden olyant észrevesz, amit más nem. Azt hiszem, gyakrabban kellene vele beszélgetnie mozgalmunk alkotóinak, hiszen kiváló esztéta. Eredics Gábor, mint zenei zsűri, biztos hogy egyedüli esélyese a leghumorosabb zsűritag címnek, ugyanakkor meghatározásai, észrevételei mindig rendkívül pontosak, hallása félelmetes. Zsuráfszki Zoltán pedig a táncos, és ennél többet nem is lehet mondani, hiszen bármelyik percben képes felpattanni és eltáncolni azt, amiről beszél. A zsűri döntésével tulajdonképpen egyet is lehetne érteni, már ami a fesztiváldíjakat illeti.

Egy kérdésben azonban – kiváltva a jelen lévő együttesek felháborodását – teljesen érthetetlen és elfogadhatatlan módon hoztak rendkívül hibás döntést, bár semmiféleképpen nem szeretném megbántani a zsűri tagjait. Ugyanakkor mozgalmunk jövőjét tekintve mégis csak fontosnak tartottam e beszámoló elé tűzve tolmácsolni azt, amiről kollégáimmal igen sokat és nagy egyetértésben beszélgettünk a történetek után.

Felháborító döntésnek véltük, hogy egy amatőr néptáncfesztiválon a kiadható két szólista díj mindegyikét egy és ugyanazon hivatásos együttes hivatásos táncosai kapták.

Szigetvári József

M.É.Z.-zel folyó táncházak

Az ír zenét játszó M.É.Z. együttessel sokfelé találkozhatunk. A zenekar most három helyen is tart rendszeres klub-foglalkozást:

- minden hónap második és negyedik vasárnapján a Gyökér klubban 20:00 órai kezdettel
- minden hó negyedik csütörtökén a Campona bevásárló központ Café Zenit-jében 18:00 órától.
- a Postásban havonta egyszer, pénteki napokon, 19:30 órai kezdettel. A következő három alkalom időpontja: március 24., április 28., május 19.

Rendszeres táncházak:

- minden hónap első és harmadik vasárnapján a Virányosi K.H.-ban 19:30-tól
- minden hó második csütörtökén a Camponában 18:00 órai kezdettel

TÍMÁR VIKTOR ISMÉT BUDAPESTEN!

fotó:
T. Asztalos Zoltán

Tavaly ilyenkor azt írtam, milyen jó, hogy az adatközlők ma már „szinte” házhoz jönnek. Tavasszal ismét Budapesten tanít Tímár Viktor, a kiváló muzsikusz Hidegsgpatakáról, Gyimesből. Az elmúlt évi öttel szemben, idén már hat alkalommal találkozhatunk vele a Ferencvárosi Művelődési Központban. A március 10-én kezdődő másfél hónapos tanfolyam alatt közelebről is megismerkedhetünk a gyimesi dallamokkal, táncokkal és népszokásokkal. A kurzus mindenki számára nyitott, kezdőktől a haladóig. A foglalkozások a furulyaoktatáson és táncitanításon kívül táncból állnak. A zenéről és a jó hangulatról az Üsztüri zenekar, Tímár Viktor, Tündik Tamás és Csidu gondoskodik. Péntekenként, a 18-órától kezdődő programokra a helyszínen bérlet és napijegy is váltható. A közös zenélés után megmozgathatjuk a munkában elfáradt, számítógép felett elgönyvedt és iskolapadban meggyötört tagjainkat. A táncokba mindenki bekapcsolódhat és Viktor bácsi mellé bárki odaülhet muzsikálni. Aki úgy érzi, hogy kevés az óraszám, otthon gyakorolhat videó és audio kazetta segítségével. Ha lehetőségünk van eredetiből tanulni, éljünk vele!

Benkő András

Rece-Fice táncház

Új helyen és új kazettán

2000. március 20-án új helyre költözött a Rece-Fice balkáni* táncháza. A Fonó kis kiterője után – reméljük véglegesen – a Fáklya Klubban ütöttünk tanyát (Budapest, VI. kerület Csengery u. 68., minden hétfőn 18.00-22.30-ig).

Nem jószántunkból hagytuk ott hat és fél év után az Almássy teret. Először úgy volt, hogy felújítás miatt be kell zárni. Persze már akkor felröppentek pletykák, hogy el akarják adni, meg hogy nem is felújítás, hanem átalakítás lesz, bevásárlóközponttá, vagy ki tudja mivé. Nyilatkozatok hangzottak el, hogy az épület életveszélyes, sürgősen be kell zárni. Aztán csökkent a hév, kiderült, hogy nem is most kell bezárni, hanem ki tudja mikor, meg ha valaki kifizeti a terembért, akkor máris nem annyira életveszélyes. (Én építészkar végeztem, de erre az összefüggésre hasztalan próbálok visszaemlékezni statikai tanulmányaimból.) És hát legyünk őszinték, melyik az a táncház, amelyik ki tudja gazdálkodni a terembért? Tehát minden maradt a régiben, csak a táncházak tűntek el az Almássy térről, lezárva egy szép fejezetet a város történetében. Persze annak is van némi igaza, aki azt mondja, hogy fel kell emelni a jegyárakat a három-négyszeresére, elvégre milyen ember az, aki elvárja, hogy egy hamburger, vagy egy liter benzin árértékű művész három órán keresztül egyedi produkcióval szórakoztassa egy fűtött helyiségben? Milyen ember az, aki nem hajlandó ezért megadni legalább négy hamburger árát? Pláne, ha ugyanaz az ember ugyanebben a táncházban szemrebbenés nélkül otthagyná a büfében öt-hat hamburger árát, tehát egy zenész aznap gázsijának többszörösét. Vagy másnap egy másfél órás moziért, ahol valami kommersz tömegcikket kap. Ha tehát a közönség nem hajlandó a költségeket megfizetni, akkor erre a műfajra nincs is szükség. (Ahogy költészetre sem, hiszen a kiadók tudvalévolóleg nem a verseskötetek bevételeiből fizetik a terembéruket.) Döntsön a nép, a szent PIAC! És hogy a „piacnak” mi kell, elég megnézni a kereskedelmi csatornákat, amelyek tényleg a piacról élnek, ahogy ezt pestiesen mondani szokás. Népzene egyiken sincs. Meg klasszikus sem! Händel, Mozart, Brahms, szemétre velük: nem korszerű, nem értékeli a piac!

No, de hagyjuk ezt!

Hogy valami pozitívát is mondjak, ismét egy kazettával ünnepeljük a Táncházatalálkozót. (Mely utóbbi szintén nem jószántából költözött új helyre.) Pontosabban lapzártakor a munkálatok még javában folynak, de reménykedünk benne, hogy a folkMAGazin-nal együtt ezt is kézbe veheti az Olvasó, a Bahia Music és a Rece-Fice közös kiadásában. Régi álmunk teljesülne ezzel: már 1993-ban, első kazettánk elkészültével azon gondolkodtunk, hogy meg kellene csinálni a „táncázás kazettát”, nem koncertszámokkal, hanem tánczenével, amire akár házibulin is lehet táncolni. Természetesen azért „csak” hallgatni is jó legyen, de mondjuk nem szerepelnének rajta balladák, meg hallgatók. Mindez persze akkor az igazi, ha egy valódi táncház hangulatát sugározza, hogy aki még nem látott ilyet, legalább némi fogalma legyen róla. Tehát legjobb, ha élő felvétel.

Az ötlet több, mint hat éves. A megvalósítás vadonat új!

ifj. Vitányi Iván

* Nem pontos kifejezés, de sajnos még nem találtunk nála jobbat. Az igazán pontos az volna, hogy „szerb, horvát, bolgár, görög, makedón, román”. De ha van is túelme valakinek ezt végigmondani, más még mindig megkérdezheti, miért pont ebben a sorrendben?

Kedves Barátaink!
2000. június 11-12-én kerül
megrendezésre Balatonbogláron a

IV. MÉTA FESZTIVÁL

Gyermek Néptáncsoportok Koreográfiái
Versenye és Futóméta Bajnoksága

Versenyünk lehetőséget ad egy olyan
megmérettetésre, ahol
elfogulatlanul értékel a zsűri.

Ennek biztosítéka a verseny
pontozási módszere:

A zsűri a verseny alatt csupán egy
sorszámozott listát kap, melyen csak
a produkciók címe, és ha kell,
a tánc származási helye szerepel.

A produkció bemutatása után a zsűri tagjai
(2 táncos, 1 zenész, 1 néprajzos
és egy társadalmi zsűri tag)
azonnal pontoznak 3 kategória szerint
(színpadi megjelenés, stílusos táncolás,
koreográfia), 1-10 pontig – tehát a látott
produkciót értékelik, nem a koreográfus vagy a
csoportvezető nevét.

A versenyszámok bemutatása után, a
megbeszélés előtt, még plusz-pontokat
oszthatnak vissza a zsűritagok, maximum
50 pontig, mivel a verseny színvonaláról
csak ez időben alakulhat ki reális kép.

Az első öt helyezett koreográfia
pénzjutalmat kap, terveink szerint
– a kapott támogatásoktól függően –
20.000-60.000 Ft-ot,
de a változtatás jogát fenntartjuk.

Jelentkezéseket
2000. április 30-ig várjuk!!!

Címünk:
Városi Kulturális Központ
8630 Balatonboglár, Árpád u. 17.
Tel./fax: 06-85-350-861
muvhaz@bbvkk.datanet.hu

Minden érdeklődőt szeretettel fogadunk!

Taxival a táncházba

ERDÉLYI TÁNCHÁZAK NYOMÁBAN MAROSVÁSÁRHELYEN

Taxival megyünk a marosvásárhelyi tánc-
házba. Már este hét óra van, késésben
vagyunk, és nem szeretnénk semmi
pénzért lemaradni a nyárárdmenti táncok
oktatásáról. Szerencsére pontosan a kezdésre
megérkezünk: nem is lehet másképp, hiszen Taxi
– Takács Zoltán – a terembe belépve azonnal
meg is kezdi a lépések tanítását. A néptánc háza
– a Maros Művészegyüttes próbaterme – régi
időkről tanúskodik: a sarokban egy apáink korát
idéző cserépkályha ontja a meleget, a székek
családi kopottsága és a lakkozatlan parkett
is segíti a belépőket, hogy megszabaduljanak
gátlásaiktól.

Szerencsére az erdélyi fiatalok kevésbé
szégyellősek, mint a magyarországiak: aki
először jut el a folyosóról nyíló próbaterem
ajtáig, annak elég néhány barátságos szó, és
már is beáll a tanuló körbe. S eljön a következő
hétfőn is, mert tudja, hogy onnan folytathatja,
ahol ma abbahagyja. Előtte persze egy kis
ismétléssel, hogy az „újak” is bekapcsolódh
assanak. Aki ma először jött, az a jövő héten
már otthon érezheti magát, és biztató szóval
már ő bátoríthatja a terembe megilletődötten
bepillantókat. Örömmel teszi, hiszen ő már
egyszer táncolt nyárárdmentit...

Taxi soha nem volt hivatásos táncos.
Ferenc Zsoltal és Hayasi Akioval – aki a nemrég
megújult Maros Művészegyüttes kiváló táncosa,
és néptáncgyűjtéssel is foglalkozik – együtt azért
vállalta az 50 főt is megmozgató táncházban a
táncoktatást, mert Salamon József „Sala”, aki
tavasszal nagy sikerrel vezette a vásárhelyi
táncházat, ősztl amerikai meghívást kapott.
Amíg angol nyelvtudásban is megerősödve
vissza nem tér a vásárhelyi táncházak körébe,
addig ők viszik tovább Marosvásárhelyen a
táncházat.

Ma Taxi a soros. Élvezzük lendületét,
hallgatjuk segítő magyarázatait. A kezdők
is dícsérik türelmét. A zenészek (Moldován

Horváth István vezetésével) is hallgatnak a
szavára, követik irányító szavait – ami nem is
csoda, hiszen ő a Folk Center Alapítvány elnö-
ke.

Taxi táncitanító párjával, Pötörke Ritával ma
nyárárdmenti táncokat tanít. A jobbágytelki,
nyárádselyei és nyárádmagyarósi elemekből
összeállított táncrend remek ismétlési
lehetőséget jelent azoknak, akik nyáron az I.
Jobbágytelki Néptánc-táborban egy hétig már
tanulták a névadó falu táncát, ugyanakkor kiváló
alkalom azoknak is, akik csak most ismerkednek
a magyar néptánc alaplépéseivel.

A szünetben Kerekes Boglárka – akinek
készlőben van egy népzenei kazettája
– tanítja énekelni a tánc ház látogatóit. Majd az
Öves együttes mindent átütő moldvai blokkja
következik – főleg azok nagy öröme, akik
a külsőrekecsini és gyimesi táborban már
magas szintre jutottak a közel 50 moldvai
„táncocska” elsajátításában. A sort a tánc házban
hagyományosan a mezősegi rend zárja.

A vásárhelyi tánc házban azt is
megtudhattuk, hogy végre Kolozsvárott is
beindult a rendszeres tánc ház: kedden a
Music Pub-ba Folk-kocsma működik, szerdán
pedig a nagyváradi Palló zenéjére a kolozsvári
német kisebbség klubtermében Both József
és Zsuzsa tanít néptáncot. A csíkszeredai,
sepsiszentgyörgyi, székelyudvarhelyi, szamo-
sújvári, nagyváradi, nagykarolyi, temesvári
tánc ház is jól működik az ősztl, igazolva, hogy
van még érdeklődés a fiatalok körében a magyar
néphagyományok iránt. Mi sem bizonyítja ezt
jobban, hogy a novemberi Miskolci Népmese
Konferencián a nagyváradi Fülöp Szabolcs
asztrálmítológiai népdalelemzését két csodálatos
hangú székely leány éneke szemléltette, akik
Nagyváradon a Partiumi Egyetemen tanulván
rendszeresen gyakorolnak a maguk szervezte
népdal-önképző körben.

ZA

Tárogató Világtalálkozó Vaján

Történelmi
környezetben, a kuruc
emléket őrző Vay Ádám
Kastélymúzeumban kerül
megrendezésre a 2. Tárogató Világtalálkozó.

Időpontja: 2000. július 5-16.

Rendező: Rákóczi Tárogató Egyesület, Vaja
A rendezvény helyszíne: Vaja, Vay Ádám Múzeum
/Vaja 40-km-re van Nyíregyházától/

A szakmai napok július 6-7-8-án lesznek.

Országosan és nemzetközileg elismert szakemberek
számolnak be a tárogató kutatás legújabb eredményeiről.

Az előadók Magyarországról és külföldről érkeznek.

Minden résztvevő bemutatkozási lehetőséget kap.

Sokféle zenei stílus kerül bemutatásra: magyar, török,
szlovák, román, délszláv, norvég népzene, jazz, klezmer,
valamint magyar zene a XVII. századtól napjainkig.

A Vajai konferen-
ciák után július 9-től
16-ig a jelenlévőkből alakult
nemzetközi tárogató együttes meglátogatja
Magyarország nevezetesebb helyszíneit és ott egy-egy

hangversenyt ad. Lesz hangverseny barlangban, várakban, a
Balaton mellett és történelmi emlékhelyeken.

A konferencia részvételi díja: a Nyugat-Európából és
az USA-ból érkező vendégeknek 5000 Ft, míg a Kelet-
Európából és Magyarországról jelentkezők számára 2500 Ft.
A szállás és étkezés mindenki számára ingyenes, erről a
Rákóczi Tárogató Egyesület gondoskodik.

Információ, levélcím: Nagy Csaba
4400 Nyíregyháza, Kórház út 37.

Tel./fax: 42/437-046

Jelentkezési határidő: 2000. május 20.

Merre muzsikál a Muzsikás?

A Tavaszi Fesztivál keretében március 19-én a Zeneakadémián tartott nagy sikerű Bartók-Kodály estet a Muzsikás együttes egy fantasztikus belga csellistával, Roel Dieltiens-szel, akivel már volt néhány közös fellépésük. Három napra rá Belgiumba indultak, ahol a Royal Philharmonic Society szervezésében kilenc nap alatt tíz koncertet adtak. Ezt követően sincs azonban megállás a zenekar életében, hiszen többek között egy-egy amerikai és japán meghívásnak is eleget kell tenniük. Hamar Dánieltől a részletek felől érdeklődtünk.

– Tavaly ősszel bemutattátok a Bartók-lemezt az Egyesült Államok keleti részén tett turnékon, útbá ejtve többek között New Yorkot, Washington, Bostont, Minneapolist, Cincinnati, Chicagót, április 26. és május 11. között pedig következik a nyugati part. Nem vagytok ismeretlenek az amerikai közönség előtt, de miként fogadtak odakinn egy Bartók névvel fémjelzett műsort?

– Jók a tapasztalataink, mert az Egyesült Államokban egyre nagyobb a közönsége az alternatív és egyéb, nem kommersz műfajoknak. Bartókhoz persze még kevesen jutottak el, de

akik igen, azok abszolút.

– Most a nyugati part következik, Los Angeles, Portland, Seattle – hogy csak a legismertebb városokat említsük –, New Yorkot azonban megint nem hagyjátok ki...

– Igen, mert most a Broadway-n lévő Symphony Space nevű zeneszínházban lépünk fel, s ez lesz Amerikában az első olyan koncertünk, amelyen Balanescu is részt vesz.

– Tán el sem hiszik idehaza, hogy külföldön milyen sajtók van. Japánban például, ahol még be sem mutattátok a Bartók lemezt, az egyik zenei havilap tavaly három számában is több oldalas cikket írt rólatok, de más orgánuk is tekintélyes dolgozatokat közöltek a lemezekről, mint a világ egyik jelentős produkciójáról. A felkelő nap országába mikor utaztok?

– Októberben adunk egy héten keresztül minden nap koncertet Tokióban, a Sony cég World Music színházában, majd turnéra indulunk az országban, s egyúttal taiwani meghívásunknak is eleget teszünk.

– Ősszel ismét ellátogattok Belgiumba...

– Immár sorozatban ötödik alkalommal

kaptunk meghívást a Belga Rádió Flamand Fesztiváljára, melyen a komolyzene és a népzene kapcsolatát igyekeznek bemutatni a szervezők. Európában erre nagy igény mutatkozik, a klasszikus koncertterem is kezdenek megnyílni a népzene előtt.

Ezt megelőzően július 11-én a szombathelyi Bartók-szemináriumon, augusztus 20-án pedig Londonban, a Millennium Dome-ban lépünk fel, de ugyanebben a hónapban Spanyolországban is koncertezünk, s a Pepsi Sziget világzenei színpadán is muzsikálunk.

Érdeemesnek tartom megemlíteni, hogy az egyik legcsodálatosabb koncertünket Bukarestben adtuk, ahol megható ünnepségben volt részünk, s ezáltal a magyar népzenenek.

– Új CD mikor várható tőletek?

– Egy lemez elkészítése után újabb gondolatok támadnak bennünk. Három-négy CD anyaga most is a fejünkben van, de nem mondható, hogy ezen a téren túltermelők lennénk. Hosszú érlelgetés, vitatkozás eredménye egy-egy Muzsikás-album. A legközelebbi olyan fázisban van, hogy terveink szerint ősszel bevonulunk a stúdióba.

K. Tóth László

MUZSIKÁS és Sebestyén Márta – fotó: Kása Béla

A pécsi Táncház Baráti Kör Gazdag program kevés pénzből

A pécsi Táncház Baráti Kör 1988-ban jött létre lelkes amatőrök, barátok összefogásával. Az egyesülés első számú célkitűzése, hogy összefogja a népi (hagyományos, populáris) kultúra iránt érdeklődőket, a népi kultúra valamely aspektusával (kézművesség, tánc, zene) hivatásszerűen, vagy amatőrként foglalkozókat, a népi kultúrát kutatókat, mintegy keretet teremtve a személyes találkozásra, információ átadásra, a közös szórakozásra.

Kéthetenként Táncházat rendezünk a Vasutas Művelődési Házban, ahová a pécsi, baranyai zenészek, táncosok, kutatókon kívül az egész országból, illetve alkalmanként a határainkon túlról is hívunk vendég-előadókat, neves tudósokat, népi iparművészeket, hagyományörző együtteseket, naív alkotóművészeket. Igény – s persze anyagi lehetőségeink – szerint alakítva programjainkat szerveztünk már hétvégi táncoktatást hivatásos, illetve autentikus oktatók vezetésével, fotókiállításokat, ismeretterjesztő előadásokat, úti beszámolókat.

Mivel rendkívül színes etnikai környezettel büszkélkedhetünk, igyekszünk ezt is kihasználni, és meghívjuk a pécsi, baranyai, dél-dunántúli, horvát, német, roma és szerb táncgyűttestek tagjait, zenekarokat s egyéb művészeti ágak képviselőit Táncházuinkba.

Működésünkhöz eddig csupán a „házigazda” Vasutas Művelődési Ház nyújtott segítséget – a helységet ingyen bocsátották rendelkezésünkre –; a táncházi rendkívül kedvezményes, jelenleg 200 forintos belépti díjaiból fedeztük esetleges kiadásainkat. Ez azonban csupán néhány zenekar felépti díjára volt elegendő; a helyi zenészek, táncoktatók, illetve vendégeink közül is sokan ingyen vagy igen méltányos áron vállalják a fellépést. A Táncház Baráti Kör tagjai lehetőségeik szerint nyújtanak segítséget (élelem, szállás) ... A krónikus anyagi problémák miatt az elmúlt esztendőben a teljes megszűnés veszélye fenyegette a Táncházatot. Ekkor ismét nagyrészt önerőből megpróbáltuk újra talpra állítani a jól indult kezdeményezést: fellekerestük a Pécsi Önkormányzatot, több helyi céget, vállalatot a szponzorálás végett, ám ez nem hozta meg a várt eredményt.

A legnagyobb sikereket a közös erővel megszerzett változatos, színvonalas programnak köszönhetjük, építhetünk továbbra ezekből is. Múlt évadban vendégeink voltak többek között: Dr. Andrásfalvy Bertalan néprajztudós, a Márkus Színház, zenészek Méhkerékről, The Folk Tone Drum, Szászcsávási zenekar, Simpre English, Csille Márti nemes mester, Ördöngösfűzési banda, dudások (Szokolay Balázs, Vizin Antus, Végh Andor) és Szávai József néptáncoktató.

2000-ben indítottunk egy sorozatot, melynek szervezésében sokat köszönhetünk Nyitrai Mariannak is. A „Zenészek, Táncosok Erdélyből I-V” keretében már járt nálunk a magyarpalotkai banda a visai táncosokkal, Tímár Viktor és Tímár János, illetve táncosok Gyimesből.

Féléves programunk meghívottjai a továbbiakban: április 2-án Töttös Sándor és tojásfestő asszony Zengővárkonyból, április 16-án zenészek táncosok Küküllőmentéről, április 30-án Sebő Ferenc, május 28-án a Téka.

Jövő félévi programjaink anyagi bázisát belépti díjakból, pályázatokból, illetve – természetesen a továbbra is keresett – szponzoroktól származó bevételekből kívánjuk megteremteni.

1991-ben megszületett a Táncház mellett működő Gyermekjátékszínház is, ahol iparművészek, táncoktatók segítségével ismertetjük meg a 2-12 éves gyerekeket az agyagozás, szövés, tojásfestés, gyöngyfűzés fortélyaival, népi gyermekjátékokkal, népszokásokkal, s néhány egyszerűbb táncleppel. A gyermekjátékszínház látogatottsága ma már messze meghaladja a kezdeti családi-as kereteket. A gyermekjátékszínház eddig kizárólag a részvételi díjakból befolyó, minimálisnak mondható bevételből tartottuk fenn, számos iparművész és kézműves szakember ingyen vállalkozott a közreműködésre, bocsátotta rendelkezésünkre nemcsak a szaktudását, hanem az általa használt nyersanyagokat és technikai eszközöket (például égetőkemencét, agyagot, speciális textíliákat) is. Sajnos az alapanyag-árak, utazási menetdíjak, üzemanyag-árak drasztikus mérvű emelkedése miatt már nem engedhetjük meg a Pécsen kívül tevékenykedő kézművesek, iparművészek meghívását, sem a különleges felszerelést (például égetőkemencét), vagy költséges nyersanyagot (pl. különféle papírokat) igénylő kézműipari foglalkozásokat. Mindezek mellett ragaszkodunk az eddigi színvonal megtartásához, a tartalmas programokhoz, hiszen a mostanra már kialakult – sőt egyre bővülő – közönségünk igényli mindezeket. Ezért igyekszünk a hiányzó anyagi feltételeket pályázati úton is pótolni.

Büszkén mondhatjuk ma már, hogy ezekre a kéthetenkénti „találkozásokra” egyre többen jönnek el és mindig igen jó a hangulat. Köszönet ezért minden közreműködőnek.

Péter Judit (Banya)

II. Országos Tekerős Találkozó 2000. május 13.

Pomáz, Német Közösségi Ház
- Kossuth u. 48. -

Szeretettel felhívjuk a tekerőmuzsika kedvelőinek figyelmét, hogy immár másodízben sikerül megrendezni a Pomázi Tekerős Találkozót. Rendezvényünkön muzsikusaink számára szakmai előadásokat, kurzusokat ajánlunk, a műértő nagyközönség pedig a koncerteket élvezheti.

13.00-17.00 SZAKMAI ELŐADÁSOK

- Havasréti Pál: A Pátria-gyűjtések díszítéstechnikája
- Bartha Z. Ágoston: Dallam-szerű ritmizálás
- Philip Fourier 'Iep': Néhány francia dallam

Felhívjuk a résztvevők figyelmét, hogy előadásaink gyakorlati jellegűek, a közös muzsikálásra építenek. Tanácsos tehát ismerni az 1939-es Pátria-gyűjtés szentesi anyagát, azok közül is a Túl a Tiszán, Kék ibolya és Elveszett a lovam kezdetű dalokat. Ha valakinek ez nem áll rendelkezésére, kérésre postázzuk.

17.00-18.30 ZENEISKOLÁK BEMUTAKOZÁSA

18.30-tól VACSORA

20.00-tól KONCERT

- Philip Fourier 'Iep' (Belgium): Den wind is west
- Bokros Zenekar: Szent Gellért legendája

Szeretettel várunk mindenkit!

A II. Országos Tekerős Találkozó részvételi díja 1.000,- Ft, amely magában foglalja az oktatás, a koncert és a vacsora költségeit. Akit csak a koncert érdekel, jegyet válthat a helyszínen, 500,- Ft-ért. Jelentkezés:

Pomázi Zeneiskola

Ásztai Csabáné igazgató

2013 Pomáz, Mátyás király u. 2. Pf. 65.

vagy

Szerényi Béla

1037 Budapest, Fergeg u. 11.

Tel./fax: 250-7988

Aki a szakmai programokon is részt kíván venni, mindenképp előre jelentkezzen!

TÁBORBARÁTOKNAK

Itt a tavasz, épp ideje, hogy áttanulmányozzuk a nyári népzenei és néptánc táborok menüsorát.

Összeállításunkban néhány tavalyi tábor eseményeit idézzük fel.

Felnőttként is gyermeknek maradni

Gondolatok az I. Jobbágytelki Népművészeti tábor kapcsán

A környező falvakban a jobbágytelkieket kalaposoknak csúfolják, mert Maroszáéken ők kezdték el először a szalmafonást. Híres szalmakalapjaikat vásárokon ma is árúsítják. Őket nem zavarja a csúfolódás – jól megélnék belőle többen is, és tudják: nem az a lényeg, hogy mit beszélnek az emberről, hanem az, hogy egyáltalán beszéljenek róla...

Jobbágytelke polgármestere és Balla Antal, valamint hagyományörző csoportjának tagjai felismerték, hogy egy népművészeti tábor megszervezése során a 200 vendég ellátása nemcsak egy hétre biztosít sok munkát és szórakozási lehetőséget a helyieknek. A Folk Center Alapítvány szervezőivel – Takács Zoltánnal és Mihállyal, Czerán Csabával, Puskás Attilával – együttműködve magyarországi, ausztriai, németországi, szlovákiai, holland és amerikai vendégeket is fogadtak, akik majd sok helyen elmesélik jobbágytelki élményeiket. A bukaresti és a marosvásárhelyi televízió, az amerikai érdekltségű ProTV, s a vásárhelyi rádió szinte naponta sugárzott műsort a tábor és a vele egyidőben Marosvásárhelyen zajló Etno-Art Összművészeti Fesztivál eseményeiről és vitte jó híret az eddig inkább csak a népzenei- és néptáncfesztiválokon ismert Jobbágytelkének. Így a tánc és a zene nyelvén szólva, a péterlaci zenészek és a jobbágytelki hagyományörző táncosok szinte „az egész világ” szeme elé varázsolták egy erdélyi magyar falu életét, táncait, régi szokásait. Nemcsak a szakemberek, de a tánccházások között is járatlanságról árulkodik, ha általában mezőségről beszél valaki. Falvakra bontva ismerik a virtuóz figurákat, a gyűjtők pedig Ördögösfüzes, Palatka, Magyarszovát, Vajdakamarás és Válaszút kiemelkedő táncos egyéniségeinek a figuráit is megkülönböztetik. Bizony korunk egyre specializálódó világában már a néptáncból és a népzeneből is tudomány lett!

A Maros-menti táncokkal más a helyzet, mint a legnépszerűbb erdélyi tánc, a „mezőségi” esetében. A zenei felvételek, táncgyűjtések ugyanúgy rendelkezésre állnak Budapesten, a MTA Zenetudományi Intézetében és a Néptáncosok Szakmai Házában, mint a kalotaszegi és mezőségi falvak

esetében, azonban még a nagy példányszámban megjelenő, nemrég kiadott zenei CD-k és kazetták borítói is „székelyföldi” és „maros-széki” énekekről, dallamokról olvashatunk.

A Jobbágytelki Népzenei és Néptánc-tábor a pillanatnyilag még kevésbé közsímet nyárádminti tánc- és zenei anyag tanításával és terjesztésével, új gyűjtésekkel éppen a hasonló jegyeket mutató nyárádminti, sóvidéki és Maros-menti zenei és táncanyag különbözőségére kívánta felhívni a figyelmet. Vavrincez András irányítása alatt együttese, a Bececs – amely nevét stílszerűen a Nyárádselye melletti hegy-

kas János „Fazi” és Tóth Melánia, a haladókkal László Csaba és Bartha Ildikó foglalkozott.

A hagyományörzőket a táborban három csoport képviselte. A közeli Nyárádselye idősebb táncosainak mozgásán érződött, hogy mesterei a táncnak: nem kötött koreográfiát táncolnak a színpadon, hanem szabad improvizálással mutatják meg a közönségnek falujuk táncait. A produkción érződött, hogy primásuk – aki mozgásszervi zavarai ellenére nagy kitartással tanulta meg faluja zenei anyagát – ritkán kap meghívást bálókba és lakodalmakba. Ezért azt kívánjuk neki, hogy

minél többször legyen része örömteli együttműzikálásban más zenészekkel.

Sajnos a Magyarországon is jól ismert virtuóz geryeszegi roma táncosok a gálán nem tudtak részt venni, így a táborlakók őket csak a csütörtök esti előadáson láthatták.

A Jobbágytelki Hagyományörző Csoport már a megnyitón is megvillantotta tudását. Vasárnapi műsoruk jelezte, hogy a nyárádselyeiektől eltérően nem a szabad táncot, hanem a koreográfiaszerű megfogalmazást részesítik előnyben. A Gálán aztán Balla Antal sok magyarországi fesztivált megjárt táncosai – a Bececs együttes zenei kíséretében – önmagukat is felülmúlták. A táborban érdekes előadások is elhangzottak. Vavrincez András a népi hangszerekről, Szabó Éva a népi varrottasokról tartott izgalmas bemutatót.

Jánosi András és együttese a reformkor és a szabadságharc zenei emlékeit mutatta be a marosvásárhelyi Kultúrpalotában „Kossuth izenete eljött” címmel, előtte azonban a jobbágytelki tábor lakóit is meglátogatta és előadást is tartott a vonós zenei kíséret kialakulásáról a népzeneben.

Jánosi kutatásai során arra a megállapításra jutott, hogy a magyar népzene XVIII. századi dallamokon alapszik. A vonós zene falvakban történő megjelenéséről előadónk elmondta, hogy a XIX. században a nemeselek divatot akartak csinálni a nekik nagyon tetsző paraszttáncokból, s városi táncmestereiket elküldték falura tanulni. Hozzá zenét azonban Nyugat-Európából hoztak: az eredetileg olaszok által kifejlesztett vonós zenét. A parasztlakókat „csak” furulyát, dudát

ről, a Bececsről kapta (sőt, az egyik zenész kutyája is ezt a nevet viseli) – most is komoly munkát végzett Csizsár Aladár zenekara és a helyi szakemberek segítségével.

A hegedülni vágyók a péterlaci Csizsár Aladártól tanulhatták a népi játékmód finomságait. A jobbágytelki muzsikát a brácsán, a bőgön és a cimbalmon tanuló ifjú zenészek is remekül elsajátíthatták a hét folyamán – ezt a gálaműsorban bemutatott produkciójuk is bizonyítja.

Az énektanítást Kerekes Boglárka (és egy alkalommal a budapesti Ökrös együttes népszerű énekes, Berecz András) vezette.

A sok jelentkező miatt a tánctanítás három csoportban zajlott: a gyerekekkel Füzesi Albert „Füzi” és Domokos Zsuzsa, a kezdőkkel Faza-

Archív felvétel Bodor Ferenc hagyatékából

használtak, ez a zenei kísérlet azonban nem nagyon tetszett a finom hangzásokhoz szokott városi füleknek.

Először az olasz iskolát követő udvari zenészek adták a tánchoz a kísérletet. Ők máig is fennmaradt klasszikus kottáik üres helyeire bejegyezték a népi dallamokat, hogy a legközelebbi mulatságig el ne felejtsek azokat. Ennek köszönhetjük, hogy a tánczenei gyűjteményekben egyáltalán fennmaradhatott néhány táncdallam.

Rendszeres elfoglaltságaik miatt szerepüket később átvették a cigányok. Az 1848-as szabadságharc leverése után a cigányság az osztrák elnyomás hatására visszaszorult a falusi mulatságokba és esküvőkre, mivel „magyar” jellege miatt megtiltották a városokban és az úri bálokon ezt a fajta „magyarkodó” táncot és zenét.

A XX. század elejére az eredetileg népi eredetű udvari zene a vonós zenei kísérettel már teljesen visszakerült a falvakba. Erdélyben, messze Bécs vigyázó szemeitől, jóval kevésbé érvényesült a cenzúra – a földrajzi, majd szellemi elzártság mellett ennek is köszönhető, hogy régi tánc- és dallamvilágunk itt szinte teljességében fennmaradt.

Ezt sikerült Bartóknak, Kodálynak felgyűjtenie századunkban. Nagy szerencsénkre.

A marosvásárhelyi Asztalos Enikő, akinek 1988-ban jelent meg könyve a maroszszéki Székelykakasd népeletéről, a magyar népi hiedelemvilágról – babonákról, népmesékről, garabonciásokról, sámánokról, boszorkányokról, lidércekről – beszélt a táborlakóknak.

Megemlítette, hogy az őstörténeti tapasztalatok és emlékek megőrzőit, a „sámánhitűnek” tartott táltosokat a Szovjetunió megalakulása utáni időkben – a kereszténység felvétele utáni magyar példához hasonlóan – elűzték, bebörtönözték. Annak ellenére, hogy ők „csak” a mai papság és gyógyítók akkori megfelelői voltak. Igaz, nem holmi állami iskolákban végezve szereztek meg tudásukat a „tudós emberek”, azaz táltosok, hanem nehéz próbatételeket kiállva lettek közösségük megbecsült segítői és irányítói. Táltosnak születni kellett és kell. Úgy, mint a régi idők szakrális vezetőinek. Azon megállapításával, hogy ma is elkélne belőlük néhány Közép-Európában a politikusaink között, a hallgatóság is teljesen egyetértett.

Aki már egyszer eljutott ilyen néptáncos táborba, vagy bálba, az tudja, hogy a szabad páros tánc öröme pillanatok alatt elfeledteti velünk gondjainkat, bajainkat. A táncban a férfi vezet, a párja minden gondolatát követi. És máris megvalósult a harmónia. A táncosoknak csak annyi a dolguk, hogy gondtalanul figyeljenek párjaikra – a kívülről nézők meg csak gyönyörködhetnek az összehangolt szép mozdulatokban és irigyelhetik az arcokról sugárzó gyermeki boldogságot. Valódi időutazás ez, vissza a gyermekkor paradicsomába – se fénysebesség, se kábítószert nem kell hozzá.

Záhonyi András

Korkép, nem kórkép

A Rece-Fice táborról

Jól megfigyelhetjük a specializálódás folyamatait: a legtöbb tábor egy kis tájegység kultúrájának bemutatását tűzi ki célul, lehetőség szerint ott helyben, helyszíni „mélyfúrással”. A Rece-Fice együttes tábora alapvetően délszláv-bolgár arculatú, de ők kezdettől fogva nagy gondot fordítottak arra, hogy más tájegységek, avagy nemzetiségek tradíciói is jelen legyenek. Így megmutathatják azok együtt-létezését, az átjárások lehetőségeit, a kapcsolatokat az egyes kultúrák zenéi és táncai közt – szem előtt tartva azonban a délszláv-bolgár vonal elmélyültségét. Programjukat tehát – ennek jegyében – úgy szervezték, hogy egy-egy nap egy adott vendég-régió vagy nemzetiség táncainak és zenéjének, sőt ételeinek bemutatkozása volt (tánc- és énektanítás, koncert, esti táncház), emellett a házigazdászerepű délszláv táncokat is gyakorolhattuk minden nap. Az esték műsorral kezdődtek – koncerttel vagy táncelőadással -, aztán pedig heje-huja vigalom, Rece-Fice bum-bum-bum.

A sokszínű, gazdag program kiváló együtteseket, tanárokat vonultatott fel. A Green-fields együttes ír táncházat tartott, a Maskarades görögöt, a Tatos moldvait, az Ivanac, a Kóló és persze a Rece-Fice délszlávot. A tanárok közül – sok más mellett – a Bodzafordulóról érkezett két román táncos párt említeném, hiszen a nemzetiségi táncházaink sorában a román még nem önállósult, épp ezért nagyon hasznos volt, amiket tanítottak, egyáltalán, hogy meghívták őket. Voltak olyan előadók, akik csak az esti műsorban vettek részt, például a Veszprémer Klezmer Band, a Tabán, illetve az Ajka-Padragkút táncgyüttesek, Roza Bancseva. Ennél egzotikusabbak is akadtak, úgymint Versendi-Kovács József és zenekara, vagy két versenytáncos pár. Mindez jól megfért együtt, az egy hét alatt valóban változatos és színvonalas előadásokat láthattunk, és nagyon értékes anyagokat tanulhattunk.

E sokrétűség kapcsán még néhány gondolat ötlött fel bennem, miközben hallgattam egymás után sorra az Ivanacot, a Recét, a Kólót, vagy Versendi-Kovács cigányzenekarát. Ezek ugyanis egyazon alapanyag – a délszláv népzene – különböző megvalósulásai. Az Ivanac basszus-dob hangszerezéssel vastagítja a hangzást, hozzá jön az öt megtermett, és meglehetősen vérbő fickó lehengerlő zenélésmódja, amely felidézheti bennünk a rockzenét is, de ugyanígy egy pohártörő balkáni lakodalmat is. Versendiék piros színű, aranyújtásos mellényben érkeztek, s a délszláv archaikus dallamok közé egy-két Pacsirta is be-be repült. A Rece és a Kóló ennek az anyagnak egy tradicionálisabb megszólaltatói, ahol nagy szerepe van az értelmiségi megközelítésnek – amely általában igaz a táncműveléselméleti zenekarokra (gyűjtés, játékmódok pontos tükrözése stb.). Mindezek egymás mellé állítása fontos, és példaértékű is egyben, hiszen arra a tényre mutat rá, hogy

Ha valaki figyelemmel kíséri a táncművelés kultúra nyári eseményeit, észreveheti, hogy egyre szaporodnak a néptánc-táborok. Jól is van ez így: szakmai szempontból minden egyes ilyen esemény a tradíciókkal való intenzív együttlételet jelenti – legyen az valamely erdélyi faluban vagy balatoni tornateremben –, egy hetet testközelben a zenével és a táncval. Másrészt a táborok közösségi erejét sem kell vitatni – van nekik. Ezentúl pedig a legedesebb mézesmazdag azoknak, akik még nem ismerik annyira a táncművelés világát: az urbánusnak népi egzotikum, a kiábrándult értelmiséginek tiszta forrás, a magányos farkasnak szelíd, fonott hajjú leányok, a bőrdzsekis keményfiúnakhasonzórúszilaj-gyimesi dinamika – sok-sok ok a kipróbálásra.

egyidejűleg, sőt, egy nagyvárosban egyazon térben léteznek együtt, és hogy nagyon szoros kapcsolatot tartanak fenn egyrészt egymással, másrészt az őket körülvevő más zenei kultúrákkal.

A táncra ugyanez áll. Egyszerűen valóságos, korkép. Bizony, nem korkép, ez a sokféleség és átjárhatóság nem betegség, s ez a táncművelés szemponyjából azért hangsúlyozandó, mert az néha nem veszi mindezt számba. A mozgalom alapelveit az első generáció, az alapítók fektetik le, adják írásba, szabják meg pályázati feltételnek. Tisztelem és szeretetem övék, hiszen nélkülük és munkájuk nélkül mi, harmadik generációsok meg sem születünk volna. A népi kultúrának mint anyanyelvnek való értelmezésével, ilyen módon az ábécé-tanulás szükségességével pedig teljes mértékben egyetértek. Azt azonban hozzáteszem, hogy emellett szükség van arra is, hogy ezt az egészet ne csak belülről értsük: beszéljünk más szubkultúrákkal, találjunk utat a „magasművészetekhez”, kössünk termékeny házasságokat – vérfrissítés gyanánt, s figyeljünk a népi kultúra belső kapcsolódásaira is. Többek között ezért fontos egy Rece-Fice jellegű tábor létezése.

A szervezése – mindezek után gondolható – nem volt könnyű, de az együttes körül kialakult „hivatalnokhálozat” remekelt. Egy működő, élő, nagyon jó hangulatú esemény volt ez. Jómagam énektanításra ruccantam le, elvileg egy, gyakorlatilag aztán hét napra, a „nagy érdeklődésre való tekintettel”. (A tanulni vágyóké, meg az enyém is nagy volt.) A helyszínről még nem szóltam. Balatonkenese, sportsarnok, kicsit áporodott ízű tornaterem – mégis sikerült megtölteni minden jóval. Jó szívvel ajánlom mindenkinek erre a nyárra is. Tulajdonképp utóiratként kellene csak elmondanom még, hogy a Kenesei Önkormányzat idén nem fogadja a tábort, anyagi – vagy hasonló – okok miatt. De hisz megszoktuk már, az Almássy térről is ezért kellett elköltöznie több táncművelés. Sebaj (de baj...), lelkesek vagyunk, s amíg bennünk zeng ez a lélek, találunk annak helyet is.

Palya Beáta

Egy héten át csak vajdaszentiványit táncoltak...

Tudósítás a III. Vajdaszentiványi Tánc Táborból

1999. augusztus 15-22. között harmadik alkalommal találkoztak a vajdaszentiványi, a marossárpataki és mezőpaniti táncok szerelmesei a vajdaszentiványi népzenei és néptánc táborban.

A 645 „füstből” (házból) álló, nagy részben református falu a többi tábortól eltérő módon szervezte meg a közel kétszáz vendég fogadását és ellátását: az étkezés, az elszállítás, az adminisztráció és a pénzügyek intézése a helyiek feladata és felelőssége volt, míg a magyarországi előkészítő munka és reklámozás, az oktatás és a szakmai háttér biztosítása, valamint a műsor összeállítása a vajdaszentiványiakkal testvérvárosi kapcsolatban álló Zalaegerszegi Zala Táncgyűttesének tagjaira hárult. Ennek a munkamegosztásnak az eredménye meg is látszott a tábor hangulatán: a konyhások, a falu „dokija”, a polgármester, a vendégeket fogadó recepcionista, a kultúrházigazgató Mező Palkó István és a zalaegerszegi táncmesterek – Varga János „Bokszos”, Hajdú Flórián, Fitos Dezső, Antal Áron és párjaik – is végig bírták energiával és türelemmel a több száz vendég és közreműködő kívánságainak teljesítését.

Külön dicséret illeti a környékbeli zenészeket: Horváth Elek, akinek Elekes nevű kocsmáját idén zárva találtuk, így a tavalyi, hajnalig tartó énekelgetések sajnos elmaradtak, valamint Horváth Mihály primást, a tizenegy éves korától kontrázó péterlaki Lunka Albertet, Toni Árpádot, a virtuóz cimbalmost, Marton Lászlót, a Maros Művészegyüttes bőgőjét és Moldován H. Istvánt a Maros Együttesből, aki a hegedűsök oktatásába is besegített, valamint a Jurta együttes tagjait. A rendezők hozzáállásának komolyságát bizonyítja, hogy az iskolában falumúzeumot rendeztek be a tábor idejére, ahol többek között megcsodálhattuk a fából készült szövőszéket, a motollát, fonógépet, tekerőt és a „vetüllőt” (vetéllőt) is. Reméljük, hogy jövőre a népviseletekből is több kerül majd elő a padlások mélyéről és a bővített anyagú kiállítás tovább öregbíti majd a táncáról és zenéjéről híres Vajdaszentivány hírnevét.

Bartha Zoltán, Vajdaszentivány falumonográfiájának elkészítője megígérte, hogy minden segítséget megad ehhez a bővítéshez. A tánc tanítás színvonalát tovább emelte, hogy az adatközlők – ez a szakmai berkekben használatos furcsa szó a helyi hagyományörző táncosokat jelenti – végig jelen voltak az oktatásnál, s bemutatójukkal, észrevételeikkel segítettek a vajdaszentiványi, mezőpaniti és marossárpataki táncok alaposabb elsajátítását. Külön köszönet érte Mező Palkó Istvánnak, Bartha Gergelynek, Székely Jánosnak és párjaiknak!

A tábor végére már sokan megéreztek a három oktatott tánc jellegzetességeit, így a sárpatakiak kétszer visszafelé forgatását, a paniti táncnál a mezőségihez hasonló átvétőt és a lány balkezes forgatását, s a vajdaszentiványi táncrend egyedi forgatási sorozatait. Este leginkább a házigazdák táncát járták a táborlakók, mivel csak a haladó csoportban jutott idő és energia a környező falvak táncosaival való megismerkedésre.

Engedtessék meg, hogy három apró hiányosságra is felhívjam a rendezők figyelmét. Reméljük, hogy jövőre az énektanításra nagyobb hangsúlyt sikerül majd fektetni, lesz elegendő WC papír reggelente az illemhelyeken és az oktatást tizenöt percen belüli késéssel sikerül majd elkezdni. A precizitáshoz szokott amerikai és holland vendégek számára szokatlannak számítottak az előbb említett problémák. Ezek azonban nem rontottak a vajdaszentiványi táborról kialakult jó összképen: az Erdélyben megrendezett több mint tíz tánc tábor közül az egyik lehangulatossabb, szakmailag a legtöbbet nyújtó és az ellátás színvonalában is kiemelkedő táborban tölthettünk egy hetet Vajdaszentiványon.

Remekül sikerült a Lopótök színtársulat „vajdaszentiványi cirkusza”: Boka Gábor egyéni ötleteit ötszáz ember tapsa jutalmazta. A táncprodukciók iránt érdeklődők igényeit a

Maros Művészegyüttes és az Ordasok Táncgyüttes műsora elégítette ki magas színvonalon. A kiváló primás Zerkula János és felesége, Fikó Regina pedig igazi gyimesi zenét muzsikált a tábor vendégeinek. Jó ötletnek bizonyult, hogy szombat este helyett délutánra tették át a hagyományörzők bemutatóját. Így este jutott idő a tábor tüz körül megrendezett tombolahúzásra, melynek fődíja egy kétszemélyes részvétel a 2000-es tánc táborban, a táncversenyre, melynek győzteseit babérkoszorúval jutalmazták és székérel vitték körbe a táborban, valamint a TÁNCOLÁSRA!

Végezetül álljon itt egy rövid összefoglaló a gálaműsorról a néptánc iránt komolyabban érdeklődők számára. A műsorból kiemelkedett a marossárpataki hagyományörző csoport hét táncospárja, akik a verbunkot, a sebes fordulót, a csárdást, a korcsost és a cigánycsárdást is magas színvonalon mutatták be. Nagy kontrasztot jelentett az előbbihez képest az őket követő fiatal marosszentgyörgyi táncosok táncbeli összeszokatlansága és táncuk egysíkúsága. Reméljük, hogy a jövő évi fesztiválon való részvétel lehetősége további munkára sarkallja majd az Arany Kalász együttest. A nyárádmagyarósi lányok ügyes cséphadarós tánca a zenei kíséretet feldobó klarinét hangjára nagy elismerést váltott ki a közönségben – ezt az élményt még a kellemesen hamis hegedűjáték sem tudta csökkenteni.

A kislüppösi négy magyar táncospár magnózenére mutatta be „emlékkereső” táncát – programjuk végére szerencsére belejötték és a fokozatosan eszükbe jutó figuráknak megörülve még mosolyra is fakadtak. Román táncostársaik viszont kiemelkedőt produkáltak: szakítva a román együtteseknél megszokott kötött koreográfiai szerkezettel, élvezettel improvizáltak végig műsorukat.

A Kolozs megyei Mocsról érkezett három román táncospár – az akasztósrá és a magyar mezőségi csárdásra erősen emlékeztető – tánca, valamint a balkezes primás vezette profi zenekar még az ingyencék igényeit is teljes mértékben kielégítette. A mezőbándi fiataloknak azt kívánjuk, hogy jövőre sikerüljön dinamikusabbá tenni táncuk előadásmódját. Viszont csak dicsérettel lehet beszélni énekesük izes hangjáról.

A mezőrücsi román népdalkórus virágcsokor – lengetéssel színesített éneke és tánca túl hosszúra sikeredett. Figyelemre méltó volt viszont az az udvariassági gesztus, hogy szólóénekesük egy magyar nótát is elénekelt, méghozzá magyarul. Többen megjegyezték, hogy a „Szépasszonynak urizálok...” nem sorolható egyik falu népdalai közé sem, a cikk szerzője azonban velük szemben inkább a közeledés és tiszteletadás tiszta szándékát vélte felfedezni ebben.

A nyárádselyeiek improvizatív tánca is külön dicséretet érdemel. Feltűnő volt, körtáncukban nem tulajdonítanak jelentőséget annak, hogy belső vagy külső lábbal kezdjék el a táncot.

A többségükben cigány gergyeszegi fiatalok küüllőmenti hangulatot idéző virtuóz tánca is nagy tapsot váltott ki, különösen négyéves szólótáncuk produkciója ragadta magával a közönséget. Kár, hogy nem a táborban koncertező százcshávi zenekar, hanem egy orgona-szaxofon-nagybőgő összeállítású csapat húzta nekik a talpalávalót.

A német táncokat bemutató marosvásárhelyi Nyitott Szívek Együttes színes viseletei és akrobatikus körhinta-figurái zárták az estig eltartó programot. Vacsora utánra már csak a helyi hagyományörzők bemutatója maradt, amely alatt a kezdő és középhasaladó táncosok még egyszer átismételhették, mit is tanultak 1999-ben a vajdaszentiványi tánc táborban. Reméljük, hogy otthon is gyakorolni fogják és 2000-ben majd a haladó csoportban ismerkednek tovább a vajdaszentiványi tánc finomságaival.

Záhonyi András

A Hagyományainkért Kulturális Értéktörző Alapítvány civil kezdeményezésre, a Téka együttes tagjainak közreműködésével jött létre.

Célunk egy olyan kulturális központ létrehozása, amely a magyar kultúrkincs megőrzését szolgálja. Feladatunknak tekintjük a magyar népművészet és a nemzeti kisebbségek hagyományainak – népzene, néptánc, népi iparművészet – megismertetését, felgyűjtését, terjesztését és gyakorlati oktatását Magyarországon és külföldön.

Mindezek megvalósítása érdekében Boldogkőváralján, a Tekerjes-völgyben – saját területen, a Zempléni Tájvédelmi Körzetben – hagyományörző és természetismereti tábort hozunk létre.

A Hagyományainkért Kulturális Központ 2000. július első napján a TÉKA országos és nemzetközi népművészeti táborral nyitja kapuját.

Levélcím: 3892 Hejce, Kossuth u. 7.

Honlap: w3.datanet.hu/~teka

E-mail: teka@mail.datanet.hu

Telefon: 06-30-940-1242

06-46-308-304

06-52-314-408

TÉKA

ORSZÁGOS ÉS NEMZETKÖZI
NÉPMŰVÉSZETI TÁBOR

2000. július 1-9.

ének- és zenetanítás
Téka együttes

táncitanítók:

Sára Ferenc - Varga Zsuzsa
Hlinyánszky Tamás - Fisser Szilvia

agyagozás – Béli Ágnes
fafaragás – Tordai János, Vili bácsi
gyöngyfűzés – Fehér Anna
nemezelés – Hevesi István
bőrözés – Boka Gábor
szövés – Munkácsy Gábor

meghívott vendégeink

Zerkula János, Fikó Regina
(Cyimesközéplak)
Vujicsics együttes
Kerényi Róbert
Boka Színház
Szeredás együttes

Boldogkőváralja megközelíthető közúton:

Miskolc felől Encs, Abaújkér,

Nyíregyháza felől Tokaj, Abaújszántó,

Kassa felől Encs, Abaújkér érintésével

Vonattal Budapest Keleti pályaudvarról:

Miskolcon keresztül Encsig, onnan busszal

Miskolcon - Szerencsen keresztül

Boldogkőváraljáig

(állomás a falutól 2 kilométerre)

A legközelebbi nemzetközi repülőtér:

Kassán (60 kilométerre)

A XI. Sepsiszentgyörgyi Népzene- és Néptáncalálkozóról

A nagyközönség szinte semmit sem tud arról, hogy a fesztivál szombat délelőttjén a meghívott adatközlőkkel gyűjtéseket végeznek, gyakran mostoha körülmények között. Pedig nélkülük nem állna a népzeneészek és a táncosok rendelkezésére az a tiszta forrásból származó eredeti anyag, amelyből merítve és azt színpadra alkalmazva hitelesen tudják bemutatni műsorukban a paraszti hagyományokat, a magyar, a román, valamint a cigány tánc kultúrát. Dicséret jár érte a Találkozó tíz évvel ezelőtti kigondolójának, Deák Gyulának és Kőnczei Árpádnak, valamint munkatársaiknak.

Tavaly először a gyermekeké volt a pénteki nap: a játszóház és a kézműves műhely csuházással, gyöngyfüzéssel, nemezeléssel várta az apróságokat. Majd a zsűfólásig megtelt nézőtér előtt a Művészeti Líceum néptáncotagozata, a Waldorf-iskola hatodikosai, a balánbányai Ördögboroda gyermek táncgyűjtés, a Fabatka gyerekzenészei és a Háromszék fiatal táncosai szerepeltek a sepsiszentgyörgyi kultúrpalota színpadán, végül táncház következett.

A vendégek és az ifjú táncosok nagy öröme szombat délelőtt a Háromszék Állami Népi Együttes tagjai mezőpaniti és vajdaszentiványi táncokat tanítottak. A sok nehéz figurát a zömmel iskolásokból álló tanulóközönség nagy figyelemmel gyorsan el tudta sajátítani – ez is bizonyítja, hogy a Háromszék utánpótlás-csoportjában és a textilipari iskola Fenyőcske néptáncgyűjtésében magas színvonalú szakmai munka folyik.

Az esti gálaműsor – melyet hajnalig tartó, táncantitással is egybekötött multság követett a Belvedere vendéglőben – a rendezvény csúcspontját jelentette. A négy adatközlő csoport műsorát a budapesti Bekecs együttes zenéje és a házigazda Háromszék együttes koreográfiái tették változatossá.

A magyarországi Bekecs Marosmagyaróról János-napi köszöntőt hozott magával, Majorosi Marianna énekével, aki 1994-ben a Népművészet Ifjú Mestere címet is elnyerte. Ezt követően Nagy Zoltán, az együttes cimbalmosa szuggesztív előadásában egy alföldi bordalt hallhattunk. Nagy tapsot kapott, amikor énekét pergő ritmusban tamburán kísérte.

Az ürmösiek bemutatását vezetjük egy tömör mondattal kezdte: „adatokat hoztunk”. A hagyományörzők feladatát megfogalmazni egy fesztiválon talán még senkinek sem sikerült ennél lényegre törőbben. A legkésőbbi időkben jobbagyosult ősi székely falu táncáiban polgári (szász), erdővidéki, barcasági és kalotaszegi hatás is érvényesül. Táncrendjük – a beforgó, a „rendes” és a ricálós csárdás, a forduló – a négylépetű, a nagylépetű és a „lapostetű” –, s a klarinét, harmonikával kiegészített zenekaruk nagy sikert aratott.

A címben megfogalmazott gondolat egészen más értelmet kapott a népzene- és néptánc-seregszemle gálaműsorában. A Háromszék Állami Népi Együttest idén már nem az Üsztürü tagjai, hanem azok a vajdasági zenészek kísérték – méghozzá kiválóan – akik ma az Udvarhely Táncműhely „főállású” zenészei. Együttesük – a Csalóka – hazájától 600 km-re, és új otthonától közel 100 km-re (több nyári néptánc táborral és koncerttel a háta mögött) ismét bizonyított: egy év alatt két profi együttesnél is megbízhatóan és elismerést kiérdemelve dolgozni csak kiemelkedő munkabírással, tehetséggel és alázattal lehet.

A vajdaszentiványihoz hasonló sárpataki táncrendet – verbunk, forduló, csárdás, korcos és cigánycsárdás – bemutató öt pár is méltán kapott egy-egy csokor virágot. A péterlaki zenészek méltó módon kísérték őket.

A higanymozgású geryeszegi fiatalok a Csalóka zenekar Szászcsavást idéző zenéjére előadott virtuóz cigánytánca is nagy tapsot aratott. A táncosok hűek maradtak roma hagyományaikhoz, mely szerint a fiúknak nem szabad tánc közben megérinteniük a lányokat. Ez a villámgyors mozdulatok és a csábítás ellenére is teljes mértékben sikerült a Nefejejs tagjainak!

A nyáradselyei forgatóst János József az erdélyi páros táncok királynőjének nevezte. A koreográfus elragadtatásában egy többperces kiselőadást kerekített a selyeiek bemutatásakor, kiemelve a régi (forgató) és az új (körscárdás, verbunk) stílus egybekapcsolódását a selyei táncrendben. Az előbbi táncok mellett a régi négyes, a gólya és a gyorsforgató is nagy sikert aratott. Forrai Mihály prímás – akinek mozgásszervi betegsége a magasabb fekvésű hangok megszólaltatásakor ugyan időnként nehézséget okozott, de minden akadályt legyőző igyekezete és a táncosokkal együtt élő hegedülése miatt csak dicséretet érdemel –, s az öt kísérő „csalókások” zenéje jól illett a selyeiek szabad és örömteli táncához.

Koreográfiák

Ivácson László „Párkapcsolatok” című koreográfiája a *Hol jársz, hová mérsz?* alcímet viseli. A szerelem mézédés fűszer, a gondtalan gyermekorból átvezet a szomorúan komoly felnőttek világába. A felnőtt táncosok örömmel vedlettek vissza hófehér ruhás apróságokká, tapsikoltak, énekelték, hogy „minden madár társat választ” – ezzel is bizonyítva, hogy a művészek élete megélhetési nehézségeik ellenére is közelebb áll az Aranykor boldogságához, mint

a ma sikeres menedzsereié. Valljuk be, szívünk mélyén sokan cserélnénk velük: elsősorban, mert azt csinálhatják, amit igazán szeretnek.

Ivácson László „Iván” másik koreográfiája, a „Gyimesi gondúzó” a gyimesi emberek két arcára mutatott rá, a tánc és az ének nyelvén. A keservesek és a ropogtatásokkal tarkított mulatás, melybe az énekes Demeter Erika is bekapcsolódott, valamint a medvés tánc élethű képet adott a csángók nehéz életkörülményeiről, szokásaikról. Orza Ca'lin székely-mezőszéki táncanyaggal, Mezőpanit táncáival az emberélet őszutójára eljutott öregek emlékezését jelenítette meg. A petróleumlámpa fényénél az idős pár lassú énekekkel „beszélgetett”, megmutatva, hogy az elmúlt fiatalság szép napjaira örömmel emlékezik. Az emlékképek meg is elevenedtek: a háttérben, magasított színpadon virtuóz széki és bonchidai figurákat láthatott a közönség.

A „Nádasmentiek” – amely ugyancsak Orza Ca'lin koreográfiája – a Kalotaszeg keleti partvidékén együtt élő magyar, román, és cigány lakosság táncainak állított látványos emléket. A három paddal lezárt szűk térben jól érvényesült a három pár csárdása és a fiúk virtuóz legényese. Bármilyen hihetetlen is, de a három nemzetiség tagjai hajdanán eljártak egymás táncmultságaira, példát adva a békés és együttműködő egymás mellett élésre. Ami igaz, az igaz, ma is példát lehetne venni erről...

Technikailag kidolgozott, látványos produkciókat láthattunk a Háromszék Népi Együttes előadásában – dicséret illeti ezért az alkotókat és a táncosokat. Örömmel emlékeztünk az előző évi Fesztiválra készített „Pimpimparé” (legényes szvit a férfikar előadásában) mosolyra fakasztó, mindent átható játékoságára. A feszített tempójú koreográfusi alkotómunkát azonban képtelenség évekig a csúcson művelni – ezt jelzi, hogy az új műsorszámokban feltűnt néhány sablonszerű beállítás is.

Ha a dialektika felől próbáljuk megközelíteni a táncprodukciókat, elmondhatjuk, hogy az ellentétek kettőssége (gyermekkor-felnőttkor, fiatalság-öregség, keservesek-mulatozás) precíz, kidolgozott és látványos részletekben mutatkozott meg a koreográfiákban. Kívánjuk, hogy a végső szintézis is mihamarabb megmutatkozhasson az új műsorban. Nem könnyű a koreográfusok dolga, hiszen nagyon magas a mérce: az Ábel és a Váróterem átütő sikere után a Háromszéktől a szakma és a közönség is táncban megfogalmazott összefüggő gondolatokat vár, melyek teljes képpé állnak össze. Talán érdemes lenne a következő műsor tervezésekor visszatérni a hosszabb lélegzetű, egységes szerkezetű táncszínházhoz, a millenniumi gálaműsorban pedig a hagyományörzőket és a vendégeket ismét külön műsor részben szerepeltetni.

Záhonyi András

Van miről muzsikálni

Salamon Bea tizenöt éve húzza a talpalávalót a Méta-táncházban

A magyar népzene egyik legismertebb hazai és külföldi képviselője az 1983-ban alakult Méta együttes. A zenekar primásával, Salamon Beával a táncházmozgalom múltjáról és jövőjéről, a népzene életben maradásáról, valamint a 15 éves Méta-táncházról beszélgetünk.

Csontos Gabriella írása a Népszavának
2000. január 27.

– A Méta együttes tagjai évek óta autentikus népzénet tanítanak a Nádasdy Kálmán Művészeti Iskolában. Ezek szerint kottából is oktatható az egy-egy tájegységre jellemző zenei stílus?

– Azért ez nem egészen így van, hiszen évtizedes gyűjtőmunka előzte meg azt, hogy át tudjuk adni a fiataloknak az adott tájegység stílusjegyeit. Gyakran jártunk Erdélyben, ahol felkerestük az apró falvak zenészeit, és tőlük tanultuk meg a település jellemző dallamait, valamint a nóták stílusát. A primások nagy része nem játszik kétszer egymás után egy dallamot. Játékukat mindig rögzítettük és jegyzőkönyveztük. A hagyományos gyűjtés ma már kiment a divatból, ritkán merészkednek felderítetlen területekre a fiatalok.

– Akkor hogyan lehet megmenteni ezeket az értékeket?

– Bekapcsolódtunk a Fonó által életre hívott Utolsó Óra programba, amelynek keretén belül a határon túl élő adatközlők zenéjét stúdiókörülmények között CD-lemezekre írva rögzítik. A háttér munkákban jó néhány népzeneész is részt vesz, például jegyzőkönyvvezéssel, dallamírással.

– A 70-es évek derekán óriási táncházőrület tombolt. Mára mennyi maradt meg ebből?

– Tény, hogy egyre kevesebb a hivatásos zenekar, de a magyar népzene még mindig megvan a varázsa. A moldvai-csángó táncházak hatalmas tömegeket vonzanak. Szerencsére a 15 éves Méta-táncház gyerek- és felnőtt rendezvényei is szinte mindegyik hétvégén teltházusak. A táncházmozgalom nem tud megszűnni, mert mindig lesz a fiataloknak egy olyan rétege, akiket nem vonzanak a diszkófények.

– Mostanában gyakran nyúlnak vissza népzenei gyökerekhez a könnyűzene képviselői is.

– Rengeteg tanítványunk van a zenei élet egyéb területeiről. Ferenczi György, a Herfli Davidson frontembere például kontrázni tanult nálunk. A Méta együttes HeavyMéta nevű formációjának pedig számos jól ismert hazai rockzenész is tagja, az említett Ferenczi Györgyön kívül Takáts Tamás, Molnár Gábor és Sipeki Zoltán.

– A Méta együttes nemsokára ünnepli huszadik születésnapját, táncházuk pedig tavasszal lesz

fotó: Kenéz György

tizenöt éves. Eddig hét önálló lemezük jelent meg, és számos zenekar hanghordozóján muzsikáltak vendégként. Mire készülnek a jövőben?

– Jó lenne kiadni egy újabb CD-t, ehhez azonban még hiányzik pár százezer forint. Márciusban Méta-táncháztalálkozót szervezünk, amelyre szeretnénk meghívni a zenekar régi tagjait is. Jelenleg pedig az Állami Népi Együttes egyik zenekaraként a tavaszi nagyműsor zenei anyagán dolgozunk.

Háború vagy tánc...

Egy bartókos brüsszeli benyomásai

Még múlt év közepén kapott meghívást a Bartók Táncegyüttes a brüsszeli Hourvari Táncegyüttestől, hogy közös műsorunkkal vegyünk részt az Europalia kulturális fesztivál rendezvénysorozatán.

A karácsonyi hangulatú Brüsszelben 1999. december 15-től 20-ig négy napot töltöttünk el. Ez idő alatt két alkalommal mutattuk be Háború vagy tánc című műsorunkat a Liege melletti Alleur és Brüsszel közönségének. A kétrészes programban felváltva lépett színpadra a két együttes, műsorszámainkkal bemutatva a Kárpát-medence legszebb táncain keresztül a közép-kelet-európai népművészetet a belga közönségnek.

Noha a bartókos sikerekről, tapasztalatokról is beszélhetnék, mégsem állhatom meg, hogy ne ejtsek néhány szót a brüsszeli Hourvari Táncegyüttessel. Tudjuk jól, hogy a határokon kívül élő magyaroknak mennyire szívügyük a nemzeti hagyomány őrzése és átadása a már külhonban született fiatalok számára. Nyugat-Európán át az Egyesült Államokig mindenhol vannak magyar együttesek, melyek működése biztosíték arra, hogy a gyökerek elérhetőek legyenek a későbbi generációk számára is.

De mi indít el egy olyan táncegyüttést, hogy magyar táncokat tanuljon, amelynek nincs egyetlen magyar származású tagja sem? Az Hourvari Táncegyüttes annak idején eltökélte, hogy felkutatja a Belgium területén már nem létező táncfolklór nyomait. Lehetetlen feladat egy olyan vidéken, ahol a civilizáció már teljesen maga alá gyűrte a hajdani világot. Ekkor találkoztak – elmondásuk szerint véletlenül – a magyar táncdal, melyben megtaláltak valamit, ami épp úgy része az európai közös kulturális örökségnek, mint amennyire magyar.

Annak ellenére, hogy csak néhány szót tudnak magyarul, a tánc nyelvén keresztül megértették azt, ami számukra fontos. Évek óta nagy lelkesedéssel tanulják táncainkat, amely nem mindig könnyű tanárok, koreográfus és zenekar nélkül. Időről-időre vendégoktatókat hívnak, így próbálják gyarapítani tudásukat. Ilyen feltételek mellett meglepően jó műsorszámokkal léptek fel közös műsorainkban. A román kalotaszegit olyan tudással és magabiztossággal adták elő, hogy bizony csodálkoztunk, s az akcentussal énekelt magyar népdalok is életre keltek az előadásukban.

Köszönet illeti őket nemcsak a szép előadásért és a kedvességért, amivel minket fogadtak, hanem elsősorban azért, mert ilyen odaadó érdeklődéssel foglalkoznak egy idegen nép hagyományaival.

...Mert akár Brüsszelben, akár Liège-ben léptünk fel, mindig ugyanazt tapasztaltam: a belgák egyszerűen imádják a folklórt. Minden érdekli őket, ami abba a világba enged bepillantást, amitől ők eltávolodtak, legyen az afro-amerikai, ázsiai vagy közép-európai kultúrát bemutató műsor. Képesek arra, hogy a nemzeti értékek felett rálássanak az egyetemes emberi értékekre, mert mindent és mindenkit egyforma szeretettel fogadnak, s nem azt keresik, ami elkülönít, hanem azt, ami összeköt. Másféle magatartással nem is működhetne egy olyan nagyváros, amelyben százféle náció éli együtt mindennapjait, s amely Európa fővárosa kíván lenni.

Semmi sem különb a másiknál, és minden egyformán érdekes. Ezt a nyugat-európai, toleranciából fakadó szemléletet még tanulnunk kell. Dehát, tulajdonképpen tudjuk mi ezt, rémlik még ebből valami... Csak élő kell kottorni a fiókból a dédnagyapa százdafordulás fazonú szemüvegét.

A kerete még ép. Az eltört üveg helyett pedig majd tehetünk bele egy új lencsét.

Gordos Anna

A legjobb tanító a zenehallgatás

Beszélgetés Kobzos Kiss Tamással,
skóciai tanulmányútja alkalmából

1999. október 28. és november 2. között Skóciában jártál. Hogyan jutottál ki?

Az Óbudai Népzenei Iskola pályázata (Közoktatási Modernizációs Közalapítvány) segítségével néhány napos tanulmányúton voltam Edinburghban, az ott folyó népzeneoktatás és népzenei élet alaposabb megismerése céljából. Előtte ott járt már Jánosi András és Juhász Zoltán, ők mindketten a tavaszi „Shoots and Roots” fesztiválon vettek részt. Az utazásomat a szintén minden évben megtartott „Story-telling Festival”, azaz mesemondó fesztivál idejére időzítettem, melyet a Mindenszentek ünnepe körül rendeznek (Halowen, Hallowe'en), ahol a fesztivál hivatalos vendége voltam. Ezen egy ballada előadásával vettem részt. A Molnár Anna egészen jól illett a Hallowe'en hangulatához, s a fordítással érthetővé is vált az Európában mindenütt ismert történet. Az ottani mesék természetesen mások, mint a mieink – halászat, tenger, kísértetkastélyok –, de hasonlóságok is felfedezhetők.

A rövid idő alatt is sikerült hasznos beszélgetéseket folytatnom, s megismerhettem bizonyos alapelveket, amelyek a tanítással, illetve a népzene-néptánc-népmese mai életével kapcsolatosak. A Scots Music Group vezetőségének és a Fiddle fesztivál szervezőinek egy meghívást is tolmácsoltam: jövőre szívesen látnánk egy skóciai népzeneoktatási szakembert – David Francist vagy Stan Reeveest – a Táncszínház Találkozó és a III. Országos Szakmai Találkozó idején.

Hogy kerültél kapcsolatba a skót népzeneitanítással?

Érkezésem után azonnal a Scots Music Group népzeneiskolájába vitt kísérőm, Panda Smith, aki már hosszabb időt töltött intézményünkben, s neki köszönhető a kapcsolatfelvétel. Ez az oktatás tulajdonképpen az ún. Adult Learning Project (Felnőttoktatási Projekt) keretében működik, tehát a résztvevők kivétel nélkül 18 éven felüliek, sőt nem egy esetben nyugdíjasok.

Ebből következően a cél nem elsősorban az, hogy a beiratkozott hallgatók magas színvonalon zenéljenek a tanfolyam elvégzésével, hanem a népzene iránti érdeklődés kielégítése, esetleg felkészítés amatőr színvonalú közös zenélésre – külön zenekari szekció is működik egy kiváló hegedűs vezetésével.

A tanszakok, amelyeket végiglátogattam:

1. furulya (whistle)

2. dudu – A tanítás elsősorban a külön hangszerként (oboa) is funkcionáló sípszárral (chanter) folyik, a tanár együtt játszik a növendékekkel, erről felvétel készül egy speciális magnetofon segítségével – ilyen használnak a nyelvtanításnál is –, ám a mikrofon a tanárhoz van egészen közel, ezért a felvételen elsősorban a helyes játékot lehet hallani. Ezt aztán a növendékek lemásolják maguknak, otthoni tanulásra. Az alapvető célkitűzés tehát a hallás után való tanulás, de nem eredeti felvételek alapján. A furulyánál is, itt is vannak fénymásolt kották, tehát a kottaolvasás szükséges a tanuláshoz. Néhány régebben tanuló növendék saját dudával is rendelkezik.

3. mandolin – Itt teljesen hallás után folyik a tanítás, egy-egy frázis alapos kigyakorlásával.

4. zenekar – Nagyon sokféle hangszer játszik együtt (hegedűk, gitár, mandolin, furulyák, dudu, szájharmonika), afféle örömmzenélés folyik inkább.

Az énektanítás énekkar formájában működik, ezt csak kívülről hallgattam meg, inkább többszólamú feldolgozásokat tanulnak.

Milyen szakmai tapasztalatokat szereztél ottléted során?

Találkoztam David Francis-szel, a Shoots and Roots fesztivál szervezőjével, a skót népzenei élet egyik meghatározó alakjával. Ő írta a „Traditional Music in Scotland” („A hagyományos zene Skóciában”) című 82 oldalas tanulmányt, melyet a Skót Zenei Tanács részére állított össze. Nagyon alaposan összefoglalja mindazt, ami ma jellemzi a skót népzenei életet mind az oktatás, mind az információs bázis, mind az intézményhálózat, támogatás területén. Ebből a kiadványból első látásra kiderül, hogy a skótok sok területen jóval előrébb járnak. Információs bázisuk sokkal alaposabb, jobban hozzáférhető, mint a miénk: hamarosan például a teljes archív anyag megjelenik az Interneten.

A gyermek zeneoktatás teljesen ingyenes, a felnőttoktatás pedig szinte jellekes összegbe kerül. Komoly törekvések vannak a népzene rangjának megőrzésére, emelésére, tárgyalások folynak például a turisztikai szervezetekkel. Nagy fesztiválok vannak, nem

ritkán 400 dudás játszik együtt. Alapfokú oktatás viszont nem létezik a magyarországihoz hasonló formában. Az eredeti népzene elsősorban tanfolyamokon, táborokban tanítják. Sokat tesznek az autentikus népzene tanításának bevezetéséért a főiskolákon. Az említett tanulmány kiterjed a stúdiókkal, lemezkidrással kapcsolatos kérdésekre is, hiszen az akusztikus zene (a skót népzenei élet – a magyarországihoz hasonlóan – jótékonyan konzervatív, nemigen van keveredés a hangszerekben és a stílusokban) egészen más felvételi technikákat követel meg.

Milyen rendezvényekre jutottál el?

Első este az egyik jellegzetes folk-kocsmába látogattam, ahol a „session”, a közös zenélés 2 éves évfordulóját ünnepelték, ezért a szokásosnál is több, mintegy húsz zenész muzsikált együtt órákon át, nagy lelkesedéssel, kiválóan. Minden dallamot mindenki ismert, akárcsak nálunk.

Egyik délután a Story-telling fesztivál fogadásán vettem részt, majd megnéztem a nyitó programot, amely két idősebb „revival” mesemondó műsorából állott, színesítve némi hárfazenével, szájharmónikával. A Mindenszentek miatt elsősorban kísértetek szerepeltek a mesékben. Mindkét előadó – Edinburgh jól ismert alakjai – természetesen nemzeti viseletben, ha nem is az ősi gael (kelta) nyelven, de skót tájszólásban adta elő a meséket, melyeket a mintegy száz fős közönség nagy élvezettel hallgatott. Fontos megjegyezni, hogy az előadásról semmilyen felvétel nem készült, nyilvánvalóan tudatosan, mert meg is tiltották ezt.

Késő este Edinburgh egyik legelőkelőbb helyén, a korábban csak zártkörű rendezvényeket fogadó Assembly Rooms-ban voltam, ahol havonta egyszer pénteken nagy táncházat tartanak, több száz résztvevővel. Ezenkívül nagyon sok helyen, pubokban is működik táncház, hagyományos néven „Ceilidh”, ejtése megközelítően kéili. (Meglépe tapasztaltam, hogy a Microsoft Word helyesírási tanácsadója a Ceilidh szót ismeri, ki is javítja nagy C-re, a táncház viszont idegen a számára...) A táncház hagyománya Skóciában sohasem szakadt meg, populárisabb változatban is él. CD-ken láttam, hogy nyugdíjas táncosok is ropják a rendkívül változatos skót táncokat (egyébként Budapesten is

működik skót táncház, a Virányosi Közösségi Házban). Az Assembly Rooms-ban éppen a Robert Fish Band játszott, melynek vezetőjével, Stan Reeves-szel nagyon érdekes beszélgetést folytattam. Elmondta, hogy gyermekkorában az iskolában tanították az eredeti skót táncokat, aztán persze jött a látszólag mindent feledtető rock zene, de húsz éves kora körül (most 49 éves) ismét divatba jött a Ceilidh, és barátaival ezt a zenét kezdték játszani, autentikus minták alapján. A folyamat tehát nagyon hasonló a magyarországihoz, egészséges patriotizmusában is. Ez némely táncos viseletében is megnyilvánult: nem szégyen skót szoknyában táncházba járni, mint fényképfelvételeim is mutatják. Volt, aki teljesen hagyományos viseletben volt (a harisnyába tűzött komoly kés sem hiányzott), de volt, aki a skót szoknyát pulóverrel, vagy (nota bene!) pólóval viselte, amelyen a „Scottish Scotland” felirat díszelgett.

A hangulat nagyon hasonlított egy magyarországi táncházéhoz, s megható volt a befejezés: egy nagy körben egymás kezét fogva együtt énekeltük Robert Burns dalát, a nálunk is jól ismert „Should auld acquaintance be forgot...”-ot.

Milyen híres zenészekkel találkoztál?

Vasárnap délután a Sandy Bell’s nevű pub-ban részt vettem a hagyományos délutáni zenésztalálkozón. Az esemény központi figurája most is Iain Grant harmonikás volt, egy hetvenen felüli, kiváló zenész, aki valóságos kincs az ifjabbaknak, mert több száz, eredetileg dudán játszott dallamot tud. Hat harmonikája mindig kéznél van, mert forgatható tokban tartja őket. A hangnemváltásokat ujjaival, számok formájában jelzi a többieknek, akkor is, ha nem ő a kezdeményező. Ottlétemkor jelen volt két hegedűs (az egyik Panda Smith), egy harmonikás (a már említett Stan Reeves), s egy egészen fiatal fuvolás fiú és egy kiváló gitáros. Néha magam is beszálltam a kobozzal. Bár éppen fontos rugby meccs volt (a franciák játszottak, akikkel a skótok hagyományosan szimpatizálnak), a zene kedvéért levették a hangot, és csak a góloknál volt kiabálás, s a végén énekelték a Marseillaise-t...

Miként vált ismét népszerűvé a népzene Skóciában?

Stan Reeves elmondta, hogy a skótok ír mintára fedezték fel újra a népzenei, bár az íreknél más volt a folyamat, ugyanis ők a hatvanas években Amerikából „tanulták vissza” a nótákat, ezért egy kicsit kommercializálódott a népzenei mozgalom. Egyébként a népzenei gyűjtés története, a hibák és a tanulságok tökéletes párhuzamai a magyarországinak. Először a romantika fedezte fel ezt a világot, mint „vadászterületet”, s divatba jött a népdal, illetve amit annak neveztek. Burns egy éjszaka kettőt-hármat is írt, jó pénzért...

Az eredeti dallamokat „lelkiismeret furdalás nélkül” átalakították, például a dudadallamok alacsony hetedik fokát felemelték, „dürosították” a hangzást. Ahogy nálunk, használták a népzenei és táncot a verbuválásra is.

Mit emelnél ki David Francis könyvéből a hagyományőrzéssel kapcsolatban?

Néhány idézetet az általa összegyűjtött véleményekből:

„A skót hagyományos zene virágzásának legfőbb biztosítója az azt művelők spontán önbizalma. Skóciának szüksége van arra, hogy megbecsülje saját kultúráját.”

„A munkámnak fontos része az, hogy megnyissam a növendékek fülét mindenféle zenére, bár én a hagyományos zenét használom kezdeti lépésként. ... Nem hiszek a hagyomány taníthatóságában. A legjobb tanító a zenehallgatás... Nem telik sok időbe tönkretenni a hagyományt, de ha egyszer sikerül, nemzedékek kellenek a helyreállításához... Írországból feltűnt, hogy a gyerekek mennyire be vannak avatva, körül vannak véve hagyományos zenével, mely életük részévé válik. Többet kellene tudni növendékeinknek a zene háttéréről, hogy az egész hagyományt megértsék. Sajnos gyakran csak dallamokat tanítunk, s a mögöttük lévő történetek elvesznek, pedig ez nagyon fontos része a zenének!”

Ha az országneveket elhagynánk, azt hihetnénk, magyar zenészek és zenetanárok nyilatkoztak...

/Záhó/

Szatmári népzene az 1900-as évekből

A Tükrös együttes új lemeze

Lemezünk célja minél több emberrel megismertetni és megszerettetni azt a zenei kultúrát, amely a XX. század java részében a Szatmárban élő magyar ember életének szerves része volt, és amelyet mi is oly szívesen játszunk. Erre mulatott, erre búsult, ezt hallotta élete jelentősebb eseményein. Ez volt számára A ZENE.

Északkelet-Magyarország, ezen belül Szabolcs-Szatmár megye sajátosan gazdag és különleges népzenei hagyományokkal rendelkezett. A környéken muzsikáló cigányzenekarok mind a parasztságot, mind a közép- és kismemesi dzsentri réteget kiszolgálták, hiszen a Felső-Tisza-vidék társadalmi tagozódásában nem voltak éles határok. Az újabb tánc- és zenei divatokat az úri réteg igénye határozta meg és a parasztság őket igyekezett követni. A cigányzenészek – mint zenei közvetítők – alkalmazkodtak ehhez a folklorizálódási folyamathoz, amelyben a műzenei hatások (nyugati zenei stílus, reformkori magyar verbunkos zene) beágyazódtak a népzenebe. A környéken a cimbalmossal kiegészített vonósbanda vált tipikussá, sőt, egy-egy nagyobb bandában a klarinét vagy a tarogató is helyet kapott. A különböző igények alapján a cigányzenekarok változtatták felállásukat mind a létszám, mind a hangszerek tekintetében (a hegedű-brácsa duótól egészen a 7-8 fős bandáig).

A lemez címe némi magyarázatra szorul. Utalás arra, hogy ez a zenei világ mára már sajnos kiveszőfélben van, bár még ma is találunk olyan cigányzenészeket, akik ismerik (örökölték) a hagyományos szatmári zenét. Mivel erre a muzsikára az elmúlt 30-40 évben alaposan megcsappant az igény, mind a bandák száma, mind repertoárjuk lecsökkent. Pedig Szatmár vidéke híresen nagy cigányzenész-központ volt. A cím ugyanakkor arra is utal, hogy a lemez anyagának összeállításánál elsősorban nem „tudományos szempontok” vezettek. Mi abba a zenei világba szerettünk bele, amit az 1900-as években Szabolcs-Szatmárban muzsikáló cigányzenész-bandák játszottak. Emiatt a lemezen hallható zenei összeállítás meglehetősen szubjektív: természetesen előnyben részesítettük a régiesebb stílusú, értékesebb népdalokat, de nem hagyhattuk figyelmen kívül a zenekarok repertoárjának nagyobbik részét kitevő népies műdalokat sem. Időnként ez utóbbiakból is elhangzik néhány (az általunk szebbeknek ítélték közül), nyilván nem olyan arányban, ahogyan azt egy-egy falusi zenekar játszotta. Amit viszont a lehető legpontosabban megpróbáltunk elsajátítani, az a stílushű zenekari hangzás. Részben a hangszerösszetétel (hegedű-tercprím-brácsa-cimbalom-bőgő), részben a játékmód stílusa (glissando-s hegedűjáték, gazdag funkció harmonizálás) miatt ez gyakran emlékeztet a műzenét játszó városi cigányzenekarok hangzására, ezért kifejezetten fontosnak tartottuk érzékelteni a két zenei stílus közötti különbséget. Mivel a falusi zene egyik alapvető funkciója a tánc alá muzsikálás volt, így a legjelentősebb különbségnek a zenekar feszes ritmizálását, sodró erejű játékát tartjuk. A hegedű(k) kifinomult, technikás, de olykor szabadabb

A borítóterv Baranyai Júlia munkája

játéka alatt folyamatosan ott lüktet a brácsa-cimbalom-bőgő által játszott, hangokban és ritmusban egységes kíséret. Ez óhatatlanul kiiktatja a nagy zenekari szüneteket, a túlzott mértékű lassítást vagy gyorsítást. A harmonizálás lényegesen fejlettebb, mint pl. Erdély számos vidékén, de egyszerűbb, mint a városi (vendéglátós) cigányzenekaroknál továbbfejlesztett – részben a jazz-ből átvett, igen bonyolult – harmóniavilág. Az oly közkedvelt és énekelt rubato nóták, a „hallgatók” közül (melyeknek jelentős része kacifántos, komponált műdal) csak régi népdalokat választottunk.

A lemez tánczenével indul (1. sáv), Szatmár legjellemzőbb új stílusú páros táncai a lassú- és friss csárdás. A folyamatban elhangzó dallamok a vidék legjellegzetesebb népdalai (Én Istenem, adjál esőt..., Hajnallik, hajnallik..., Bár csak ez az éjszaka..., Szivárványos az ég alja...), melyekből a 2. és 4. dallam Felvidéken is közismert. Az összeállítást a nyírmadai Rózsa Ferenc, és a fábianházi Gombos Zsigmond bandáival 1974-ben készült gyűjtések alapján játszzuk.

A Varga István vezette szatmárököritói zenekar a környék egyik leghíresebb zenekara volt az 1900-as évek közepén, az ő játéka alapján készült a következő összeállítás (2. sáv). A Bujdosik az árva madár... szövegkezdetű népdal „különleges formájú és hangulatú dallam, valószínűleg egy latin himnusz-dallam származéka” (Dobszay László). Felföldön is közismert, számos szöveg- és dallamváltozattal. A csárdásokat és a jellegzetes magyar verbunkot az ököritói zenészekkel 1968-ban és 1972-ben készült gyűjtések alapján tanultuk meg.

A juhásznóták (3. sáv) a „juhászok életéről és érzelmeiről szóló, (...) tipikus férfínóták, így még a népdalok átlagánál is tartózkodóbbak és díszítetlenebbek” (Magyar Néprajzi Lexikon). Jellemzőik a természetközelség, gyakran panaszkodnak az időjárás viszontagságaira, de olykor a szerelmi dalokkal fonódnak össze. Kelet-Magyarország legismertebb juhásznótája a Debrecennek van egy vize... szövegkezdetű, számtalan versszakkal ismert régi stílusú népdalunk. Az összeállításban hallható Juhászlegény, szegény juhászlegény... a múlt századi népies műdalok egyik szép példája, Petőfi Sándor versére.

A kanásztánc (kondasztánc) és az oláhos (4. sáv) régi stílusú táncaink, a Felső-Tisza-vidéken csak szórványosan fordultak elő. Az egyik kanásztánc-nóta, a Zörög a kocsi... a legismertebb lakodalmi szokásdallam. Az oláhos („talpaló cigánytánc”) itt hallható, általánosan elterjedt dallamát Martin György gyűjtéséből választottuk, melyet 1965-ben a rozsályi zenekarral (prímás: Farkas Lajos) készített. A banda kiváló cimbalmosa, Márton Károly – kihasználva a hangszer adta lehetőségeket – gyakran dallamot játszik, vagy szólózik (a jellemzőbb akkordozó-kísérő játékmód helyett).

Több mint 10 éve, amikor elkezdtünk foglalkozni a hagyományos szatmári zenével, elsőként a kisari zenekar (prímás: Farkas Vilmos) játéka ragadott meg minket. A prímás mellett, Oláh Lajos cimbalmos hangszerkezeléséből is sokat tanultunk. Ez a válogatás (5. sáv) az ő játékokat tükrözi. A hallgató (Amerre én járok...) a vidék egyik jól ismert dallamának nyírábrányi vokális változata. Az ezt követő csendes, csárdás és ugrós arra utal, hogy itt szintén élhetett a régi hármastagolású (egyre gyorsabb tempójú) páros tánc. A kisari bandától sokat gyűjtött a fiatalon elhunyt svéd népzenebarátunk, Hans Hurtig. Ezt a számot neki ajánljuk. A lemezen hallható katonanóták (6. sáv) az I. világháborúhoz kötődő, az új stílus késői fejleményeihez tartozó, országszerte ismert népdalok. Ezekhez a dallamokhoz tartozó magas szótagszámú (19, 15, 18) szövegek a magyar népköltészet alkotóerejének utolsó fellobbanásai. Jellemző stílusjegyük a soron belüli ismétlés. Az első dallam Amott legel, amott legel... szöveggel az egész Felföldön máig közismert. Ezt és a másodikat Bartók Béla, a harmadik katonanótát Halmos István gyűjtötte.

A 7. sávon először a Szatmár-vidéken általánosan elterjedt „vastaghúros” magyar verbunk Fábriánházán játszott változata hallható, majd oláhosok következnek. A már említett rozsályi zenekar mellett a tizsakóródi (prímás: Horváth András) és a szatmárköritői banda repertoárjából válogattunk.

Az 1990-es évek végén többször jártunk Nyírmadán, ahol megismerkedtünk Samu Mihállyal (ő régebben a nyírmadai banda bőgőse volt, most prímás) és zenekarával. Nyitottságuk, kedvességük, muzsikájuk és énekeik miatt hamar szívünkbe lopták magukat. A 8. sávon hallható számot Miska bácsi kedves nótáiból állítottuk össze. A régebbi pásztordalok és hagyományos szatmári népdalok helyett itt elsősorban abból az anyagból válogattunk, amelyet a vendéglőkben, kocsmákban és lakodalmakban leginkább játszottak. Itt bizony szép számmal hangzottak el a városi cigányzenészekről átvett népies műdalok. Ebben az összeállításban egy ilyen hangulatot idézünk fel.

A táncalkalmak speciális dallama volt a multság végét jelző Rákóczi-induló (9. sáv). Berlioz szerzeménye az egész magyar nyelvterületen elterjedt, és minden falusi zenekar ezt kicsit a maga stílusára formálta. Mi a nyírmadai zenekartól 1974-ben felvett Rákóczi-indulóval zárjuk lemezünket.

Nyomatékkal említettem meg a felsorolt zenekarok és muzsikusok neveit, hiszen nélkülük nem születhetett volna meg ez a CD, mellyel nem csak ennek a kultúrának, hanem a kultúrát hordozó kiváló zenészegegyiségeknek is emléket kívánunk állítani.

Árendás Péter

KÖVECSES VÍZ KÖZEPI BE

A Csürrentő moldvai kazettája

Ezek aztán belecsürrentettek a közepibe! – csettintettem egyet úgy a harmadik szám elején, amikor hazaérve betettem a Csürrentő együttes kazettáját. Tanáruk, Balogh Sándor nemcsak szerkesztette és zeneileg rendezte a hanghordozót, hanem árulja is. Jó szívvel ajánlotta egy rendezvényen, s miután érdeklődésemre – hogy mennyire igyekeznek a zenészek követni az autentikus előadásmódot, s mennyire akarnak feldolgozásokkal domborítani – megnyugtató választ kaptam, a vásárlás mellett döntöttem.

Az Óbudai Népzenei Iskola tanára nem csapott be: a Csürrentő ragaszkodik a hagyományokhoz, s kazettájukon ráadásul gazdag programmal, 25 számmal és ifjonti lendülettel honorálják az érdeklődők bizalmát – keresztmetszetet adva a moldvai népzeneből. Az öt fiatal – Horváth Szilárd, Novinszki Tamás, Klopp Katalin, Benkő András és Kárpáthegyi Bálint – ígéretes utánpótlásnak tűnik, s ha nem térnek le a pályáról, sok örömet szerezhetnek még nekünk.

A felvétel a Za-Ki Hangstúdióban készült.

K.T.L.

NÉPMŰVÉSZET IFJÚ MESTERE

– PÁLYÁZATI FELHÍVÁS –

A Nemzeti Kulturális Örökség minisztere Augusztus 20. alkalmából 15 főnek adja át a Népművészet Ifjú Mestere címet.

A pályázat meghirdetésével a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának célja, hogy az érintett szakmai szervezetekkel és állami intézményekkel egyetértésben ösztönözze és elismerje a fiatalok népművészet területén végzett alkotóművészeti tevékenységét, a magyar és nemzetiségi hagyományok ápolását és továbbfejlesztését. Pályázni lehet az alábbi kategóriákban:

I. Előadóművészet (20-35 éves kor)

- hangszeres népzene
- népdal
- néptánc
- népmese

II. Tárgyi alkotóművészet (20 - 35 éves kor)

- fazekas
- faragó (kéreg, szaru, csont, csont, fa, bútör)
- gyerekjáték készítő
- kovács
- népi bútorműves
- népi ékszer (fém, gyöngy, lószőr) készítő
- szűcs, bőrműves
- rézőntő
- szalma-, gyékény-, csuhé és vesszőfonó
- textil - hímző, szövő (gyapjú, vászon) nemez-, viselet-, csipke-, paszománykészítő, kékfestő)
- tojásfestő
- nagyméretű tárgyak, köztéri tárgye gyűttesek tervezői és kivitelezői (játészótéri plasztikák, építészeti, belső építészeti megoldások)
- népi hangszeresek, hangkeltő eszközök, melyek megfelelnek a népi hangszerkészítés formai és funkcionális követelményeinek

Pályázati követelmények valamennyi kategóriában:

A pályázónak szakmai önéletrajzot és dolgozatot kell kötelezően benyújtania.

Az önéletrajz tartalmazza a pályázó szakmai-művészeti tevékenységének összefoglalását – indíttatás, tevékenységének környezete, mesterei, előadásokon, kiállításokon, pályázatokon való szereplések, tervek.

Előadóművészeti kategóriában a dolgozat foglalja össze a pályázó eddigi gyűjtő tevékenységét, a választott témával kapcsolatos elmélyült szakirodalmi és archivumi ismereteit. A dolgozat témájához kapcsolódjon a bemutatandó gyakorlati tánc- illetve zenei anyag. Mellékeljenek egy órás műsortervet (dialektusonkénti táncos, illetve zenész repertoárt).

Tárgyi alkotóművészet kategóriában a dolgozat tartalmazza a pályázónak a megismert tájegységekben, stílusokban szerzett elméleti, technológiai ismereteit, jártasságát a beküldött pályamunkák szakmai elemzését, szakrajzát. A pályázati munkákra vonatkozóan indokolja témaválasztását.

Az önéletrajzot és a dolgozatot két példányban a pályázati anyaggal együtt kell beküldeni, április 30-ig. A dolgozat elbírálása után (május végén) nyilvános értékelést tartunk a tárgyi kategóriában, illetve nyilvános bemutatkozásra hívjuk meg az előadóművészeti kategória pályázóit.

I. Előadóművészet

- Hangszeres népzene, népdal

A pályázónak egy órás műsortervet kell benyújtani, mely tartalmazza az 5 dialektus – Dunántúl és Szlavónia, Felföld, Alföld, Erdély és Bukovina, Gyimes és Moldva – területéről összeállított programot. (Választható bármely nemzetiség anyaga is egy magyar dialektus helyett.) A meghallgatáson egy szabadon választott műsor-

lokkot (3-5 perc) kell előadni, mely kapcsolódjon a dolgozat témájához. A másik két bemutatandó anyagot a zsűri választja ki a beadott műsortervből, mely tartalmazza a népzene archaikusabb rétegeiből különböző karakterű dallamokat, parlando és rubato dallamokat egyaránt. Nemzetiségi pályázó repertoárja saját nemzetisége két különböző dialektusának anyaga, harmadikként magyar, vagy más nemzetiségi anyag választható.

Hangszeresek indulhatnak szólistaként és hagyományos összetételű hangszeres csoportban. A hegedűt és cimbalmot kivéve a hangszeres szólistáknak legalább két különböző hangszeren kell beadni a műsortervet és bemutatni a műsort (pl. tekerő - dudu, tambura - citera, furulya-dudu).

Az énekes és hangszeres szólisták kísérettel is pályázhatnak.

- Néptánc

A néptáncos pályázónak (egyének és párok) 2 x 3-5 perces produkciót kell bemutatnia. A szabadon választott tánc az elméleti dolgozat témája, másodikat a zsűri választja ki a pályázó által benyújtott repertoárból. A repertoár tartalmazza a három táncdialektusból legalább két-két tánc típust, egy dialektus helyett választható a Kárpát medence népeinek táncja is. Nemzetiségi pályázó saját nemzetisége két különböző dialektusának anyagát hozhatja.

A választott tánc kapcsolódjon dolgozatának témájához. Repertoárjában szerepelhet saját nemzetiségének másik dialektusa (anyaországi tánc hagyomány), vagy a Kárpát medence magyar, illetve más nemzetiségének tánc hagyománya. Az első táncot eredeti, a másodikat jelzett viseletben kell előadni.

Zenekart és próbalehetőséget biztosítunk.

- Népmese

A pályázónak egy órás műsortervet kell benyújtani. A terv tartalmazza a népmese legfőbb műfajaiból egy-egy alkotást (tündérmese, trufa, novella - mese, állatmese, legenda, monda stb.) A mesék előadhatók irodalmi, vagy tájnyelven. A szabadon választott 5 perces mese, vagy meserészlet után a zsűri még a repertoárból 3 perces anyagot kér.

II. Tárgyi alkotóművészet

A választott szakágban 5 egyedi tárgyat, vagy egy funkcionálisan összetartozó tárgycsoportot, vagy egy 5 darabból álló tárgycsoportot kell beküldenie.

Nagyméretű tárgyak és köztéri tárgye gyűttesek készítői legalább A/4 formátumú képekkel pályázhatnak. Bútorkészítők – amennyiben lehetőségük van a beszállításra – teljes bútoregyüttessel pályázzanak, ha ezt nem tudják megoldani, akkor legalább A/4 formátumú fotót és a garnitúrához tartozó két reprezentatív tárgyat küldjenek be.

Az alkotó önálló tervezéssel, a népi alkotóművészet hagyományaira építő, vagy azt felhasználó tárgyakkal pályázhat.

A pályázati anyagok és a dolgozat benyújtásának határideje:

2000. április 30.

Az értékelés és a meghallgatás időpontjáról (május) a pályázó értesítést kap. A legsikeresebb pályázók meghívást kapnak az augusztus 7-13. a Zala megyei, Népművészeti Egyesület Gébárt tavi alkotóházában megszervezendő táborba.

A pályázattal kapcsolatos bővebb felvilágosítás:

Magyar Művelődési Intézet
Népművészeti Főosztály
1011 Budapest, Corvin tér 8.

Panek Katitól Csiszár Aladárig

A Fonó újdonságai

Panek Kati és a Bodzafa: „Panek Katié” címmel jelent meg a legendás erdélyi banda CD-je. Ami nekünk Sebestyén Márta és a Muzsikás, az Erdélynek Panek Kati és a Bodzafa. A lemez Panek Katié, a legendás zenekarból már csak ő él Erdélyben, ahol a Kolozsvári Magyar Színház színésznője. Előbb 1997-ben találkozott Kolozsváron, az erdélyi táncház húsz éves találkozóján, majd két esztendőre rá Budapesten a Fonó Budai Zeneház stúdiójában, ahol már a lemezfelvételre gyűltek össze. Mint a korábbiak, ez is hibátlanra sikerült, utánozhatatlanra, és ebben Panek Kati gyönyörű hangjának s énekstílusának kiemelkedő szerepe van. Egy, 1986-ban Panek Katiról megjelent méltatással ajánljuk a felvételeket: „...Mert a bárki ajkán elhangozható dalt előadásával, nem mindennapi hangjával kimetszi a világmindenségből, egyedüli lehetőségnek érzem, ahogy énekl, amit tőle hallottam, ezután már másképp nem akarom hallani, előnt az igazira, a valódira való rálatálás öröme.”

Év elején látott napvilágot egy igazi gyöngyszem. Moldvai szentes énekek hallhatók Nyisztor Ilona lemezén. A CD 12 szentes éneke - Nyisztor Ilonka válogatásában és előadásában - szépen mutatja be egy csángó magyar falu, Pusztina népének kultúráját. A felvételek átfogó képet adnak a moldvai csángó magyarok egyházi ünnepeken és szertartásokon énekelt dalairól (imádságok, virrasztó énekek, búcsúénekek).

Nem kevésbé érdekes és szép a Felvidék autentikus zenéjét bemutató lemez, amely a Tizedik Szlovákiai Táncháztalálkozó gyűjteményes címet viseli. Alcíme: Hegyeknek völgyében, virágoknak mezejében. Egy, a Felvidéken már tíz esztendeje tartó rendezvénysorozat első hangzóanyaga ez a kiadvány. A felvételek szerkesztése, a dalok egymásutánisága - egy 84 éves kurti asszony énekével kezdődik és egy 13 éves ragyolci lány énekével végződik - jelképezi legjobban a

A Fonó Records az elmúlt félévben sem télenkedett, hisz több mint egy tucat folk-lemezt adott közre.

táncháztalálkozók lényegét. Átadás, átvétel, a folyamatosság megőrzése, hogy bemutassa a folklór organikus voltát, valamint a szlovákiai magyarság önazonosságának, csoporttudatának erősítése. Az album erőssége mindemellett még az, hogy nagyon szép keresztmetszetét nyújtja mindazon zenei stílusoknak, amelyek a legjellemzőbbek a felvidéki magyar népzene.

A legendás Áj faluról készült falumonográfiának teljes zenei anyaga jelenik meg, Áj falu népzeneje címmel. Vargyas Lajos így ír a munkáról: „...a néprajztudományt, a népzene- és néptáncutatást sokan és sokszor vádolták meg romantikussággal, értékközpontúsággal, a valóság idealizálásával, az »objektív« szociológus látásmód kárára. E kritika tarthatatlanságát (...) disszertációm, Magyarországon, és tudtommal a

világon is az első zenei falumonográfia, ékesen cáfolják.”

Két fontos sorozat egyaránt második része jelenik meg március végére. A tavaly elindított KALLÓS ARCHÍVUM következő darabja a kalotaszegi Kovács Simon Buráló muzsikáját mutatja be, míg a Téka zenekar által fémjelzett Mestereink sorozatban végre egy igazi, hamisítatlan széki

anyag kerül kiadásra: Ádám Icsán és bandája.

Écsi Gyöngyi és a Hegedős együttes Árgyélus királyfi címmel jelentetik meg közös lemezüket. A felvételek érdekessége egyrészt az, hogy tisztán felvidéki anyag hallható rajta (unikum a nagyrészt erdélyi folk alapú lemezek között) - nagyrészt autentikus, kisebb részt a gyűjtések felhasználásával készített dalok -, másrészt koncept albumot hallhatunk, hisz a születéstől, az elmúlásig ívelnek a felvételek, amit az is teljessé tesz, hogy az egyes részeket a természet és az embert körülvevő zörejek, zajok kapcsolják össze. Agócs Gergely, a Hegedős vezetője nem titkolja, hogy az album elkészítéséhez a zenei muníciót az általa koordinált, egy évig tartó, idén februárban véget ért Utolsó Óra gyűjtés felvidéki anyagaiból merítette.

Apropó, Utolsó Óra. A harmadik esztendejébe lépő gyűjtőmunka eredményeit bemutató publikáció, az Új Pátria sorozat újabb lemezekkel gazdagodott és március végére továbbiak várhatóak. Az elmúlt esztendő

utolsó negyedévében a következő albumok jelentek meg: 5. Szilágynagyfalu - Szilágybagos (Szilágysági népzene), 6. Görgényoroszfalusi Pilu bandája (Felső-Maros menti népzene), 7. Jód-leud (Máramarosi népzene), 8. Szék-Sic (Mezőségi népzene), 9. Nagykarácsony - Kiskarácsony (Karácsonyi népzenei válogatás Erdélyből)

Aki lemaradt valamelyikről, az most pótolhatja. De ha már úgy is vásárol, akkor tegye hozzá a következő hármat is, amelyek a Táncháztalálkozón lesznek először kaphatóak. Tehát:

10. Szászcsávás - Szászbagos, 11. Gyergyódomokos - Békás, 12. Magyarpéterlaka - Csiszár Aladár együttese.

Ide kívánczik, hogy a tavaly elindított Új Pátria sorozat előfizetésére, az eddigi kondíciók igénybevételével 2000. április 30-ig lehet még jelentkezni a kiadó címén:

1116. Bp. Sztregova utca 3.

T: 203 1751, 203 1752

Magyar falusi zene a világ színpadán

Az amerikai Fiddler Magazin interjúja magyar zenészekkel

Az alábbi interjú a Fiddler Magazin jóvoltából lát napvilágot. A magazin, mely negyedévente jelenik meg, a hegedűzenével összefüggésbe hozható összes témával foglalkozik. A 2000 nyarán megjelenő kiadványban olvashatnak a Budapest Táncegyüttesről, az őszi számban pedig a cigány hegedűmuzsikáról. Az interjú Peter Amick közreműködésével készült, aki társszerzője Mel Bay: "Old Time Fiddling Across America" című kiadványának, s egyben a massachusetts-i WayStation és Acoustic Planet zenekarokkal lép fel, melyekkel magyar falusi zenét játszik.*

Hasonlóan az amerikai népzenei mozgalom 60-as évekbeli újjáéledéséhez, mely újra felkeltette az amerikai emberek érdeklődését az ország népzenei öröksége iránt, a 70-es évek magyarországi táncmozgalmának eredményeképp a városban élő emberek is újra megismerték a magyar falvak hagyományos zenéjét és táncait. A táncházakban és népzenei táborokban folyó oktatásnak köszönhetően a magyarok egy új generációja tanulta meg, hogyan kell csárdást táncolni. Sok városi zenész tanult meg hagyományos húros hangszereken játszani azért, hogy a táncházakban élő zenével kísérhesse a romantikus és tüzes táncokat. A Budapest Táncegyüttes „Csárdás! A kelet-európai tangó” című produkciójával, Zsuráfszki Zoltán művészeti irányítása alatt most a táncházat vitte színpadra. Az előadás, mely mindvégig hű marad a népi hagyományokhoz, Közép-Európa muzsikájából és táncából ad káprázatos ízelítőt olyan játékok sorozatán keresztül, melyek végig egy történethez kapcsolódnak. Láthatunk egy férfitánc versenyt, egy romantikus udvarlási jelenetet, szemtanúi lehetünk, amint a táncosok „felkutatják” a Kárpát-medencét, hogy rátaláljanak az elrabolt menyasszonyra, majd egy kalotaszegi esküvői jelenet következik. Az előadásban szereplő „falusi zenekar”-ban hallhatunk két hegedűt, egy brácsát, egy cimbalmot és egy nagybőgőt, melyet alkalmanként klarinét, dуда, doromb, dob és egy olyan különleges, cselló formájú húros hangszer kísér, amit egy botal ütnek! Jőmagam akkor találkoztam ezzel a magyar „Riverdance” társulattal, amikor amerikai turnéjuk során a bostoni Symphony Hall-ba látogattak. Az előadás után a zenekar tagjaival a magyar népi hegedű stílusokról, a táncházakról és a falusi hagyományokról beszélgettünk. A beszélgetésben az első hegedűs, Papp István Gázsa, a második hegedűs Gáspár Álmos, a brácsás Árendás Péter, illetve a társulat menedzsere, Takács Gusztáv vett részt, utóbbi szükség esetén a tolmácsolást is magára vállalta.

Péter: Mi hagyományos magyar népzenei zenét játszunk. Tehát legfőbb célunk, hogy olyan hagyományosan játsszunk, amennyire az csak lehetséges. A muzsikának ezt a stílusát falvakban sajátítottuk el azoktól a cigányzenészeketől, akik ezekben a magyar falvakban élnek. Magyarország alatt az első világháború előtti Magyarországot értjük. Akkor Magyarország területe nagyobb volt; ma sok magyar él a mai Magyarország területén kívül, többek között Szlovákiában és Erdélyben. Például Gázsa és Álmos is erdélyi. Ebből adódóan, ha mi ezt a zenét akartuk megtanulni, nemcsak a Magyarországon, hanem az országban kívül is kellett olyanokat keresnünk, akiktől tanulni tudtunk. Erdélyben a hagyomány a mai napig él. Ha holnap elindulsz Erdélybe, akkor is találsz majd ott olyan öreg zenészeket, akik hegedűn, brácsán vagy bőgőn játszanak, és akik nem kottából tanulták a zenét, hanem apjuktól, nagypapjuktól, dédapjuktól és így tovább. Mi ezt a stílusú muzsikát próbáljuk elsajátítani. Ebben a stílusban a hegedű játssza a dallamot. Sokat improvizálnak, ami azt jelenti, hogy nagyon sok dallamot tanulunk, és most ezeket használjuk. Például a „Csárdás! A kelet-európai tangó” kötött dallamokból álló program, de ha máshol játszanánk, az első hegedűs egyik dallamot a másik után improvizálná, neki tetszően. Ő a zenekar vezetője. A brácsajáték itt más, mint a komolyzenében. Én csak három húrt használok és a húrok egy szinten vannak (vagyis a láb lapos). Ezért tudok akkordokat játszani. Csak akkordokat játszom, és a hangszerrel tartom a ritmust. Dallamot nem

is játszom. Sok különböző stílus létezik Nyugat-, Kelet- és Közép-Magyarországon. Vannak például olyan részek Erdélyben, ahol csak dūr akkordokat használnak – ez nagyon régi stílus. Más részeken dūr-, moll és szeptim akkordokat is használnak.

Mindhárom húron egyszerre játszol?

Igen. Vagy ha a másik brácsán játszom, a négyhúrosos, vagy két, vagy három húron játszom egyszerre.

Azon is lápos a láb?

Nem annyira. De kevésbé hajlított, mint a klasszikus zene megszólaltatására készült hangszereken.

Mi a hangolása?

A négyhúros brácsa ugyanolyan, mint a komolyzenében. Tehát a legmélyebb a C, azután a G és D, majd az A. A háromhúros brácsán hiányzik a C. Tehát csak G, D és A van, és az A egy oktávval lejjebb van. Én akkordokat játszom és a bőgővel együtt adjuk a ritmust. Most egy nagyon régi stílusú közép-erdélyi darabot fogunk játszani. A faluban a zene követi a táncot. Vagyis a zenészek játszanak, s általában lassú dallammal kezdik, majd egyre gyorsabb és gyorsabb részek következnek. Vannak páros táncok és vannak táncok csak a férfiak számára.

Ki dönti el, hogy mikor változzon a tánc gyorsasága?

A hegedűs, vagy a táncosok. Valaki jön és bejelenti: „Gyorsabban akarom...” És megadja a ritmust, pont úgy, ahogy az előadásban is látható. Folyamatos kommunikáció zajlik a táncosok és a hegedűs között. Minden falunak megvannak a maga tánc szokásai, de az általános az, hogy lassú résszel kezdődik, s azután egyre gyorsabb lesz.

Minden falunak megvannak a maga dallamai?

Igen. És bár néha ugyanaz a dallam jellemző egy területre, azért minden falunak megvan a maga változata. Különbözőek a díszítések. (Gázsa és Péter egy rövid táncpárt játszik egy közép-erdélyi faluból, Magyarszováttról.) A falubéli emberek táncolni akarnak. Elkezdődik egy nagyon lassú zene, ami negyed óra hosszú. Az emberek énekelnek. Mindenki lassú táncot táncol. Egy kis idő után a zene gyorsabb lesz, erre már gyorsabban táncolnak. Ez eltarthat egy-másfél óráig is.

* További információkért írjon az alábbi címre, vagy hívja a következő telefonszámot: P.O. Box 101, North Sydney, N.S., Canada B2A 3M1; telefon: (902) 794-2558; email: fiddlermagazine@ns.sympatico.ca; web: <http://www.fiddle.com>

Egy tánc?

Igen. Ezt hívják egy pár táncnak. Ebben a folyamatban mindig ugyanaz a pár táncol együtt. Itt nem cserélnek partnert, ellentétben a törökökkel, a románokkal, vagy a bolgárokkal, akik körben, vagy láncban táncolnak. A magyarok párokban táncolnak. Vagy a férfiak egyedül. Ez egy óra hosszan tart. Kis szünet után néhány férfi kezd táncolni. Egyedül táncolnak, hogy fitogtassák tudásukat. Ezután egy másik pár táncol, és így tovább. Egy esküvő két napig tart, a zenészeknek aludni sem lehet, két napig egyfolytában játszanak. A táncosok ihatnak és alhatnak, de a zenészek nem állnak meg.

Tudtok alvás közben játszani?

Igen! (nevetés) És a falusi zenészek, vagy például mi is, több száz dallamot tanultunk meg és ezeket a dallamokat használjuk. Abban, amit most játszottunk, nem tudtam, mit fog a hegedűs játszani. Elkezdte, én hallgattam, és mivel már nagyon sok éve együtt zenélünk, egy-két hang már elég ahhoz, hogy tudjam, mit játszik. Ez egy régi erdélyi stílus volt, most pedig egy másik, egy új stílust fogunk játszani Magyarországról.

Gusztáv: Most a négy húros brácsán fog játszani és hallani fogjátok a különbséget a kíséretben.

Az első dallamot csárdásnak lehet tekinteni?

Gáza: Az egy lassú csárdás volt, több ezer ilyen dallam van. A csárda amolyan falusi fogadó.

Péter: Szóval most egy másik stílust fogunk játszani. Ez nem olyan régi, a 19. századból való. A másik sokkal régibb volt, mind a dallam, mind az előadásmód. Ez Magyarország északkeleti részéből, Szatmárból való. Ez a terület nem volt olyan elszigetelt az idők folyamán. Sokkal nyitottabb volt a külső hatásokra. A zenekar nemcsak a parasztoknak játszott, hanem a nemeseknek is. Így nemcsak földrajzi, hanem különböző társadalmi hatások is érték.

Ezek a hatások a klasszikus zenéből eredtek?

Igen. A városokból. A falvak még 30 éve is nagyon elszigeteltek voltak. Nem volt rádió, televízió, semmilyen külső hatás. Ezért tudott olyan sokáig fennmaradni. Áram sem volt.

Az emberek címről ismerik ezeket a dalokat?

Legtöbbjüknek van szövege. A zenekar elkezdett játszani és az emberek énekelték a szöveget. Ez nagyon bonyolult. Minden dalnak megvan a maga ritmusa; van hat, hét vagy kilenc szótagunk, valamint egy szövegszaladunk. És amelyik illik a szótagszámhoz, azt lehet énekelni az adott dalhoz.

Ez azt jelenti, hogy ugyanazt a szöveget különböző dallamokhoz lehet énekelni?

A szöveggel is lehet improvizálni. A legtöbb falusi ember rengeteg szöveget ismer. A szövegek zömének története van, olyanok, mint egy ballada. A legtöbbjük szerelmi témájú, de szólhatnak a katonaeletről, lehetnek toborzó nóták, szóval sokféle szöveg létezik.

Toborzó nóták?

Igen. 200 évvel ezelőtt az Osztrák-Magyar hadseregbe kellett katonákat toborozni. Ez zenéléssel és borivással történt. A toborzó tiszt egy zenekarral érkezett, s ily módon toborozták a parasztokat a seregbe. Ez nagy szó volt, mert ha egyszer beálltak a seregbe, akkor három, tíz, vagy akár húsz évig is ott szolgáltak. (Gázához és Péterhez csatlakozott Álmos is a másodhegedűn, s most egy lassú és gyors csárdást játszanak Magyarország északkeleti, szatmári részéből. Ez egy új stílusú csárdás, ami azt jelenti, hogy 200 éves!

Tehát az összhangzás egy kicsit összetettebb. És a másodhegedű játssza az ellenpontot?

Álmos: Tercszólámat játszunk, de azért nem mindig. Akkor akarok tercet játszani, amikor a legszebb.

Improvizálok a kíséretet, vagy előre kidolgozod, amit játszol?

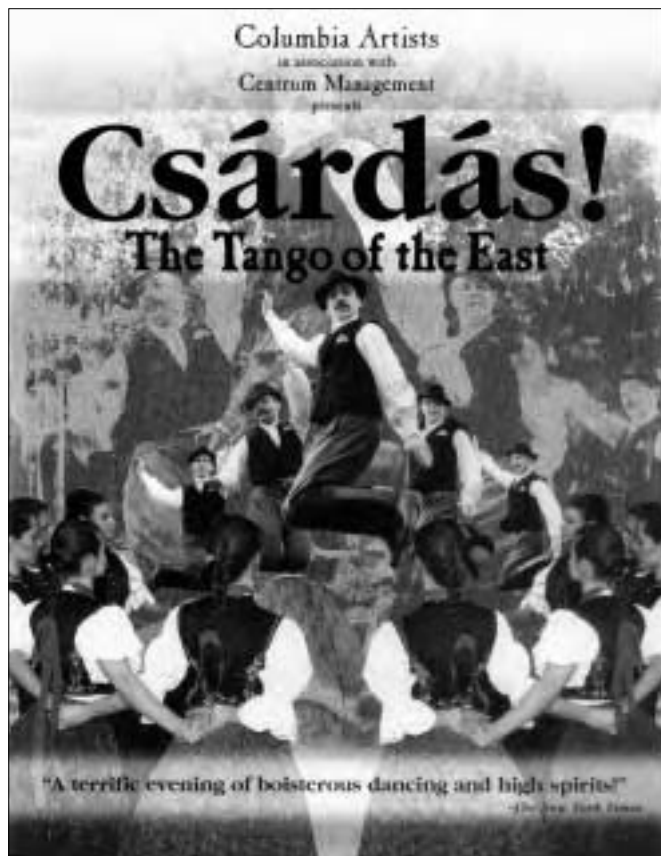
Gusztáv: Gáza improvizál. Ő az első hegedűs és akkor találja ki, hogy mit muzsikál, amikor játszik. Szóval, ez mindig egy kreatív munka. Cserélhetnek is, és akkor Álmos az első hegedűs.

A műsorban is improvizáltok?

Péter: A műsorban a szerepek kötöttek. De az esküvőkön és a táncházakban ... Tudjátok, mi az a táncház?

Beszélgjétek egy kicsit a táncházakról.

Sok ember gyűlik össze a táncházban, de nem a popzene, hanem

a népzene élvezete miatt. Ismerik a magyar néptáncokat, a zenészek pedig a magyar népzene, így aztán mindannyian jól érezzük magunkat. Néhány táncos például kiáll, és azt mondja: „Játsszatok most nekünk valamilyen erdélyi zenét!” Szóval megneveznek valamilyen területet, mondjuk Magyarország keleti vagy nyugati részét. Akkor mi elkezdünk muzsikálni, s játszunk egy óra hosszat, ők pedig táncolnak. A zenészek fel vannak készülve a különböző kérésekre. Tehát ha arra kéri őket, hogy Közép-Erdélyből való zenét játsszanak, akkor olyan zenét játszanak. Ha viszont gyimesi zenét kérnek tőlük, akkor ehhez szükség van egy ütőgardonra. (Az ütőgardon egy cselló alakú ütős hangszer, melynek van három vastag húrja, amit egy bottal ütnek, és van egy vékony húrja, amit pengetnek – az ottani, árnyaltabb kifejezéssel élve „csippentenek”). A zenészeknél tehát van egy ilyen hangszer ehhez a bizonyos tánchoz. Vagy ott van a duda a nyugat-magyarországi táncokhoz. A legnépszerűbbek a vonós zenekarok – hegedű, brácsa, bőgő. Ez a forma Magyarországon majdnem mindenütt megtalálható. De bizonyos területeknek megvannak a maguk speciális hangszerei. Magyarország legkeletibb részén, Gyimesben, csak a hegedűt és az ütőgardonnt ismerik. Északon és nyugaton használják a dudát. Azokon a területeken, ahol az emberek nagyon szegények, nincs pénz arra, hogy három, négy vagy öt zenészt fizessenek meg. Ha kevesebb pénzük van, csak egy dudást hívnak. Ez elég is volt. Más részeken viszont, ahol az emberek nem voltak olyan szegények, öt zenészt is meg tudtak fizetni – két hegedűt, egy brácsást, egy cimbalmost és egy bőgőst. Tehát ez a pénztől függ.

Volt-e a ma este játszott dallamok között olyan komponált darab, ahol a szerző ismert?

Nem.

Milyen kapcsolat van a városi zene, mint például Monte csárdása és az általatok játszott zene között?

Gusztáv: Erről a zenéről senki sem tudja, ki szerzte, ez a zene több száz évre nyúlik vissza. Ez a magyar népzene meghatározása is: nem tudod, ki a szerző. Ezért van az, hogy egyik régióban más változatát találod ugyanannak, mint egy másik régióban. Az emberek nem kottából tanulják ezeket; a dallamok hegedűről hegedűre szállnak. Monte és Brahms esetén komponált zenéről beszélünk. Monte olasz volt, Brahms német. Bizonyára hallották egy faluban a dallamot és azután írtak maguknak belőle egy darabot. A városi cigányok főleg

komponált darabokat játszanak. Nem is igen ismerik ezt a fajta zenét. Ahogy azt már említettük, népzében ugyanazt a szöveget lehet más dalhoz is énekelni, de komponált zenében ez nem működik. Ha egyszer megírtál egy darabot, annak saját szövege van.

Péter: A hagyományos magyar népzében a szöveg olyan, mint egy gyönyörű vers.

Tudtok valamit mutatni az általatok használt különféle díszítésekről? (Gázsa – mintegy illusztrálásként – eljátssza egy, az erdélyi Székéről származó lassú tánc egy igen díszített változatát. A hangokat feszes trilla díszíti. Majd megszólaltatja ugyanezt a dallamot úgy, ahogyan azt Szatmárban játsszák. Ez alkalommal nincsenek trillák. Helyette viszont a hosszabb dallamhangoknál szabadon alkalmaz glissando-t.) E dallamok nagyobb részét cigányok játszották?

Gázsa: Az esetek 90 százalékában igen. Vannak ugyan paraszzenészek is, de nagy részüket cigányok muzsikálják. Könnyebb volt a lakodalmakon való muzsikálással megkeresni a megélhetésre valót. A többi falubélinek a földeken kellett dolgoznia.

Tehát a cigányok megtanulták a parasztné zenét.

Igen. De hagyományos, autentikus magyar zenét játszottak. Nagy különbség van a városi és a falusi cigányok között. A városi cigányzenész élénk, piros ruhákban muzsikál, a falusi cigány nagyon egyszerű ember.

Jó a kapcsolat a falubéliek és a cigányok között?

Igen, jól kijönnek egymással. Ez a falusi cigányok legfőbb „munkája”: mindent tudniuk kell a zenéről és a falubéliekről. A cigány muzsikusnak tudnia kell, hogy kinek mi a kedvenc muzsikája, és ha az illető kiáll táncolni, a kedvencét kell játszani. Mi most egy nagy programon dolgozunk, melynek címe: „Utolsó Óra”. Folyamatosan meghívjuk ezeket a zenészeket és zenekarokat Budapestre, hogy felvétel készíthessünk velük. 3 év alatt már több mint 60 különböző együttessel készítettünk hangfelvételeket. Ez azt jelenti, hogy napjainkban még akadnak olyan falusi zenekarok és idős zenészek, akik nem tudtak kottát írni vagy olvasni.

Továbbadják tudásukat a gyermekeiknek?

Néhányuk igen, de sok esetben ez az „utolsó óra”.

A ti születek is muzsikáltak?

Nem. Mi a falusi cigányoktól tanultunk. 15 évesen hallottam először ilyen zenét, s táncházakban találkoztam más városi zenészekkel is. Nagyon megtetszett, s ezért később elmentem a falvakba, hogy megtanuljam ezt a zenét.

Gusztáv: Ez revival zene.

Meglepődnek a falusi emberek, amikor azt látják, hogy a városiak érdeklődnek a zenéjük iránt?

Az elején meglepte őket. Mára azonban hozzászoktak, bár ez a helytől is függ. Előfordulnak azért vicces esetek is. Péter például nemrég elment Magyarország északkeleti részébe, s megkérdezett néhány falubélit, hogy hol vannak a cigány zenészek. A falubéliek meg csak nevettek rajta: „A cigányokat keresed? Minek? Budapestről jöttél hozzájuk?” Meg voltak lepődve. Nem értették, mi közük van ehhez a cigányoknak.

S milyen zenét játszanak a cigányok maguknak?

Péter: Ők nem ezeken a hangszereken játszanak. Énekelnek, ujjakkal pattogatnak, kanalak és a kasztanyettához hasonló ütőhangszerek összeütésével adják a ritmust.

És nem játszanak hegedűn?

Maguknak nem. Szerepelt egy cigány dallam a műsorban, de az előadás kedvéért áttettük hegedűre. Ők ezt leginkább énekelnék, pattogatnának hozzá az ujjakkal, és ilyeneket énekelnének, hogy „di, dah, hoh, hey, hoh, chee” – ez a hagyományos cigány zene.

Végül is három különböző dologról beszélhetünk. Van egyszer a hagyományos falusi cigány népzene, olyan helyeken, ahol főképp cigányok élnek. Vannak a városi cigányok, akik szintén cigány zenét játszanak, de az nem népzene. Főleg éttermekben és kávéházakban játszanak. És van a harmadik, amit mi is játszunk – ez hagyományos magyar népzene, amit a magyar ember számára játszanak a falusi cigányok, de ez nem cigány zene (nevetés). Elég bonyolultnak hangzik. Mindannyian jól össze is zavarodtunk, ideje hát egy kis sört is inni...

(Kelemen Zsuzsa fordítása)

„Pentaton”

Kárpát-medencei Népzenei Verseny

A Duna Televízió nagyszabású magyar népzenei versenyt rendez a Millennium tiszteletére. Célunk a még meglévő hagyományok felkutatása, életben tartásuk elősegítése, valamennyiünk ráébresztése e kultúra nagyszerűségére. A versenyen – nemzeti hovatarozás nélkül – minden magyarul beszélő előadó indulhat, aki megfelel feltételeinknek. Hivatásos előadók nem indulhatnak. A Népművészet Mestere vagy Ifjú Mestere kitüntető cím nem kizáró tényező. A versenyen autentikus (eredeti) előadásmódot kérünk. A versenyzőknek az öt Bartóki dialektus terület valamelyikéről kell választaniuk dalaikat. A versenyen hagyományörző és hagyományápoló előadók egyaránt indulhatnak. Az alsó korhatár 16 év.

A verseny kategóriái:

- szólóének
- énekes csoport, 6-12 főig (pávákör vagy egyéb énekes társaság, egy hangszer kísérete megengedett)
- szóló hangszer
- citera zenekar, 6-12 főig (néhány hozzáillő kiegészítő hangszer megengedett)
- táncmuzika zenekar, 3-6 főig

A két utóbbi kategóriában természetesen elképzelhető énekszóló vagy egyéb énekes közreműködés.

A versenyre pályázni beküldött hangzó anyaggal lehet. VHS kazettával (bármilyen amatőr felvétel is jó), vagy audio kazettával, fénykép melléklettel.

Összesen két összeállítást kérünk, egyenként maximum 5 perc terjedelemben. Kisebbségi vagy nemzetiségi előadók ezen a versenyen nem indulhatnak. Kérjük, a kazetta más anyagot NE tartalmazzon. Mellékelten kérjük a pályázó rövid szakmai életrajzát legfeljebb egy gépelt oldalon. Kérjük ezen kívül a pályázók pontos nevét és születési idejét, és ha van ilyen, a felkészítő nevét. A beküldött anyag pontos leírását (cím, származási hely, gyűjtő, előadók, hangszerek). Ha a pályázó kéri vissza a kazettáját, akkor a postaköltségnek megfelelő mennyiségű bélyeget is kérünk mellékelni. Határon túli versenyzőinktől ezt nem kérjük, de jelezzék, hogy igényt tartanak-e a kazettára. Ha erről nem rendelkeznek, úgy nem küldjük azt vissza.

A pályázat határideje 2000. június 10-e.

Az eredményről július 10-éig értesítést küldünk. A verseny ideje: 2000. ősze, a döntő időpontja október 23-a környéke. Az elődöntőket szeptember végétől rendezzük, ügyelve arra, hogy a Magyar Rádió II. Népzenei Versenyével ne ütközzenek!

A határon túli magyarok területéről érkező versenyzőknek útiköltség térítést (vonatjegy), valamint a vidéki versenyzőknek kollégiumi szállást biztosítunk.

A verseny felelős szerkesztője: Fehér Anikó

A pályázatokat a következő címre kérjük:

Duna Televízió, Népzenei Verseny
1016 Budapest, Mészáros utca 48.

MAGYAR RÁDIÓ

A Magyar Rádió II. Népzenei Versenye

A Magyar Rádió Rt. Bartók Adófőszerkesztőség Népzenei Szerkesztősége és a Táncház Egyesület népzenei versenyt hirdet magyarországi, illetve határainkon túli magyar, valamint magyarországi kisebbségi népzenei együttesek részére, az ezredfordulóhoz kapcsolódóan.

A pályázó együttes létszáma (hangszeresek és énekesek együtttvéve) legalább 3, legfeljebb 8 fő, az együttesi tagok életkora 10-30 évesig lehet.

A verseny szakmai feltételei:

A versenyen az öt népzenei dialektusterület – Alföld, Felföld, Dunántúl, Erdély, Moldva – valamelyikéről származó, illetve magyarországi kisebbségi dallamokat kell bemutatni. Az együttesek autentikus előadással vagy népi hangszerekre történő feldolgozással is pályázhatnak.

A jelentkezés módja:

A selejtezőre a versenyprogramot hangkasszétán kell beküldeni, a jelentkezési lap kitöltésével, a Népzenei Szerkesztőség címére: Budapest 1800 Bródy S.u.5-7.

Jelentkezési határidő:

2000. április 28.

A versenyanyag maximum 12 perc lehet. A beküldött anyagokat szakmai zsüri bírálja el, s kijelöli az elődöntőbe bejutó együtteseket. A versenybizottság írásban értesít minden résztvevőt a zsüri döntéséről. (A kazettákat nem áll módunkban visszaküldeni.)

A verseny többfordulós: a selejtezőt októberben az elődöntő(k), novemberben – a Magyar Népzene és Népköltészet Hetén – a döntő követi. Az októberi elődöntőn a zsüri által – a beküldött pályázati kazettáról – kiválasztott anyagot, a novemberi döntőn azonban új versenyprogramot kell mikrofon előtt bemutatni. Az elődöntőt és a döntőt a Bartók Rádió közvetíti.

A kazettán beküldendő versenyprogramhoz mellékelni kell:

- *jelentkezési lapot* (pályázati adatlapot)
 - *rövid szakmai bemutatkozást*
 - *a kazetta részletes műsorát* (a pályázati adatlapon)
- A kazettaborítón *kérjük feltüntetni az együttes nevét.*

Nevezési díj nincs, de minden résztvevő saját (vagy fenntartója) költségén vesz részt a versenyen. A versenybizottság a döntőbe jutottak részére ingyenes kollégiumi szállást biztosít.

Részletes tájékoztatás, pályázati adatlap igénylése:

Tel.: 328-73-07, Fax: 328-80-56

E-mail: lipcsei@bartok.radio.hu

Dévai János és Mäder László szerkesztők
Lipcsei Ágnes munkatárs

TAYLORDANCE

TÁNC – SPORT – SHOW

NÉPI FEJDÍSZEK
KARAKTERCIPŐK
BALETTCIPŐK
BORTNIK
CSIPKÉK
GYÖNGYÖK
FLITTEREK
STRASSZOK , ÉKKÖVEK

NYITVA : HÉTFŐ – PÉNTEK : 9 - 19
SZOMBAT : 9 - 18

1074 Budapest , Hársfa u. 5.

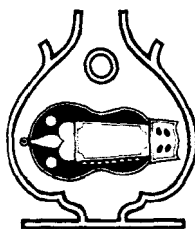
Tel.: 321-7838, 342-1114 Fax: 352-7032

E-mail : taylordance@matavnet.hu

www.taylordance.matavnet.hu

9730 Kőszeg, Árpád tér 25.

Tel.: 06-94/ 361-558 Fax: 94/ 362-145

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK RÖVID HATÁRIDŐRE!

VONÓS ÉS PENGETŐS HANGSZEREK
JAVÍTÁSA, RESTAURÁLÁSA

hangszerkészítő népi iparművész,
a Népművészet Ifjú Mestere

SZERÉNYI BÉLA

1037 Budapest, Fergeg u. 11. • T/F: 250-7988

ETNOFON
Records

Tel./Fax: (36-1) 266-5091

etnofon@mail.datanet.hu

w3.datanet.hu/~etnofon

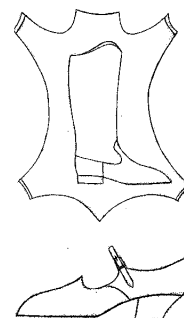
Levél cím:

1055 Bp. Falk Miksa u. 16.

Néptáncosok,
néptáncscsoportok,
figyelem!

Puha- és keményszárú csizmák,
karaktercipők,
közvetlenül a készítőktől!

Tanka Tamás és Bárány Szilveszter
8300 Tapolca, Sümegi út 20.
Tel.: 87/321-304

Főtárggyá emelve

Népzeneoktatás a Miskolci „Konziban”

A zenészek körében a „konzi” kifejezés egyértelmű. Fejtsük meg többek számára is ezt a szakzsargont. Konzervatórium az értelmező szótár szerint: „valamennyi elméleti és gyakorlati zenei tárgyat oktató iskola, amelynek elvégzésekor a növendék végzettségéről oklevelet nyer”. Elnevezése az olasz, conservatorio-k (lencházak) nevéből származik, amelyekben a gyermekek zeneoktatásban is részesültek, elsősorban a templomi kórusok utánpótlásaképp. Az első konzervatóriumok Nápolyban létesültek, majd Velencében és Palermóban. Később Európa szerte és Amerikában is megalakultak ezek az iskolák. Magyarországon az első magán zeneiskola 1727-ben kezdte meg működését. Állami zeneiskolák az 1900-as évektől jöttek létre, amelyek jelenleg kizárólag alsófokú képzést vállalhatnak. Működésükre alapozva alakultak meg 1950-től a konzervatóriumok, zenegimnáziumok majd szakiskolák. Ezek lettek az 1966-os évektől a mai zeneművészeti szakközépiskolák, amelyek közel egy időben 6 megyei jogú városban kezdtek működni regionális feladatokkal. A különbség a korábbi szakiskoláktól abban rejlik, hogy az általános műveltségbeli tantárgyakat is oktatják és az érettségi vizsgákra felkészítve töltik be mai napig a szakirányú középfokú zenész képzés feladatait. Legfőbb célkitűzésük a felsőfokú tanulmányokra való sikeres felkészítés. A klasszikus hangszeres és elméleti tanszakok hagyományosan egymásra építkezve működnek.

Amiskolci Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola jelenleg 18 klasszikus hangszeres főtanszakot, továbbá egyházzene, szolfézs-zeneelmélet és népzene főtárgyat is működtet.

Miskolcon is kötelező tantárgy volt és ma is az a népzene, valamennyi diák számára. Főtárgyként azonban ettől a tanévtől kezdve vezettük be a szakközépiskolában. Az iskolarendszerű oktatás általános jelleggel képviselte ezt a területet, megismertetvén a diákokkal például a népdalgyűjtés hagyományait. E sorok írójának, megjárván a magyar zeneoktatás valamennyi iskolatípusát, meghatározó élménnyé vált a népdal, majd az ebből fakadó hangszeres népzene is. Diákként eleven élménnyé vált, s ma is az a népdalgyűjtő zenei tábor. Mezőkövesden és környékén napokon keresztül gyűjtöttük és dolgoztuk fel az élő népdalt. Bartók és Kodály szellemisége lengett bennünket körül. Ezen a vidéken, csakúgy mint sok más területen is, mindig megvolt az igény a színvonalas népzene, néptánra.

Az iskolában a 70-es években Rossa László tanított zeneelmélet és zeneszerzés mellett népzene. Ő irányította az országos és nemzetközi híru Avas Néptáncgyűttes zenekarát.

A néptánc utánpótlás nevelésben Stoller Antal után Jóna István jeleskedik a városban. Igény és jogos elvárás a hangszeres kíséret, illetve az autentikusan megszólaló zenekar.

Ez a közös igény sarkallt bennünket, hogy a középfokú zenész szakoktatáson belül az országban Székesfehérvár után másodikként beindítsuk a népzeneész képzést. A hagyományos tanszakok mellett főtárgyként működik tehát ma már a népzene. A tanítványok szakmai tárgyakat és általános műveltségbeli tantárgyakat tanulnak, más tanszakos társaikhoz hasonlóan.

Az általános hangszerismeret mellett mód nyílik saját választott hangszerükön való professzionális felkészülésre. A már kiadott és elérhető, hangszeres népzenei gyűjtemények feldolgozása is feladatot jelent hangszercsoportonként (vonós, pengetős, fúvós). Különös tekintettel az énekes dallamok megszólaltatásának hangszeres specifikumaira. Megvalósítható az élő tapasztalatok és a kutatás során szerzett ismeretek összevetése, a hivatásos zenei képzés (hangszeroktatás) által a népzene megszólaltatására gyakorolt hatás tanulmányozása.

Az énekelt és hangszeren megszólaltatott népzene kapcsolatában a szóló ének, a hangszer kíséretes ének és a hangszeren megszólaltatott ének módosulásainak összevetése is megjelenik. A tanszak működése által a diákok jelentős köre közel kerül a hangszeres népzene kérdéseire. Megismertetjük velük más országok ilyen zenéjét. A tárgykörben vizsgálódó tanulók ez által nyitottabbá válnak más népek értékes kulturális hagyományai iránt is. Diákjaink legnagyobb számban tanári pályára kerülnek, főiskolaitanulmányaik során speciális érdeklődésük a népzene felé fordulhat. Végzett pedagógusként pedig felkészültebben vehetnek részt a népművészet hagyományainak ápolásában.

Mindezeket az elképzeléseket konkrétan segíti az Oktatási Minisztérium gondozásában megjelent hivatalos központi tantárgyi program, amelyet adaptáltunk iskolánk pedagógiai programjába. Akik szakmai felkészültségükkel és teljes személyiségükkel jelenleg segítik a tanszak megerősödését: Sereg János tanszakvezető tanár, Árvai Gabriella hegedűtanár és Ács Gyula fúvóstanár.

Lenkey Csaba igazgató

grafika: Szabó Laura

Kaposi Edit: A közelmúlt magyar tánc történetének tükrös szerepeiből

A szeghalmi példa

Hazánkban a néptáncgyűtéseknél sokkal fiatalabb táncág otthonai a társastáncklubok. De már ezek is „öregszenek”, már ők is „visszatekintenek”. Noha nem a legrégebbi, de máris negyedszázados a Szeghalmi Sárréti Társastáncklub. Ezen a címen kiadott dokumentumfüzetüket érdemes közelebről is szemügyre venni. A klub alapítója, s máig is vezetője Sziliné Csáki Emília táncpedagógus. Ő ugyanúgy számon tartja minden növendékét, mint siófoki táncos kollégája. Az 1975-től 2000-ig történt eseményekről a művelődési intézmények vezetőinek a művészeti nevelőmunkát méltató írásai és a segítségükre létrejött társadalmi alapítvány bankszámlája állít ki becsülendő bizonyítványt. De érdemes lenne országosan felmérni, vajon hány társastánc klub vizsgált hasonló kérdéseket, mint e jubileumi füzet két írása: „A táncklub szerepe Szeghalom és térsége kulturális életében” és „Az alapfokú Művészeti iskola”. Miért éppen ezeket emelem ki? Mert pár éve szomorúan tapasztalom, hogy a versenytáncsal való magasabb szintű „foglalkozás” sok helyütt nem a közösségteremtő művészpédagógia útját járja. Inkább az individuumok, a táncokért, a motívumokért bel- és külföldön külön órákat, óradíjakat fizető párok versenyzéséért folyik a „harc” egymással, vagy talán egymás ellen? Tisztelet a kivételnek!

Szerencsére elsősorban a művelődési házakban folyó tanítás esetén nem ez a helyzet. Ezek közé tartozik Szeghalom is. Miben rejlik a titkuk? Javasoltam nekik, hogy küldjék el dokumentumfüzetüket az érdeklődő népművelőknek. Néhányat a titkukból elárulok én is: ... ha sikerül olyan sokoldalúan képzett lelkes, tehetséges, kitartó művészpédagógusra lelni, mint például Sziliné Csáki Emília ..., ha olyan folyamatos népművelői, szülői és társadalmi segítséget biztosítanak a nyugodt munkához, mint tették és teszik ezt Sárrét szép városában, akkor lehetséges máshol is ez a táncos csoda!

Várjuk a magyar néptáncgyűtéseket, táncklubokat, hazai nemzetiségi csoportokat, s a határon túli magyar táncos kollektívák történeti anyagait, dokumentumait, hogy közelmúltunk tánc történeti „mikrokozmoszát” is jobban megismerhessük!

„Emlékek nélkül nemzetnek léte csak árnyék!”

Eme szép gondolatot idézi Vörösmarty Mihálytól Kelemen István a Siófok néptánc története a kezdetektől napjainkig, 1933-1999 című könyvében.

Örömmel olvastam e lelkiismeretes utánjárással és kutatómunkával készített kiadványt. Példamutató ez a munka annak az útnak széleskörű ismertetésére és tanulságok levonására is, hogy századunk első harmadától napjainkig mekkora és milyen utat tett meg a magyar néptánc az újra-felfedezésétől a színpadi művészet legmagasabb szintjéig.

A siófokiak úttörők voltak mind a társadalmi gyűjtésben, mind a színpadra vitelben. Végigélték a hőskor és az ideológiák vitáit. Ezt a rögzös, de sok dicsőséget, s főleg

életre szóló élményt adó utat nemcsak hiteles vallomásokkal, dokumentumokkal, fényképekkel, de az ügyhöz méltó tüzzel, lelkesedéssel és „minden megdolgozott, megérdemelt elismerésért” harcolva mutatja be a szerző.

Kelemen István az összes régi táncosukat megkereste, szólásra bírta. Valamennyien nemcsak az ifjúságukat megszépítő élményekről szólnak a dolgozatában, de arról az erkölcsi nevelő hatásról, a korán felkeltett lokálpatrióta és hazájukat szerető közösségi szellemről is, melyet ott kaptak, s mely egész életüket máig is átítatja.

Ezúton köszönöm meg Kelemen Istvánnak, hogy olyan tánc történeti adatpontosításra készített, amely eddig elmaradt – például az 1948-as gyulai Első Országos Néptánc Verseny esetén is. Pedig a gyulai versenyen való részvétel és a díjak olyan értékmerőt jelentettek sokáig, mint régen a lovaggá ütés. Az adatokban való zavart tetézi, hogy az 1948-as megyei és városi lapok például, ha saját körükből néptánc csoport, vagy szólista egyáltalán részt vett a versenyen, a helyezéstől függetlenül, mint első, második vagy harmadik díjas nyerteseket emlegették. Most Gyalog László gyulai koreográfusunkat kértem, küldje el lapunknak a helyben található korabeli dokumentum pontos adatait.

Az viszont már a siófoki kiadványban bizonyított – a fotómásolatban közölt díszoklevéllel –, hogy 1948-ban Gyulán, a szólista kategóriában mutatott „kiváló teljesítményért” szerzőnk, Kelemen István díszoklevelet kapott. A siófoki csoporttal és a csoportért évek óta végzett munkája tükrében is elmondhatjuk, hogy máig is méltó a kitüntetésre.

Kiszebáb égetés Pilisborosjenőn
T. Asztalos Zoltán felvétele

1951 decembere.
Karácsony utáni
első munkanap. Két

Az Aranykert muzsikája

fiatal, Ág Tibor pozsonyi 22 éves, Takács András sajtóibai 20 éves legény találkozik Pozsonyban a Csemadok Központi Titkárságán, hogy nekivágjon az első 10 napos dal-, zene- és tánc hagyomány után kutató „néprajzi gyűjtő” útjának – Szlovákiában, a magyarság életében egyáltalán az első ilyen célzatú útnak. Mindketten a Csemadok alkalmazottjai voltak. Tibor pedagógiai gimnáziumi érettségivel ének-zenei szakelőadó, András 4 éves miskolci NÉKOSZ-ista, és 1 éves Szlovák Állami Népművészeti Együttesbeli táncos mulittal néptánc szakelőadó.

Hát, ez a két fiatalember találkozott Fellegi István főtitkár szobájában, Pozsonyban. Megkapták az eligazítást: „Menjeteik fiaim, kutassátok és gyűjtsétek fel a múlt ének-, zene-, tánc- és viselet emlékeit, keressétek a tehetséges énekeseket, táncosokat, zenészeket, de ne áruljátok el nekik, hogy hová akarjátok őket vinni, mire kellenek a felgyűjtött emlékek.”

Nem árultuk el, á, dehogy, nem!! Hiszen a koloni Süttő bácsi családja nevében még írásbeli igazolást is adott arról, hogy nem csakúgy szereztük, hanem a magyar nép tőle-tőlük ajándékba kapta az akkor felgyűjtött dalokat, táncokat.

Ez volt az indulás!

Ág Tibor, az asztalomon levő csodálatosan szép és értékes könyv – melyről éppen szólni akarok –, Az Aranykert muzsikája szerzője volt az életútra indított társ.

Nem akarom elemezni azt az utat, melyet mindkettőnknek be kellett járnia – nem itt a helye –, csak érzékeltetni szeretném, hogy honnan indult az az ember, aki Az Aranykert muzsikája – Csallóköz dalgazdagságát tartalmazó könyvet, a magyar néphagyomány előtti tisztelgéséért, a millenniumi évforduló előestéjén letette a magyar nemzet asztalára.

Neki köszönhetjük, aki ma már közel 50 éves szorgalmas népdalgyűjtő mulattal a háta mögött sok-sok ezer Felvidéken feltárt és felgyűjtött dallamanyaggal bír, hogy e mérhetetlen értékű hagyománykincs a magyarság egységes dal- és zenei hagyománykincsének szerves része, mindenki számára hozzáférhető érték.

Ebből a „rengetegből” állt össze Az Aranykert muzsikája című könyv is, mely a nagyon szűkre szabott bevezetőjében, a Népzene gyűjtés a Csallóközben tanulmányban igyekszik alapos áttekintést nyújtani a nagy kiterjedésű tájegység etnikai egységességéről, a területen végzett népdal- és zenei gyűjtésekről és gyűjtőkről, akik között Bartók Béla nevét is megtalálhatjuk:

„1910 őszén 94 dallamot jegyzett le Nagymegyeren”, s öt követték Lajtha László, Pongrácz Zoltán, Manga János, Molnár Csizi Jolán neves kutatók a század első felében, majd az újkor néprajzgyűjtői: Szomjas-Schiffert György, Olsvai Imre, Martin György, a Magyar Tudományos Akadémia népzene és néptánc tudós kutatói.

Ág Tibor meg Csallóközbe (Nagymegyere) költözve úgy mond „házi gyűjtője” lett a tájnak.

A mintegy 550 oldal terjedelmű könyvben a következő csoportokba sorolja az anyagot:

- gyermekkor folklórja,
- jeles napokhoz kapcsolódó szokások,
- kötetlen zenealkalmak dallamai.

A feldolgozásban – a könyv terjedelmének kisebb felét elfoglaló gyermekmondókák és játékok szövegein és dallamain felül – mintegy 350-400 „felnőtt” dallamanyagot is közöl, hangsúlyozva, hogy „Kötetünkben szándékosan nem használtuk fel a nyomtatásban már megjelent népdalokat. Ilyenkor csak néhány helyen hivatkozunk. Saját gyűjtésünkön kívül, ahol ezt szükségesnek tartottuk, beiktattunk a Csemadok népzenei adattárából is néhány felvételt, melyeket az 1970-80-as években rendezett Nyári Néprajzi Táborozásokon részt vevő olyan lelkes fiatalok rögzítettek, mint Ürege Mária, Jókai Mária, Schuszer Éva, Weiszer Eszter és Simon János.”

Ezt fontos hangsúlyozni, mert alátámasztja azt a tényt, hogy a munka nem Csallóköz dal- és zene hagyományának összefoglaló kiadványa, hanem Ág Tibor Csallóközben gyökeret eresztett pozsonyi polgárnak, hazai népdalkutató tudósunk életmunkájának csallóközi eredménye. Meg azt a tényt is bizonyítja a munka, hogy nekünk, itt a Felvidéken élő magyar nemzetiségieknek a Csemadok volt a „Tudományos Akadémiánk” is, a munkához főleg hitet adó, alkalmanként lehetőséget is nyújtó fedőszervezetünk.

Tiszta szívvel ajánlom e könyvet mindenkinek; egyszerű földi halandónak és szakmabelinek egyaránt, mert mindenki, aki kezébe veszi, örömét leli benne – lesz aki önmagát, önmaga őrizte dallamkincsét ismeri fel, lesz akit hagyomány szeretébe n gazdagít, gyökerében erősít, tudásában eligazít, s lesz, akinek „csak” lelki megnyugvást ad.

Megjelent a Kalligram Könyv- és Lapkiadó Kft. gondozásában, a Koncsol László szerkesztette Csallóközi Kiskönyvtár sorozat 20. könyveként. Kivitelezése olyan gondos, hogy csak az elismerés legmagasabb fokán lehet róla szólni.

Takács András

Kaposi Edit:

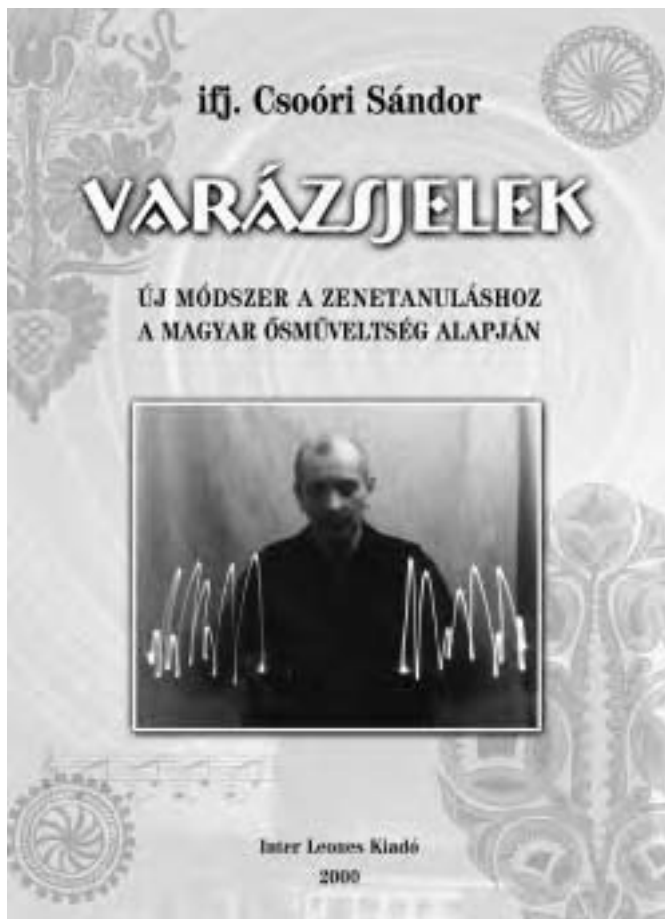
Bodroglak táncai és táncélete 1946-48

A modern szemléletű és szervezeten folyó néptánc kutatás korai, 1947-48-as periódusának egyik jelentős dokumentuma Kaposi Edit fél évszázaddal ezelőtt született írása. Kései híradás arról a nagyszabásúnak induló, de rövid életű vállalkozásról, amely nemcsak előzménye, de előképe is volt a 1950-es évek elejétől újrainduló, a változó körülmények között is folyamatos munkának.

A két éves intenzív munka eredményeként a 4 fős kutatócsoportok – melyeknek tagjai között ott volt Kaposi Edit néprajzos, Vass Lajos zeneszerző, Szentpál Mária táncíró és Teuchert József filmoperatőr is – tizenként tájegység, illetve etnikai csoport táncéleteit, tánczenei hagyományát tárták fel és örökítették meg a táncokat a maga idejében jelentős, cca. 3000 méternyi filmfelvételen. Emellett a társadalmi gyűjtőhálózatra támaszkodó kérdőíves módszer tájékozódó felmérése az ország településeinek majd egyharmadán volt eredményes. Így mintegy 1300 táncra vonatkozó információ alapján tervezhették volna meg a kutatás további feladatait. Erre azonban már nem kerülhetett sor abban a politikai légkörben, amely többek között Teleki Pál szellemi örökségét is megtagadta, és megszüntette az általa alapított kutatóbázis jogutódját, a Néptudományi Intézetet.

Kaposi Edit az első olyan képviselője az új kutató generációnak, aki a néprajz szakot elvégezve a korszerű folklorisztikai kutatás elveit már táncos felkészültséggel értelmezte és alkalmazta tudományágunkban. Ezt bizonyítja „A néptánc kutatás újabb feladatai” című, 1947-ben megjelent írása, és erről tanúskodik a Bodroglak táncait és táncéleteit bemutató, 1949-ben elkészült munkája is. Az a „kismonográfia”, amely nemcsak tudománytörténeti szempontból jelentős, hanem mint tánc hagyományunk társadalmi környezetét, történeti alakulását, sajátos vonásait is árnyaltan elemző, tanulságokban gazdag munkának is számít. A kötet három szervesen összetartozó fő részből áll: Kaposi Editnek a táncról és a táncéletről, Vass Lajosnak a tánczenéről szóló írásából, valamint Szentpál Máriának a filmre vett táncokról készült lejegyzéséből. Kaposi Edit munkája tánc kultúránk olyan eltűnt világát idézi fel, amely nélkülözhetetlen a Bodroglak hagyományával ismerkedő olvasó számára, és biztos támpontot ad a további vizsgálódáshoz.

Gombos András

ifj. Csoóri Sándor Varázsjelek

Varázslatos könyvet tart kezében az olvasó. Varázslatosat, mint egy hímzett szűr, mint egy igéző ráolvasás. Ifjú Csoóri Sándor Kodály Zoltán nyomdokain haladva új módszert dolgozott ki a zenetanuláshoz, a zenetanításhoz.

Ennek a módszernek az alapját az a felismerés képezi, hogy népművészetünk, népdalaink, népzeneünk, sőt, anyanyelvünk is olyan kozmikus egységben foglalható össze, melyet a magyarság a kezdetektől fogva Istenes érintettségben teremtett magának. Ennek lényege az egység, a rend, és a hívő szabadság. Ez tárulkozik föl abban a hagyatékban, amelyből táplálkozik a lélek, s ha bármelyikről megfélemedezünk, a megtorpanás, a kiszolgáltatottság jelei mutatkoznak. Ady írta, hogy minden egész eltörött. Tudjuk, mi történt velünk Ady óta.

Ifjú Csoóri Sándor a lelki, a szellemi egység nélkülözhetetlen fontosságát hangsúlyozza, annak érdekében, hogy a tanulásban, a tudásban újra erősek lehessünk. A zene Isten anyanyelve, amely tolmács nélkül is minden nép számára érthető. Minden igazi zenében a teremtett világ harmóniája tükröződik, egyetemes jelekkel szólaltatva meg a mindenséget.

S természetesen, ahogy egy almafának az itteni fényt, az itteni levegőt és az itteni föld nedveit kell magába szívnia, hogy termőre fordulhasson, ugyanígy a saját szellemi hagyatékunkat nekünk is egységben összegezve kell megtanulnunk, hogy megőrződjön, s fölszendülhessen újra és újra, mindenki örömére, népünk zenéje, a magyar népzene.

G. Nagy Ilián

Először csak lapozgattam, dúdolgattam, ej, de jó, ez is de jó, jé, ez is itt van! Csupa ismerős dallam, valamennyi itt cseng a fülemben, mégis kellemes együtt látni őket. Hiszen tananyag lett a „Jaj de fent van a buzai nagyharang”, az „Ó Szent István dicsértessél” meg a többiek.

Megjelent a Magyar Népi Énekiskola 3. kötete is. A 25 éve meglévő népzeneiskolák hivatalos tankönyv sorozata íme teljessé vált, hiszen egészen a szakközépiskolai szintig vezetgeti a tanulókat a helyes és szép népdaléneklés rejtelmeiben. Nehéz ügy ez a népdaléneklés. Jó évtizede, hogy a Rádió nyilvánossága előtt próbáltam választ keresni arra a kérdésre: létezik-e egységes magyar népdaléneklési stílus. Hogyan kell hitelesen és jól énekelni a magyar népdalt? Mindenkit megkérdeztem, aki ezügyben szakértőnek számított. Az eredmény: sok értékes gondolat, de igazából összefoglalni, szentenciaként leírni szinte semmit sem lehet. Hiszen: szép, ami igaz. Tehát szép az, amit az a parasztasszony énekel, aki soha mást nem hallott, soha más stílus nem érintette, tehát el nem rontotta. De mit tegyen az, aki nem ilyen közegbe, nem széki parasztasszonynak született, mégis tetszenek neki a dalok, s szeretné ezt másoknak is megmutatni? Igen, elmehet a forrásokhoz, itt-ott tanulhat még falun, de bizony egyre apadnak – s valljuk be – egyre szennyezettebbek ezek a források.

Tizenöt-húsz évvel ezelőtt még egy „Népművészet Ifjú Mestere” című válogató versenyen 4-5 énekes indult. Bizonyos szempontból talán könnyű volt nekik. Nem voltak nagy elődök, nem voltak követendő példák. Ma pedig, az egyre jobban működő népzeneiskolák ontják a tehetséges-

Bodza Klára - Vakler Anna Magyar Népi Énekiskola III. Magyar Művelődési Intézet, 1999

nél tehetségesebb fiatalokat bőséges, tiszta szép dalkinccsel, telt, képzett torokkal, magabiztos kiállással. Hogy milyen jó és egyszerű dolguk van, talán nem is sejtik. Mert van miből és van kitől tanulniuk. Bodza Klára szinte az életét tette arra, hogy szépívű pályája felé az utánpótlás nevelésével foglalkozzon. 1992-ben jelentette meg az Énekiskola I. kötetét, mely mérföldkő volt e téren. Mindhárom kötetben szó esik a technikáról, a légzésről, a szájnyitásról, melyekről csak azok nem hajlandók tudomást venni – mondván, ez olyan „csinált” dolog, az operaénekeseknek való! – akiknek fogalmuk sincs a hangképző szervek anatómiájáról, az éneklés fiziológiájáról, s arról, hogy amit nem ápolunk, az bizony előbb-utóbb elkopik. Igen, másként „edz”, másként treníroz, vagyis énekel be az operaénekes, és megint másként a táncházban fellépni készülő szólista. Másként, mivel mást is fognak előadni. Mi is lenne, ha összekeverednének? Mi is lenne, ha a Virág ökrömet hatalmas vibratokkal és gyűrűző agogikával fújná valaki? Jókora baklövés! De mi lenne, ha Gilda áriáját visítaná valaki egyenes, táncon edződött hangon? Azt hiszem, ugyanaz. Megvan tehát mindennek a maga helye, és megvan a szerepe. Nem szabad keverni sem a nehézségi fokokat, sem az előadó lelki alkatának megfelelő dalokat.

Szabad viszont Bodza Klára és Vakler Anna könyvét forgatni, végiggondolni az énektechnikára vonatkozó javaslatokat, szabad a dalokat hallgatni a hozzá tartozó kazettáról, és szabad tőlük tanácsot kérni, s azt megfogadni. Van miért!

Fehér Anikó

NESZ-NAPTÁR

04. 21. – 04. 24.

Gömör - Torna Hagyományörző Húsvét
Aggtelek, Borsod-Abaúj-Zemplén megyei
Népművészeti Egyesület

05. 01.

VII. FAZEKAS MAJÁLIS
Korongozó és díszítő verseny
Budapest, Dr. Kresz Mária Alapítvány
Csuporné Angyal Zsuzsa, tel.: 407-15-02

05. 14.

Madarak és fák napja
Velem
Velemi Stúdió Népművészeti Egyesület
Kohnhofer Judit, tel.: 94/362-445

05. 20.

NÉPMŰVÉSZETI AKADÉMIA
Lakás- és környezetkultúra a XX. században
Budapest
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Igyártó Gabriella, tel.: 214-35-23

05. 20 – 05. 21.

Népművészeti Kirakodóvásár és bemutató
Berettyóújfalu
Bihari Népművészeti Egyesület
Török Istvánné, tel.: 54/402-194

05. 25.

László napi búcsú
Tállya, Hegyaljai Mesterek
Népművészeti Egyesülete
Schneider Imréné, tel.: 47/398-131

06. 10 – 06. 12.

PŰNKÖSDI SOKADALOM
Szentendre
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Igyártó Gabriella, tel.: 214-35-23

08. 17. – 08. 20.

MESTERSÉGEK ÜNNEPE
Budapest - Budai Vár
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Igyártó Gabriella, tel.: 214-35-23

08. 17. – 08. 20.

MILLENNIUMI SOKADALOM
Budapest - Hősök tere
Népművészeti Egyesületek Szövetsége,
Martin György Néptáncszövetség, Táncház
Egyesület, Örökség Gyermek Népművészeti
Egyesület, Muharay Elemér Népművészeti
Szövetség

03. 06. – 04. 07.

A tojásírás (a Békés megyei Népművészeti
Egyesület tagjainak munkáiból)
Debrecen, Hajdú-Bihar megyei
Népművészeti Egyesület

03. 10. – 03. 25.

Országos Szöttes pályázat kiállítása
Békéscsaba
Békés megyei Népművészeti Egyesület
Pál Miklósné, tel.: 66/442-122

03. 10. – 03. 25.

Országos Hímző pályázat kiállítása
Békéscsaba
Békés megyei Népművészeti Egyesület

03. 10. – 03. 25.

Országos Viselet pályázat kiállítása
Békéscsaba
Békés megyei Népművészeti Egyesület

03. 18.

Regionális népművészeti kiállítás
megnyitója
Nagykörös
Duna-Tiszaközi Népművészeti Egyesület
Barcsikné Tercsi Ibolya, tel.: 76/477-052

03. 24.

Az Egyesület alkotóinak munkáiból kiállítás
Miskolc
Borsod-Abaúj-Zemplén megyei
Népművészeti Egyesület

03. 26. – 04. 05.

Békés megye élő népművészete – 2000
Békéscsaba - Diáktanya
Békés megyei Népművészeti Egyesület

04. 15. – 05. 01.

IV. ORSZÁGOS
NÉPI SZOBRÁSZATI KIÁLLÍTÁS
Pesti Vigadó Galéria
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Dunaföldvári Önkormányzat

04. 28. – 05. 31.

A festett bútor
(a Békés megyei Népművészeti Egyesület
tagjainak munkáiból)
Debrecen
Hajdú-Bihar megyei
Népművészeti Egyesület

05. 11. – 10. 15.

IV. ORSZÁGOS
NÉPI SZOBRÁSZATI KIÁLLÍTÁS
Dunaföldvári Faragó Galéria
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Dunaföldvári Önkormányzat

05. 19.

Kiállítás a Bihari Népművészeti Egyesület
alkotóinak munkáiból
Berettyóújfalu
Bihari Népművészeti Egyesület

05. 20.

„25 éves a Velemi Stúdió” – fotótárlat
Velem
Velemi Stúdió Népművészeti Egyesület

05. 26. – 10. 01.

XIII. ORSZÁGOS
NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS
Budapesti Néprajzi Múzeum
MMI Népművészeti Főoszt., tel.: 201-44-92
NESZ, tel.: 214-35-23

05. 15.

NIT zsűrizés
Berettyóújfalu
Bihari Népművészeti Egyesület
Török Istvánné tel.: 54/402-194

Március

Mézeskalács továbbképzés
Törökszentmiklós, Apáról Fiúra Alapítvány

03. 18.

Hunnia csipke tervezése
Tatabánya
Magyar Csipkekészítők Egyesülete

Április

Gyékényes továbbképzés
Törökszentmiklós, Apáról Fiúra Alapítvány

04. 07.

„Ünnep-elő” – Húsvét
tanfolyam pedagógusoknak
Berettyóújfalu
Bihari Népművészeti Egyesület

Beadási határidő: 07. 24 – 07. 30.

Országos Játék pályázat
„... gyí fakó, gyí Betyár ...”
Kecskemét
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Igyártó Gabriella tel.: 214-35-23

Csuhé-és szalmafonó szakkör (hetente)

Zirc
Vezeti: Tamás Sándorné
Veszprémi Kézműves Műhely - Lektor
Ferenc tel.: 88/326-167

Kézműves, gyöngyfűző, csipkeverő, citerás
és szövő szakkör (hetente)
Törökszentmiklós, Apáról Fiúra Alapítvány
Molnár Anett, tel.: 56/394-582

Kosárfonó szakkör (kéthetente)

Törökszentmiklós, Apáról Fiúra Alapítvány

06. 19. – 06. 26.

Játszóház
vezeti: Hajdú Gabriella
Szentkirályszabadja
Veszprémi Kézműves Műhely

A közel 30 éve működő táncházmozgalom jelentőségéről már többen írtak a MAG hasábjain (lásd Kiss Ferenc: *A népzene, mint zenekultúránk része I-III. folkMAGazin 1998. évi számai*). Fontosnak tartom hogy az eltelt időszakban – a táncházak, a táborkok, később a zeneiskolák nyújtotta lehetőségek eredményeként – sorra ismerhetünk meg tehetséges táncosokat, zenészeket, énekeseket. Erről tanúskodnak a *Táncházatalálkozó valamint az „Új élő népzene” sorozatok* évről évre megjelenő antológiái, a *Táncházatalálkozó azon koncertjei, ahol bemutatkozási lehetőséget kapnak a még kevésbé ismert zenészek, énekesek, az országos szintű találkozók, pályázatok, versenyek* (gondolok itt például a *Népművészet Ifjú Mestere pályázatra* vagy a *Gödöllőn már két alkalommal megrendezett zeneiskolák országos népzenei versenyére*). A *Keleti szélen élő fiatal tehetségekről szeretnék e címszó alatt tudósítani – gondolván arra, hogy akár a Nyugati, Déli vagy Északi szélen is történnek olyan figyelemre méltó események, melyekről e lapon keresztül értesülhetünk, esetleg alkalmat teremtve arra, hogy a színvonalasan dolgozó zenekarok, szólisták az ország más vidékein is bemutatassák műsoraikat.*

Ebben – a későbbiekben remélhetőleg sorozatban – elsőként Bárdosi Ildikó „Készülj, asszony, készülj...” címmel bemutatott ballada estjéről szeretnék beszámolni. Bárdosi Ildikó az erdélyi Dicsőszentmártonból került a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolára. Magyar-ének szakos diplomát szerzett, de bekapcsolódott a főiskolán 1991. óta működő népzenei képzésbe is. Tagja volt a főiskolai hallgatókból alakult Galagonya énekegyüttesnek, ugyanakkor szólistaként is énekel. Fontos volt számára, hogy szűkebb hazájának – a Kükküllő vidékének – népdalanyagát is jól ismerje. A főiskola befejeztével Debrecenben telepedett le. Népdaléneklést tanít Hajdúböszörményben a zeneiskolában, emellett továbbra is énekel

HÍREK A KELETI SZÉLRŐL

A nyíregyházi Bessenyei György Főiskola Ének-Zene Tanszékén e tanév végén szerez diplomát ének-zene- népzene tanári szakon a másodikként indított levelezős csoport. A Diploma-hangverseny 2000. május 12-én, 18 órakor kezdődik a főiskolán. Minden érdeklődőt szeretettel várunk. Az 1996-ban végzett ének-zene-népzene szakos diáktársaink részére erre az időpontra „osztálytalálkozót” szervezünk.

és gyűjtéssel is foglalkozik. 1995-ben nyerte el a Népművészet Ifjú Mestere címet. 1994 óta rendszeresen hallhatjuk a Táncházatalálkozó, valamint az „Új élő népzene” lemezein.

Eddigi pályájának szép állomása – talán összefoglalása is – önálló ballada estjének bemutatása (az előadást Debrecenben, a KLTE színházteremben tartotta

1999. december 8-án).

Nem könnyű manapság alkalmat találni balladák előadásához. Nincs elég türelmünk a hosszú énekek hallgatásához. Mindennapi fontos futkosásaink közepette

sajnálunk időt szánni egy kis megállásra, elcsöndesedésre, mások iránti figyelemre – ami talán még ránk is hatással lehetne. Ahhoz idomítanak bennünket, hogy mindig valami szenzációs, eddig még nem volt különlegesség történjen az előadásokon. Balladákat, hosszabb szövegű keserveseket ritkán lehet koncerteken hallani, így merész vállalkozásnak tűnhet egy műsor keretében csak balladákat bemutatni.

Az előadás azonban meggyőzött arról, hogy énekekkel, prózával, furulyaszóval, egyszerű díszlettel, mindenféle túlzott drámai hatás nélkül hogyan lehet egy színházteremben 100 - 120 ember részére bensőséges hangulatot teremteni. Az elhangzó balladákon kívül – melyek nagyobb részt Kallós Zoltán Balladák Könyvből, valamint Györgyhórváth László Kis-Kükküllő vidékén gyűjtött anyagából és Ildikó saját gyűjtéséből válogatott anyagok – olyan felvezető, illetve összekötő szövegek hangzottak el, melyek énekes asszonyok vallomásai az éneklésről, az ének lélekgyógyító erejéről, az élet megpóráltatásairól, nehézségeiről. A szöveget és az éneket színesítette, olykor oldotta Juhász Zoltán furulyajátéka. Mindezt sallangmentes, hiteles, őszintén átélt előadásban láthattuk-hallhattuk az előadóktól.

Az előadás kapcsán beszélgettem Ildikóval, milyen indítatásból jött létre ez a műsor, milyen szempontok alapján válogatta és szerkesztette az előadás anyagát, mi a véleménye mai életünk, kultúránk, és hagyományos kultúránk kapcsolatáról.

„Első élményem Magyarsáron volt: Pataki Józsefné énekelte a Török asszony balladáját. Megrendítő volt számomra, azelőtt még senkit sem halottam balladát énekelni. Nagyon megtetszett nekem ez a műfaj, rájöttem, hogy hamarabb megtanulom egy ballada szövegét, mint egy lírai dalét. A mostani műsor előzménye, hogy a Nyírbátorban nyaranta megszervezett Szárnyas Sárkány Hete Fesztiválon több alkalommal énekeltem balladákat. Azt tapasztaltam, hogy a balladákban rejlő tragikum nem csak rám

van akkora hatással, hanem a hallgatóság is érzékeny erre. Később ez adta az ötletet, hogy átgondolt, szerkesztett műsorban mutassam be ezeket a klasszikus történeteket. A debreceni Szeredás együttesel közösen mutattuk be ezt a műsort. A néhai Vadász György, illetve Pap Gábor elgondolása alapján az évkör csillagjegyeihez kapcsolható

„Saját életemre alakítom”

balladák hangzottak el, s közöttük átkötő zeneként széki muzsika szólt. Azonban túl nagy kontrasztot éreztem az ének és a vonószene között, de a 12 ballada is sok volt egy műsorban. Két évig

érleltem magamban a gondolatot, míg összeállt bennem, hogy milyen szempontok alapján építem fel a műsort. Úgy éreztem, akkor lesz igazán hiteles, ha saját életemre alakítom, ha az eddigi tapasztalataimat, érzéseimet, mostani életemhez való viszonyulásomat tudom megfogalmazni. Gyűjtő élményeim is megerősítettek ebben, hiszen számtalanszor tapasztaltam, hogy az énekesek a dal történetét is gyakran elmesélik – melyik nótát mikor éneklük, miért és kik. Kiderült, hogy szinte mindegyik énekes személyes sorsok, élethelyzetek kapcsolódnak. Az énekes mindig saját életére, illetve a környezetében megélt valóságra vonatkoztatja az általa ismert dalokat.

Erdélyből jöttem, s itt telepedtem le, Magyarországon, itt alapítottunk családot. Mégis egyfajta identitás-zavarral küszködök, fájó élményként élem meg, hogy nem mentem haza, s ebbe a mai napig nem tudok beletörődni. Bár a családalapítás, a családi étellel kapcsolatos gondok épp ezért talán érzékenyebben érintenek, mégsem egyedül a helyzetem, hiszen minden hasonló korú asszony átéli az ezzel járó problémákat. Hogy milyen nehézségekre gondolok, azt a műsorban elhangzó balladák fogalmazzák meg, talán nem csak a számomra.

A »Nagy hegyi tolvaj« – mely a műsor címét is ihlette – számomra azt fogalmazza meg, hogy eladtam magam. Nem a szüleim, hanem én saját magam adtam el, azzal, hogy idejöttem férjhez. Ezt követi a Kőműves Kelemen balladája, az asszonyi áldozatvállalás példájával. A Kádár Kata történetéhez olyan változatot választottam, amelyben magyar és román szöveg váltakozik. Ehhez kapcsoltam egy számomra nagyon kedves máramarosi román dallamot. Nem találtam idegennek ebben a közegben a román szöveget, a román dallamot. Érdekes módon többször megtörtént velem itt Magyarországon, hogy román szót hallva hazáinak éreztem, és otthonomra gondoltam, habár azelőtt ez épp ellenkező érzéseket váltott ki belőlem. Ezt érzem a már említett identitás-zavarnak.

A Molnár Bálint – csudahalott – balladája számomra kettős értelmű. A tetszhalott állapot felidézi bennem azt a rítust, amikor a halott, de még meg nem házasodott fiatal leány vagy legény lakodalmát temetésükkor tartották meg. Másrészt feltűnik a »csábítás« motívuma. A legény mindent elkövet azért, hogy megszerezze a leányt. Mely végül sikerül, de arra már nem ad választ a történet, hogy lehet-e cél a kapcsolat mindenáron való beteljesítése. A csábítás a kulcskérdés a Török asszony és a Molnár Anna balladájában is. A gyermeket vállaló asszony nagy dilemmája, hogy mi az előbbre való. A gyermekének, családjának áldozza-e az életét, vagy fontosabb a saját munkája, tehetsége, elismertsége. A kérdés bennem is felmerült, hogy a »kincses ládikámat« vigyem tovább, vagy a gyermekem, vagy hogyan tudom összeegyeztetni azt, hogy mindkettő megmaradjon? S ha elcsábul az asszony, lehetséges-e visszaút az elhagyott családhoz? Milyen határok között lehet áldozatot vállalni, s közben egyéni szabadságunkat megőrizni? A balladákat felvezető, átkötő szövegeket úgy válogattam, hogy azok egyéni asszonyi vallomásokon keresztül – akár hangulatteremtő hatásukkal is – megvilágítsák a megfogalmazódó kérdéseket. Természetes az éneket a prózával ötvözni, hiszen ez a gyűjtésekkor gyűjtő és énekes között kialakult bensőséges kapcsolatot is felidézi. Nyisztor Ilona moldvai énekes jegyezte meg a balladaénekléssel kapcsolatban: úgy kell az utolsó versszakot énekelni, mintha még folytatódna, mert nincs soha vége ezeknek a történeteknek. Ezért is kapcsoltam az énekekhez szöveget is. Sokat töprengtem, hogy milyen hangszer illik ehhez az összeállításhoz. Végül a furulyát választottam. Nagy örömmre Juhász Zoli vállalta a közreműködést. Dramaturgiai szerepet is szántam a hangszeres betéteknek. A tragikus történetekben elhangzó asszonyi sorsok a férfival való kapcsolat tükrében jelennek meg. A balladákat általában asszonyok énekeltek, ennek ellenpontjaként szólal meg a férfi által a hangszer az énekek között, hogy a zenével jelenítse meg a különböző karakterű férfialakokat: a csábítót, a szeretőt, a rablógyilkost, a megbocsátó szelíd társat. Zoli nagyszerű partner volt ebben a műsorban. Úgy érzem, hogy ez a balladaműsor az én eddigi életem. Ahogy alakul a sorsom, átrendeződhet a sorrend, esetleg cserélődhetnek is a balladák. A magja szerintem mindig állandó marad, az az én életem.”

A műsor végén az egyik gratuláló asszonytól hallottam a következő szavakat: „én már megkérgesedtem, sok minden ért életemben, de ez az est eszembe juttatta azt az időt, amikor még én is virág voltam ...”

Gratulálok ehhez a műsorhoz, és minden érdeklődő figyelmébe szeretném ajánlani. Igazán terjesztésre alkalmas.

Juhász Erika

Elveszett Éden 2.

Archív sorozat

Lost Eden 2 – Archive series

ETNOFON Records

Fedor Sándor „Dimó”
válogatott dalai

The selected songs of
Sándor “Dimó” Fedor

Gyűjtötte / Collected by:

Martin György

Szerkesztő / Edited by:

Éri Péter

Az 1915-ös születésű, kispaládi cigány ember (Szabolcs-Szatmár-Bereg m.) kivételes tehetségű adatközlő volt. Az 50-es évek végén kezdődött monográfikus szatmári gyűjtés során Martin György és társai hangszalagra rögzítették repertoárját, amely archaikus stílusú lassú hallgatókból és szájböngővel, valamint egyszerű ritmuskeltő eszközökkel (kanna, kanál, taps) kísért

táncdallamokból áll. Némelyik dalát környékbeli vonósbanda kíséretével adta elő. Az eredeti felvételeket a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének archívuma bocsátja rendelkezésünkre. / Born in 1915 in Kispalád (Szabolcs-Szatmár County), this Gypsy man was a data supplier of exceptional talent. His repertory was recorded by György Martin and his friends during a monographic collection in Szatmár County which started in the end of the 1950's. It contains archaic-styled slow, lyrical songs and entertaining tunes accompanied by oral double-bassing and simple tools producing rhythmic sounds (can, spoon, clapping). Some of his songs were accompanied by the string band from the neighbouring village. The original recordings are made available for us by the archive of the Hungarian Academy of Sciences Musicology Institute.

Vacsora a cserényben

Zichy István gróf vidéki gyűjtőútjai 1901. és 1910. között

A folkMAGazin korábbi számaiban (1996/1, 1999/2) már foglalkoztunk gróf Zichy István életútjának elemzésével. Azokban az írásokban főként a művész szerencsésen fennmaradt, az 1940-es évek végén fogalmazott naplójának segítségével a Kalotaszeghez kapcsolódó történeteket elevenítettünk fel, valamint beszámoltunk arról is, hogy a Néprajzi Múzeum Adattárában szám szerint 7 darab, a művésztől 1907-ben vásárolt festményt illetve vázlatot találtunk. Azért tartjuk fontosnak ezen időszakok alapos elemzését, mivel úgy ítéljük meg, hogy Zichy István gróf művészeti és későbbi tudományos tevékenységének

elemzése kapcsán a „vidékhez”, az akkor gyökeresen átalakuló paraszti világhoz való kapcsolata elsődlegesen fontos. Az elemzésünk fő forrása természetesen az a napló, amelyet már előbb említettünk, így a mindegy 170 oldalas kézirat azon megállapításait, leírásait tesszük elemzésünk tárgyává, amelyek megmutatják, hogy a szerző milyen tanulmányutakat szervezett a XX. század első tíz évében, milyen kapcsolatot teremtett az akkori Magyarország vidéki társadalmával. Életútján belül számtalan olyan momentummal találkozhatunk, amelyek meghatározták művészeti, és tudományos pályájának alakulását.

Gyermekkoráról annyit tudunk, hogy szülei – apja gróf Zichy István hadapród, a hainburgi Zichy Zsigmond gyermeke, anyja Szögyén Mária – nem rendelkeztek nagyobb vagyonnal. Apjának a katonai pálya sem hozott sem szakmai, sem anyagi elismerést, hiszen egy baleset nyomán (bokatörés) a számára nem éppen kívánt katonai karrier is kettétört. Bábolnai, székesfehérvári, kecskeméti állomásozását követően 1889-ben a megtakarított pénzükön kisebb birtokot vásároltak a Veszprém megyében, a Somló hegy déli lábánál lévő Kisjenőn. Már ekkor felfedezhető az ifjú művész életében a kapcsolatteremtési hajlam környezetével, hiszen a falu közössége annyira megszerette, hogy bírónak akarták választani, amit csak fiatal kora ellenére utasított vissza. Napokat töltött el kovácsműhelyekben, és több barátot szerzett a zárt kishemesi társadalmú községben.

„Harmadik barátom nevére sem emlékszem, de úgy sejtem, hogy a Gögösök nemzetségéhez tartozott. Születésére »jenei nemesember« volt. Fiatalkorában elment hazulról és beállt juhásznak; mellesleg – egy darab ideig – valami »járókelőkhöz« (ez volt a bakonyi betyárok neve) csatlakozott. Végül mindenből kivénült, hazajött Jenőbe – ahol már semmije sem volt –, a falu szegénye koldulni járt a vidékre; de Jenőben soha sem koldult. Szép szál egyenes tartású öreg ember volt, göndör haja és Kossuth-szakálla, keskeny szabályos arcot vett körül. Persze jól kipödrött bajuszt is viselt. Többször is megtörtént, hogy koldulóútjáról való visszatértében, kint, a tagot kettéválasztó mezei úton találkoztam vele. Ilyenkor vagy harminc-negyven lépésnyire tőlem megállt. Letette koldusbotját, nyakából kikanyarította koldustarisznyáját, mire

– koldussága jelvényeit levetve – már nyugodtan jött felém és »jó napot adjon Isten, gróf uramócsém«-mel üdvözölt. Mert hiszen most már csak a magyar nemes állt szemben a magyar nemessel. Többször is lerajzoltam az öregot, ki egy jó pohár bor mellett, szívesen elbeszélgetett régi életéről. Soha sem vallotta be, hogy járókelő volt, de ha azokról beszélt, néha kicsúszott egy-egy »voltunk« vagy »mink«, amiből megtudtam, hogy ő is részt vett az elbeszélte kalandban.”

Ekkor már egy rövid budapesti minta rajziskolában eltöltött időszakot követően Hollósy Simon müncheni művészeti iskolájába jár, ahol a képzőművészet több ágával ismerkedik meg. A Magyar Nemzeti Galéria grafikai gyűjteményében őrzik ma azokat a korai grafikáit (Pitvar, Nyírfacsoport, Magányos nyírfa, kapáló lány), amelyeket Kisjenőn rajzolt vázlatai alapján ebben az időszakban alkotott. Keserű Katalin szerint ezek a művek előkelő

helyet foglalnak el a XIX-XX. század magyar grafikai művészetében.*

Szintén szerepet játszhatott Zichy művészeti stílusának alakulásában, hogy a Hollósy Simon vezette müncheni művészeti iskola tagjai nyaranta – így 1901-ben is – Nagybányára költöztek, ahol a magyar művészet történetében egy új festői természetlátás lehetőségeit teremtették meg. (Ekkor még alkalmas volt a természeti környezet arra, hogy új művészeti irányzatokat teremtsen!) Erről Zichy így számol be naplójában:

„Reggeli után nekiláttunk a lakáskeresésnek. A Hollósy iskola tagjai akkor – ritka kivétellel – Nagybányának a Zazaron túl fekvő falusias jellegű részén, bányászházakban vettek ki szobákat. Jegyesem és barátnéja valamint mi is ilyenekben helyezkedtünk el. A bányászok kékremszelt fazsindelyes parasztházai, gyümölcskertektől voltak körülvéve. A kertek, a hegyvidéki levegőben, egész nyáron át megőrizték dús zöld lombjukat. Úgy, hogy ez a sokféle zöld, a közte világító kis kékremszelt házakkal adta meg a vidék jellegét. Egy igen kedves becsületes magyar bányászcsaládnál volt lakásom. Házigazdám fontos személyiség volt. Ő szállította a robbanóanyagot az egyik bányába...”

„A művészkolónia tagjai közül legtöbbet Ferenczy Károllyal jöttem össze. Ferenczy nemcsak jó festő, de művelt ember és – bár inkább szűkszavú – mégis kellemes társalgó volt. Házánál csendes, előkelő hang uralkodott. Rajta kívül leginkább még Grünvald Bélánál érintkeztem. Velük rándultunk fel egyszer a Rozsályra. A Rozsály, a legtöbb nagybányai művész szemében, már

* Keserű Katalin 1993, 139.

Zichy István önéletírása elé

In: Gödöllői Városi Múzeum Évkönyve 1992., Szerk. Varga Kálmán. Gödöllő, 1993.. 138-145

nem csak egy bizonyos hegy, hanem a szépség, a magasztosság fogalmának jelképe volt. Így minden okom meg lett volna arra, hogy csalódásra legyek elkészülve. De mégsem csalódtam. Pedig a kirándulás olyan kellemetlen kocsizással kezdődött, hogy erősen eltompította felvevőképességemet. (...) A Rozsály tetejét hullámos zöld legelők és erdők borították. Amint egy ideig mentünk, vezetőnk megállított, és füttyülve, kiabálva jelezte közeledésünket, hogy a pásztorok kutyáikat idején lefoghassák. Mikor megnyugtató választ kaptunk, felmehettünk az esztenához. A juhok valahol kint legeltek és csak két bojtár fogadott, akik sötétszürke, kartonszerűen merev ingbegatyába voltak öltözve. Ingjük rövid volt. Úgy, hogy bőrtüszőjük felett még gyomruk egy darabja is kilátszott. A »fehérenemű« sötét színét és merevségét a lúgos zsírtól kapta, amiben kifőzték, hogy a férgek belé ne vegyék magukat. Ha már a két bocskoros pásztor is festői volt, még érdekesebbek voltak hatalmas fehér kutyáik. Firenzében, az Uffizi képtár emeleti bejárójánál láttam még ép ilyen nagy, örvös, farkasszerű kutyának a szobrát. Továbbmenve, erdőtől szegélyezett, zöld fűvel borított széles völgybe értünk, melynek hullámai közt egy tisztavízű patak ezüstös-kék szalagja húzódott. Ebben a völgyben negyvenhat esztendeje jártam, de ma is oly élénken áll előttem, mintha csak tegnap láttam volna. Ezért még több ludat, palettát és rázós szerket is érdemes lett volna elszemnedni.”

Sajnos a Nagybányán készült Zichy-képek közül egyet sem ismerünk, így nem tudjuk, milyen eredménye volt az ottani tartózkodásoknak, azonban a

A nagybányai román bőrmellest kartonjának részlete (1920.)

A reprodukciókon Zichy István gróf vázlatai láthatók

Néprajzi Múzeum textilgyűjteményébe bekerült (121091-es leltári számon) egy nagybányai román bőrmellest, amit Zichy István 1920-ban ajándékozott a múzeum gyűjteményének, s valószínűleg az 1901-es tartózkodásakor vásárolt. A tárgyról elmondhatjuk, hogy ma is kiváló állapotban van, s a Néprajzi Múzeum Textilgyűjteményének egyik legszebb darabja. Naplójából tudjuk, hogy vidéki tartózkodásakor szívesen vásárolt népviseleti darabokat, így Kalotaszegen például teljes férfi viseletet, s az általa használt ruhadarabok közül egy bőrmellest és egy férfi inget 1920-ban, illetve 1940-ben szintén az Országos Magyar Történeli Múzeum Néprajzi Tárának ajándékozott. Sajnos az említett körösfői bőrmellestnek nyoma veszett, azonban a 136718-as leltári számú ing ma is megvan. A kézirásos leltári kartonokat – a kézírás alapján valószínűleg – Zichy István készítette, ez azért is fontos, mivel a két bőrmellest kartonjainak szélére rajzot mellékel a tárgyról. A töredékes kéziratban több népviseletről olvashatunk részletes leírást, mint például az ónodiak, kecskemétiak, a bugaci pásztorok, palócok, matyók népviseletéről is. Ez azt valószínűsíti, hogy a szerző rendszeresen vezethetett naplót, és a visszaemlékezés későbbi, 1940-es évek végi megírásakor a korábbi feljegyzéseiből merítette a részletes és alapos leírásokat.

Időrendben haladva, a vidéki helyszínek közül körösfői tartózkodása következik, amiről már beszámoltunk. A következő vidéki tartózkodást 1906 nyarán a mezőkövesdi tanulmányút jelentette. Erről az útról a Néprajzi Múzeum adattárában három női viseletet ábrázoló, vászonra festett olajkép maradt meg (R. 3862, 3932, 3931), de egészen biztosan nemcsak ezeket készítette a művész. A napló alapján több bugaci tanulmányútra lehet következtetni, amelyekről sajnos nem maradtak fent alkotások, azonban a leírások alapján ezek sem lehettek élményszegények.

„Ha messzebbre mentem festeni, vagy egy cserényhez hívtak meg éjszakára, akkor kocsit kértem Miska bácsitól. Ez utóbbi esetben azért is, mert bort és szivart vittem velem. Az ilyen éjszakai meghívásokat nagyon szerettem. Már a formája is kedves volt. »Jöjjön ki estére, majd meghálhat a Sándor fiam tetves subájában«, mondta Zubornyák bácsi. De persze a suba tetves soha sem volt, mert a bugaci pásztorok nem túrték meg az ilyen lakókat. A cserény, a pásztorok nyári táborozóhelye, négy deszka- (rég-

ebben fonott) falból állt, amelyeken belül tüzeltek és főztek a pásztorok. A cserény egyik oldalán keskeny félfedél volt, amely alatt a ládákat tartották. Előtte az »ágasfa« állt. Egy közepes nagyságú megcsonkított ágú fa, amelynek ágai és törzse le voltak hántva. Ha kérdeztem, hogy ez a fa mire való, úgy azt felelték, hogy »ez a cserény címere«, de egyes öregebbek azt beszélték, hogy régen, amikor még húst szárítottak, a húsdarabokat ennek ágaira aggatták. Nappal csak a főzéssel és a cserény őrzetével megbízott »lakó« és a nagy cserényőrző kutyák voltak ott találhatóak, de mikor este a gulyát behajtották, a cserényőrző kutyák kinn, a gulya körül helyezkedtek el. Benn a cserénynél most már a pásztorok terelőkutyáinak volt csak helye. Boromat és szivarjaimat szívesen vették, de ha a számadónak volt saját bora, nekem abból kellett innom, és nekem csak az ő szüzdohányából volt szabad pipálnom. A vacsora többnyire lebbencsleves féle volt, nagynéha a kitűnő fordított kása, húst náluk csak kivételesen ettem. Mikor a vacsora a kondérban fogyni kezdett, a számadó egy kis marék homokot kapott föl és azt belédobta az ételbe azért, hogy elég maradjon a terelőkutyáknak. Azoknak ugyanaz a koszt jár, mint a pásztoroknak, mert ugyanazt a munkát végzik, csakhogy vizet nem húznak. (...) Vacsora után hamarosan lepihentünk. Szép csillagos éjszakánál kinn a szabad ég alatt elaludni, mikor más sem hallszik, mint a barmok csendes kérődzése, egy-két borját hívó, tehén halk bögése, – lehet-e ennél kedvesebbet elképzelni? Én legalábbis nagyon élveztem. De azért néha meglepetések érhetik az embert. Egy éjjel azt álmodtam, hogy valaki szörnyen

összecsókolja az arcomat. Ez az erőszakos csókolódzás annyira kellemetlen volt, hogy felébredtem. De a csókok még akkor sem szűntek meg, mert egy előző este született kisborjú nyalagotta végig a képeket. Másféle meglepetés is ért, mikor először aludtam cserénynél. El voltam arra készülve, hogy mosdás nélkül fogok felkelni, és azt majd később, a pusztaháznál fogom kipótolni. E helyett egyszerre csak bádognosdótátal, vizet, szappant és törölközőt hoztak és mosdással kínáltak. Miután ennek eleget tettem, láttam, hogy a számadó és bojtárjai is egymás után vetik le ingjüket és derékig megmosdanak. Közben távoli kocsizörgés hallatszott. A számadó odaszólt a kisbojtárnak: nézze ki, hogy »mi jár odakinn a pusztán?«, mert a gulya már nagyrészt lábön volt és így nem lehetett jól kilátni. A gyerek kiszalad, visszajön és azt mondja: »Valami paraszt!« Közben én is kinéztem és láttam, hogy egy jómódú kecskeméti gazda jön, könnyű szekeren, jó pár lovával. De hát a pásztornál nincs gőgösebb arisztokrata, és ő mélyen lenéz mindenkit, aki testi munkával foglalkozik.»

Ipolyvisken 1908 nyarán vendégeskedett a szerző, aminek nyomát megtaláljuk a Néprajzi Múzeum rajzgyűjteményében. Az oldalról és szemből vászonra festett azonos női portrén kiválóan tanulmányozhatók a XX. század eleji palóc női viselet reprezentatív darabjai (R.5422). Úgy véljük, a felsorolt példák jól mutatják, hogy a művész milyen tervszerűen látogatta végig az akkori Magyarország népművészetéről híres tájegységeit. Napokat, heteket, néhol hónapokat töltött el, s kiváló kapcsolatteremtő képességének birtokában gyorsan be tudott illeszkedni az adott vidék mikro-társadalmába. Néhol viseletet is öltött, Körösfőn még ragadványnevet is kapott („Pali Pista”), ugyanazt ette, mint vendéglátói, ugyanott – például Bugacon a pásztorok között a tűz mellett a földön – aludt, így természetes körülményeket tudott teremteni munkájához. Eközben minden bizonnal részletes leírásokat készített az adott közösség életmódjáról, amelyek ismeretében már nem meglepő, hogy művészi alkotásain a legapróbb részletek is hitelesnek tűnnek a kutató számára. Hisz-szük, hogy a megmaradt naplórészletek további néprajzi, művészettörténeti, művelődéstörténeti elemzése sokkal közelebb visz bennünket a vizsgált személy élettörténetének feltárásához, így az adott korszak művészeti és tudományos életének alaposabb megismeréséhez.

G. Szabó Zoltán

Valós mese Fedémesen

Első gyűjtésem története

E cikk szerzője 17 éves diák. Írásának színvonala, stílusa és a fiatalember aktív érdeklődése a népi kultúra iránt újabb bizonyítéka annak, hogy nem kell tartani az utánpótlás kivesésésétől.

Az egész úgy kezdődött, hogy 1997 novemberében Berecz Andris meghívott vendégként eljött az egri Kerekes táncházba és felemlítődött, hogy a mi családunk Fedémesről való. Erre ő nagyon megörvendett, így adódott, hogy elvittük a faluba népdalokat gyűjteni. Először apai nagymamámtól vett fel szép énekeket, majd édesapám hozott két fajin férfi énekest Dancsák Jóska bátyám és Bíró „töki” Lajos személyében. Lajos bátyám hozta a formáját, de Szörnyű Jóska (ez a gúnyneve) elég „meredt” állapotban volt, így nem tudott kibontakozni.

Am egy másik alkalommal benéztünk a kocsmába, s az öreg olyan jó hangulatban volt, hogy csak úgy ontotta a régebbnél régebbi pásztornótákat. El is határoztam: én ehhez az emberhez még eljövök gyűjteni. Úgyhogy mikor eljött a nyár, felkerekedtem egy magnóval, két Raks kazettával, és felültem az Eger-Fedémes menetirányú, helyközi járatú Ikarusz típusú gépjármű egy más által el nem foglalt, leghátsó, kissé megkopott ülésére. Szerencsésen megérkeztem Fedémesre, nagymamámékhöz. Innen lementünk nagypapámmal együtt Pócsra, ahol a kukoricaföld van. Ott közösen megkapáltunk vagy harminc sor kukoricát. Másnap reggel tíz órakor átsétáltam a kocsmába. Jóska bátyám ott ült a sarokban, szokása szerint, három deci fröccs mellett. Köszöntem neki illedelmesen, majd leültem melléje. Megkérdeztem:

– Hogy van, Jóska bátyám?
 – Hát, nem valami jól, fáj a torkom
 – mondta, és hörpintett egyet a poharából.
 – De látom, öblögeti.
 – Ettől meggyógyul, ne félj! – mondta nevetve.
 – Azért a nóta csak megy? – kérdeztem.
 Erre nem felelt, csak a fejét bal oldalról egy félfordulattal jobb oldalra tette. Rögtön láttam, hogy ebből nem lesz nagy gyűjtés, de azért elővettem a magnót az asztalra, s a többi ember már mondta is:
 – Aha, itt má’ nótafelvétel lesz!
 – No, Jóska, énekeld csak el neki az „Akácos út”-at, az nagyon régi nóta, azt biztos nem ismeri! – kiabált ki a pult mögül a kocsmáros.
 – Nonno! Jóskának most azt kell

Fedémes, 1975.

elmondani, hogy „Hogyha nékem sok pénzem lesz”, ezt még biztos nem hallotta! – szolt közbe Berci bátyám, aki most is a fajin barna svájcisapkában volt.

Mindenki sorolta a „jobbnál-jobb” dáridós múnótákat. Jóska bátyám megunta a nagy szólingatást, és hirtelen azt mondta:

– Na, most! – és intett az ujjával, hogy vehetem.

Bekapcsoltam a gépet, az öreg pedig kezdte a nótát:

*Ablakba is nyílik virág,
 Nemcsak üvegházban.
 Kunyhóban is van boldog...*

Már a második sorból megállapítottam:

– Na, ez se Etelközből maradt ránk.

A nevem Fehér Viktor, 17 éves vagyok és Egerben élek. 1995-ben alakítottuk testvéremmel, Fehér Zsomborral a Kerekes együttest. Az együttes jelen pillanatban négy tagú:

*Fehér Zsombor (furulyák)
 Fehér Viktor (gardon, dob)
 Námor Csaba (kobza)
 Csarnó Ákos (brácsa)*

Gyimesi, felcsiki és moldvai népzeneát játszunk. Két éve fordult figyelmem Palócföld gazdag népzeneje felé, és azóta rendszeresen gyűjtök Fedémesen, ahonnan családunk származik. Saját örömmre tanultam meg furulyázni és flótázni. Fedémes legjobb énekesei közül próbálok minél többet magnóra rögzíteni, míg a környező falvakban még élő furulyásokat keresünk testvéremmel közösen. Ezen kívül négy éve gyűjtünk Gyimesben. Három éve rendszeresen tartunk táncházat Egerben.

Jóska bátyámnak még volt egy pár próbálkozása, de csupa múnóta jött össze. Ez főleg a körénk gyűlt „magyar nóta” kedvelőknek volt köszönhető, ugyanis sorra rendelték, hogy mit énekeljen a kocsma nótafája. Egyszer csak Tót Kazi sógornak eszébe jutott valami:

– Na, Jóska bátyádnak azt kell elénekelnie, hogy: „Endre báró hintót küld a lányáért, Kilenc zsandárt meg a juhászbojtárért...”

– Ez nagyon fajin nóta – mondok –, ez kellene. Na, Jóska bátyám, énekelje csak el!

Úgy megörültem ennek a szép, régi éneknek, de az öreg Szörnyű hamar elvette a kedvem:

– Nem mondom má’! – mondta. – Itt vannak ezek, majd mondgyák ők.

– Há’, mindegy a’, hát Kazit felvette, há’ mosmá’ mongyad te! – szolt közbe nagyapám, egy kicsit felbőszülve, hogy így rátartja magát az öreg. Ekkor bejött Busa Jóska bátyám, nagyapám testvére. Kazi sógor örvendezve köszöntötte:

– Na itt van, megjött Jóska. Na, hogy van az a nóta, ecsém:

*Asztalomon ott áll, amint szokás,
Egy üveg kádarka fehér bor...*

Hát ez vót a te nótád, baszd meg a kaprot. Bátya így felelt:

– Nem is hallottam sose.

Ez volt a szerencse, mert ez egy „vadonatúj” rádiós nóta lehetett, és féltem, hogy megint elmegy az éneklés a múnóták felé. Szerencsére mások is mellém álltak:

– Szójjá’ Kazi bátyádnak, hogy ne kontrázzék bele! – kiáltott ki a kocsmáros a söntés mögül.

– Engem ez az előző, juhászos darab érdekelne – mondtam. – Jóska bátyám, énekelje már el nekem!

– Én má’ befejeztem, nem mondom má’! – vágta vissza.

Olyan mérges lettem, hogy itt van ez a jó nóta, s nem akarja elénekelni az öreg, a többiek meg nem tudták. Azért Kazi még feltett egy körkérdést:

– Hogy van annak a nótának az eleje, de az eleje, hogy Endre báró?

– Hát azt a komám tudta – legyintett egyet Busa Jóska bátyám.

Erre a kocsmáros:

– Á, nem is az eleje, nem is úgy van.

– Há’, ő rontotta el! – mutatott Dancsák Jóska dühösen Kazira.

– Há’, jó van jó, hát ő elmondta, ő így tuggya, te me’ másképp!

– Há’ mondd el te is! – ripakodott rá Rudi papám.

– Most má’ nem mondom – mondta duzzogva Jóska bátyám.

– No, há’ nem tudom a szövegét, no – mondta védekezve Kazi.

– Há’ azé’ nem kell beleavatkozni! – vágta nagyapám Kazihoz.

Aztán felém fordult, és azt mondta:

– Ez szép nóta, meg hosszú is, e’ nagyon hosszú.

– Gyula bátyádnak vót ez a nótája, Isten nyugosztalja – szólalt meg Kazi.

– Há’, Bíró Gyuláé – helyeselt a kocsmáros.

– Azé’ há’ – erősítette meg Kazi, és kezdte énekelni:

Nem szeretek én bárójányt nem is...

A zsebkendője van a nyakamra kötve.

– Elharapja a nótát! – jegyezte meg Jóska bátyám.

– Há’ mindegy a’, há’ jó’ van hát, hát ez ilyen – védte meg nagyapám.

– Mikor akasztófához állították a juhászt – meséli Kazi a kocsmárosnak –, a nyakához rakták a zsebkendőt.

Erre a kocsmáros:

– Nem tudom, én nem vótam ott. Nekem nem vót kötél a nyakamon...

– Há’, nekem se, nem azé’ mondom – mondta nevetve Kazi, majd kezdte énekelni:

*Felsütött a nap a fűzfabokorra
Juhász legény furollyázik alatta*

– Na, ez az eleje, ez az eleje, ecsém – mondta magabiztosan.

Ezután elkezdte énekelni a nótát előről az öt-hat ember, aki ott volt. Az első versszakot sikeresen elénekeltek, de utána megakadtak.

– Ó, az öreg Bokszos tudta ezt nagyon danónyi – mondta Busa Jóska bátyám.

Erre Kazi:

– Dancsék Lacitó’ tanultam én ezt, la. Rég vót má’, a dallamát tudom, a szövegét nem.

Láttam, hogy ezt a nótát most sehogy se tudom felvenni, úgyhogy nem erőltettem tovább, megköszöntem mindenkinek a segítséget, és nagyapámmal együtt hazamentünk.

Ez volt legelső gyűjtésem története. Azóta már több, mint ötven fedémesi népdalt vettem fel kazettára, de még sokszor kell elmenni ide gyűjteni, mert ott sok jó énekes van, és kár lenne hagyni, hogy a sírba vigyék magukkal ezt a hatalmas tudást.

Fehér Viktor

Köszöntjük Béres Jánost hetvenedik születésnapján!

XVI. Kecskeméti Népzenei Találkozó
2000. szeptember 20-24.

*
ÉLŐ NÉPMŰVÉSZET
ORSZÁGOS NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS
NÉPRAJZI MÚZEUM
2000. május 26 - július 1.

Új kiadványaink

P. Vas János:

A magyar nyelvterület legjellegzetesebb magyar néprajzi csoportjai

I./3 füzet:

Őrség; Göcsej és Hetés; Rábaköz és Hanság

Bodza Klára - Vakler Anna:

Magyar Népi Énekiskola III.

(2 kazetta melléklettel)

Játék és tánc az iskolában népdalos füzetek:

Sárköz (szerkesztette: Vavrincez András)

Rábaköz (szerkesztette: Barsi Ernő)

Új hangfelvételeink néptáncoktatáshoz:

Sárköz (közreműködik a Méta zenekar)

Bodrogköz (közreműködik a Bekecs zkr.)

Új videofelvételek:

(módszertani segédanyag pedagógusoknak)

Játék és tánc az iskolában – Sárköz

Tanárok:

Matókné Kapási Júlia és Szabadi Mihály

Közreműködnek:

a szekszárdi Bartina Táncegyüttes gyermekcsoportjai, a Bartina Zenekar, decsi és ócsényi hagyományörzők

Játék és tánc az iskolában – Rábaköz

Tanárok:

Lengyel Sándorné és Palenik József

Közreműködnek:

a csornai Pántlika Gyermekcsoport, a mosonmagyaróvári Lajta Táncegyüttes gyermekcsoportja, rábatamási, sobri, szanyi, szili hagyományörzők

Újra megjelent kiadványok:

Virág völgyi Márta: Kalotaszegi legényesek

Virág völgyi Márta: Gyimesi népzene II.

Vavrincez András: Vajdaszentivány I.

Mester L. - Árendás P. - Doór R.:

Kalotaszegi legényesek

(brácsa-bőgő melléklet)

Bodza Klára - Paksa Katalin:

Magyar Népi énekiskola I-II. kötet

(2-2 kazettamelléklettel)

Most jöttem Moldvából...

Beszélgetés Tobak Ferencel moldvai gyűjtőútról

Egy korábbi beszélgetés alkalmával már megismerhettük a jelenleg Amerikában élő Tobak Ferencet, aki pénz és fáradságot nem sajnálva évek óta a moldvai dudazenével foglalkozik. Másfél éve nagy területet bejárva sikerült néhány moldvai dudásra akadnia. Akadtak közülük olyanok is, akiknek már hangszerük sem volt, ezért e tervezett második gyűjtőút előtt Feri négy dudát készített, azzal indult el a múlt év őszén újra Moldvába. Most közel két hónapos útról beszélgettünk.

Sikerült-e további dudásokat találnod?

Sajnos nem voltak olyan nagy fogások, mint a múltkor. Egyrészt a betakarítási munkák miatt, másrészt a jó adatközlők életkora miatt nagyon nehéz dolgom volt, pedig most még tolmácsot is vittem magammal. Bejártuk a falvakat, de csak egyetlenegy román csimpolyost találtam, aki még tudná fújni.

Csángó, vagy pedig román?

Egy román ember, de egy ilyen vegyes faluban sosem lehet tudni. Szabófalván például egy bácsi csimpó-t emlegetett azzal a megjegyzéssel, hogy – tudja annak az a magyar neve, hogy síp. De egyébként mindenütt – Szabófalván is – csimpós-re emlékeznek. Egy másik faluban két csimpolyosnak a gyerekeit találtam meg, akik összeházasodtak, magyarok, katolikusok. Megtaláltam egy másik sípos családot Nagypatakon, amelyről nem tudtam eddig. Az egyik leszármazott, Zsitár Márton mesélt az öregekről. Megmutatta például, hogy kell földészíteni a dudát, amikor mennek lakodalomba. Egy füzetet írtam tele információkkal, de ez sajnos mind csak információ, halottak nevei. Egyetlen egy idős nagypataki zenész volt még, aki régen tudott sípot fújni, de már nem vállalkozott rá. Ő egyébként egy zenész családhoz tartozik, családtagjai játszottak hegedűn, kobzán és dobon is.

Más hangszerekről is kérdezősködtél?

Igen, találtam néhány új tilinkózt. Furulyásokkal nem sokat foglalkoztam most, mert annyira a dudára koncentráltam, de azért egy-két jó fogást felvettem, főként videóra. Például Diószinben van egy nagyon jó furulyás, játszik furulyán, kaválon, tilinkón és triskán. Ez egy oldalfúvós furulya, olyan, mint a kavál, csak hatlyukú. Volt, aki nádsípot rajzolt a triska végére. Két ember hólyagsípról beszélt.

Ez valami dudaféle lenne?

Na mutatok egy érdekes dolgot! A füzetembe két ember egymástól függetlenül rajzolta be ugyanazt a hangszertípust, ami gyakorlatilag csakis csimpoly lehetett. A hólyagot pedig többen úgy nevezték, hogy „bözsike”. Ennek nyomán aztán megpróbáltam tovább puhatólózni, de sajnos nagyon sok téves információt kaptam. Úgy, mint nálunk is, sokan a csimpolyt, vagy a bözsikét emlegetve tulajdonképpen egy klarinétosra gondoltak, s ez csak akkor derült ki, amikor nagy nehezen megtaláltam az említett személyt. Például a tavalyi egyik síposról kiderült – a fiát most tudtam megkeresni – hogy ő is klarinétos volt.

Voltatok az északi csángóknál is?

Szabófalva fölött van még három falu, addig voltunk. Nem voltunk feljebb, Románvásárig már nem mentünk fel.

Hogy válogattad ki a falvakat, a

Dima Mihály

legeldugottabbakat vetted?

Mentünk végig egyenként, faluról, falura. Megkérdeztük, hogy katolikusok-e, ha igen, tudnak-e magyarul. Volt úgy, hogy valaki románul beszélt, de az öreg szülők még tudtak magyarul. Egy így megtalált 90 éves néni mesélte el például, hogyan kell bodzafából sípfát készíteni. Kinyomták a belét, s tüzes vassal szurkálták be a lyukakat. Még emlékezett a hajdani dudásra, s a családjára is, valamint arra, hogy miként készült a hangszer.

Kár, hogy legalább a hangszerek nem maradtak meg...

Nagyon érdekes, az egyik diószíni dudásról kértem, hogy hol volt a duda, mint volt és hogy hova lett? Azt mondja: „Hát az asszony, a felesége kiszurkálta gombostűvel, mert az ember mindig a kocsmába volt vele. Kiszurkálta, erre a férfi bedühödött, szétépte és elásta.” S az elásás, tudod mi az? Mondják, úgy lehet megszabadulni tőle, hogy bepelenkázzák a keresztudra és elássák.

Kemencébe dobás nem volt?

Kemencébe dobás most nem volt. S nagyon sajnálom, hogy közben megbetegedtem és nem tudtam elmenni ahhoz az öregasszonyhoz, akinek a férje eltűzlte a dudát, de remélem, még lesz rá alkalmam. Szeretném majd rögzíteni

Alexandru Jancu

Mesterke
Gergely

videón, hogy volt, meg mint volt az.

A korábbi dudás ismerőseiddel találkoztál újra?

Igen, s ezzel kapcsolatban ki is derült egy érdekes dolog. Még pedig az, hogy Cosma Covan, akitől a kecskefejes dudát vettem, a kecskefejet csak 30 éve, – a lengyelországi utazása során látott tót duda mintájára – biggyesztette rá a saját hangszerére. Most megyek az öreghez, s fogok vele csináltatni egy olyat, amin nem lesz kecskefej, szóval amilyennek lennie kell. Képzeld, ott a faluban öt dudás van állítólag még ma is, csak nincs egy hangszer sem! Ennek persze megint csak utána kellene járni.

Dima Mihálynál is jártál?

Hogyne, vittem neki az új csimpolyt, amit

Hegedűs a kecskével
Nita P. Ion

neki készítettem.

Gondolom nagyon örült neki...

Hogyne, azonnal „megdagasztotta” és ki is próbálta. Kíváncsi vagyok, hogy ha pár év múlva újra találkozunk, mennyi jön vissza a régi tudásából annak hatására, hogy rendszeres hangszerezen gyakorolhat.

Csimpolyt találtál-e máshol?

Csimpoly az volt bőségesen, kétféle is. Hatlyukú, meg nyolclyukú, még egy sípszárat is kaptam egy öregtől.

Nyolclyukú?

Olyan, mint a bolgár, sőt inkább, mint a makedón, mert van rajta az a hosszú cső alul, így megtörve. Ennek ugyanazon a hangon kell szólania, mint a basszusnak. Legalábbis ezt mondta az öreg, de én nem tudtam kipróbálni, mert nincs benne síp. Nagyon érdekes, hogy bár a *hang* szó románul nem jelent semmit, a románok mégis azt mondják a basszusra, hogy *hangja*. Az elnevezést, szerintem legalább is, azon a vidéken a magyaroktól vehették át.

Nem voltak problémáid a hatóságokkal?

Azokkal konkrétan nem, de a két hónap alatt kiderült, hogy „kukucsálók”

Zsitár Márton

még ma is vannak. Klézsén például valaki úgy rejtegette a furulyáját, hogy a faluban valaki meg ne lássa, mert a pap kibeszéli, hogy a magyarországiaknak játszik. Bémálkozásakor például a pap a szószékről ordította, hogy: „Ti nem vagytok se magyarok, se csángók, se románok, ti csak katolikusok vagytok!”. Nagyon félnek a paptól, hogy nem áldoztatja meg, hogy nem gyóntatja meg őket, hogy nem temeti el, hanem a temetőszélbe kell nekik kimenni. Mélyen hívő katolikusok, de ugyanakkor nagyon babonások is: komolyan hisznek például a szemmel verésben. Tudják egymás közt, hogy ki a boszorkány a faluban, s ismerek olyat, aki elment a boszorkányhoz tanácsért. Ezt tavaly nem vettem észre, legalább is nem ilyen élesen.

Hogyan viszonyultak hozzád a helybeli emberek?

Volt, aki ellenségesen, volt, aki félve, s volt, aki barátságosan fogadott. Egyébként legtöbbször „bácsi Ferenc”-nek szólítottak.

Hogy értékeled az utadat, mit kell még feltétlenül említened, mint eredményt?

Amiről még nem beszéltem: sikerült videóra felvennem Dumbrovényi zenészekkel az urálást, valamint szintén urálással kapcsolatban tudtam felvételeket készíteni egy Tamásiban élő hegedűssel. Itt uráláskor a képen látható kecskével és egyéb maskarákkal járnak táncot a szokásban résztvevők. Érdekes, hogy a kecskemaszki homlokán (akárcsak a hazai kecskefejes dudákén) tükröt helyeztek el. Másik nagy eredményt azok a zenei felvételek, azok az új dallamok jelentik, amelyekkel a repertoáromat bővíthetem.

Reméljük, hamarosan hallhatjuk ezeket a dallamokat a te interpretációdban is.

Juhász Katalin

Tobak Ferenc felvételei

Moldvai zenészek – Dumbrovény, Bákó m.

„Drága jányom el kell mennyi”

Beszélgetés Sinka Erzsébettel

Ülök Alattyánon, Triznya Jánosné, született Sinka Erzsébet házában, és azon gondolkodom: vajon hogyan őrizte meg 82 éves korára szellemi frissességét. Két évvel ezelőtt ismertem meg Erzsébet nénit, amikor megtudtam, hogy megvan neki a féketője, melyet annak idején viselt. Akkor, 1998 márciusában, néhány fényképet is készítettünk róla, amint lelkesen mesélte, mutatta, hogy miként is tették fel és viselték a féketőt. Mint mára kiderült, jó, hogy volt nálunk fényképezőgép. Beszélgetésünk azzal vette kezdetét, hogy megmutattam neki néhány jászági táncos fotóját. Amint a képeket meglátta, anélkül, hogy kérdeztem volna, belefogott mondandójába, aminek megértése nem okozott gondot, nyelvezetének érdekessége viszont a cikk írása során bujt elő.

– Enné bővebb gatyá kell. Tudja-e mit mondok; az én szegin mamám, öregapámnak vót ilyen-e, de az maga csinátá, úgy hogy mint egy zsebkendő, olyannak kell a lábaközinek lenni, oszt akkor abbul ilyen széles gyün fel tuggya-eje? Elű, hátú, mint a zsebkendő, oszt ugye ez a hegye a zsebkendőnek e, ez itten így visszahajlik e. Akkor itt berakták, de a bősigit meghatta elő, oszt berakta aló, ahogy itt meg van neki ez a szíjja, ahova a gumi megy, ezt mán nem rakta bé, hanem úgy hatta bőven, mer akko nem megy a derekára... tuggya-e? De ha ottan meghaggya, itt a derekán e, erre meg... mikó kimossa és csak ugye letette így az asztalra, a gatyát e, ossz szépen, gyönyörűn rakta így befelé... Rakott vót, csak itt a dereka vót... bő, azé van, hogy rámelessen ahova akar a dereka tuggya-e? Úgy vót.

– És a bőgatyá alja milyen volt?

– Vót ugye olyan is, akin ki vót itt belüle szedveje, oszt olyan ráncos, olyan rojtos maradt... az az.

– A nagypapája még ilyen bőgatyába járt?

– Abba, abba, abba járt... az inge is bő volt, az újja, meg ilyen mandzsettája vót e. Egy gombbal vót, aztán a nyaka meg ilyen, ilyen kerek vót... nem ilyen lefordított nyakú, hanem egy nyaka vót, ilyen kerek, oszt itt vót rajta a gombos sorba e, ha, így vót. Meg válla is vót neki, nem úgy mint most, hogy egyforma így végig e... nem volt beszedve, hanem csak egy sima válla vót széles ilyen e. Ilyen széles válla vót, oszt ugye ahhoz csak hozzá vót szabva az újja, hozzá. Ő maga csinálta szeginy e, még a gyerekeknek az unokájának az unokájának is, dédunokájának.

– A nagypapája hányban született?

– Hánba? Ő azt mán nem is tudom megmondani... Nem tudom már elfelejtettem. Anyám meg 1904-be, apám meg... 1888-ba.

– A nagypapáját látta viseletben jární?

– Hoho, jaj, honne láttam vóna. Még mikó férjhe mentem, akkor is ét... 1935-be, 18-ba születtem, 16 éves vótam mikó férjhe

mentem... Bőgatyába járt, meg bunda télen. Nagy bunda, azt kifordították, bizon... Hímzett vót erre kívül a bőr... de hosszú vót ám a, bő... Nem mindenkinek (vót bundája). Szóval minálunk ugye vótak birgék, oszt ugye a bőrit mikó, má olyan vót, hogy nyírás után, hogy szép, akkó má nyúztak meg annyí birgét, hogy legyen neki bunda.

– És a bundát hol készítették?

– Birinbe... (Jászberényben) Ottan megkészítették is, meg meg is varrták...Csuda bunda vót, felű meg keskeny mint ő... Dehogy vette (le a templomban), szíthúzta így fajinan e, osztán leült úgy.

– Kinek volt a családban féketője?

– Anyámnak nem vót, nem, nem vót... aranyos fékető e (a táncos képeket nézegeti), jaj de szépek e, még oda is van fogva a hajfogóval. Hhaj, jaj. Csinálja egyik a másikára e... Segítettek bizon (annak idején egymásnak feltenni), hát ugye itt be kellett fonni a haját e, egy kicsit itt felű, oszt ahho akasztanyi azt a kis kampót... A közepin vót, oszt ugye ezt oda akasztottuk. Ezt tuggya-e mit kék neki-e? Grétával, grétával megdörgölni, ossz mingyán szebb lesz. Próbálja meg.

– Viseltek errefelé féketőt?

– ...Menyecske koromban e vót a fejemen a templomba, vagy ha mentünk valahova bálba, de csak énnekem vót meg a barátnőmnek.

– És a többieknek mért nem vót?

– Ha nem tudom, szígyelték... Vót itt egy asszony, oszt az csinálta magának, oszt nekem adta... Róza néni vót, de nem tom mán nevit... Tuza Róza... mikó má asszony lettem mingyá (adta neki a féketőt) 36-ba, 35-36-ba... Mikó férjhe ment, osztán menyecske vót má, éjfélkor, vót aki azt tette fel nem kendőt, nem piros kendőt, nem... Mikó má menyecskének öltözött... Akkó (utána) ákár milyen nagy ünnep vót feltettük

– Büszkeség volt ezt viselni?

– Ezt, nagyon.

– Milyen színűek voltak akkor a féketők?

– Ezek e, bordó, meg kékaló az a bársony

a, de amárna mindenütt ilyen vót e, fényes. Jászberénbe ugye ha vót búcsú, akkor ementünk ott má vót.

– A búcsúba felvették az asszonyok?

– Föl bizon, föl bizon.

– Sokan viselték annak idején?

– Sokan, ottan sokan jártak, oszt ugye az oltári szentség után mingyá mentek szál gyertyákkal, bizon... Avval (féketővel), oszt mentek ugye az oltári szentséget kísértették vagy kétoldalt, ha nem voltak annyin akkó meg utána.

– A magáé az milyen volt, milyen viselt?

– Illyen e, ilyen ezüstös e.

– Hogy hívták a fékető hátsó részét?

– Kerepély... úgy, úgy.

– És azt lehetett cserélni?
 – De nagyon furcsa ám az magába ja (mármint a főköttő kerepély nélkül), ha nincs az ott a... Ide meg (a fēkető hátsó részére) kemény papírt tettek e, hogy hagy tarcsa magát ugye, meghát jó nagy haj vót, kontya oszt tele vót vele... Még vót olyan is akié bele se ment, itt lógott e (a kerepély alján). Énnekem is derékig ért a hajam. Vót lilába, bordóba, kékbe... Drága vót ám e... tudja a Jézuska (mibe került). Ugye mán a péz is más vót akkor... 20 pengő.
 – Egy pengő mit ért akkor?
 – Hát az rengeteget.
 – Ön itt született Alattyánon?
 – Itt hát.
 – És a szūlei, nagyszūlei?
 – Mind, mind, itt vannak eltemetve, kezeljük is a sírjukot. A szegény öregapám harminc éves dohányos vót a báróná, oszt a harminc éves dohányos életiből meghalt neki 17 éves jánya, meg meghalt neki egy fia, oda vót a fronton háborúba, hazahozták azt itthon meghalt.
 – Milyen zenére mulattak fiatal korukba?
 – Cigán, há vót, bizon... Mind a hárman arra vannak temetve az én uram felé... Csak az vót nekik hegedű, meg az a nagybőgő... Vót amikő hóféherbe vót mind (mulatságban zenélni), vót amikő barnába vagy szūrkébe, mindig na...
 – Hol voltak a mulatságok?
 – Ott vót egy nagy épület ahun mos van a... kocsmá, ahogy gyün erre e, a kocsmá ott van. Annak a helyin vót egy irtó nagy kocsmá. Meg ahun van a tsz irodája, abba a nagy épületbe, abba lakott a gazdája, Burka Matyi. Oszt egyem meg a drága szívít ott vótunk odabe, bevitettek a legínyek. Sétáltunk az úccán, oszt a gyerekekkel, ilyen suhancár gyerekekkel vitettek be... oszt ugye akkó táncoltunk, ameddig bírtunk, aztán gyüttünk, hazakísértettek... Mondta a kis suhanc, kérdeztük, hogy ki visz be, ki vitet be, oszt mondta, hogy ki, oszt így mentünk be neki. De vót olyan, hogy nem mentünk be, ugye mikő má megmonta, hogy ki hí, vitet be akkó má nem mentünk ha más vitetett be... Akkó még jány vótam, a tanyán laktunk, oszt oda gyütték értem ki, a legin is lóháton, hogy mennyek. A kalapná meg tuggya szalag, oszt lógott erreje, nemzeti szín szalag, meg minden, piros meg kék, á csuda szépek voltak... Árvjányhaját így odaszűrták ahun a vége vót a szalagnak, oda hátra, oda... Nem engemet kértek, hanem az anyámat, oszt én meg intettem neki, hogy anya, nem menek, jaj, intette, hogy a szemivel, hogy mennyi kell, bizon...Kikísértett a gyerek akkó má, a legin. Mondtam neki, hogy ne fáradj, maradj otthon...még csak azt se engedtem meg neki, hogy megkaroljon, vagy a vállba, hogy ott átulsóba... Hogy ezt ami máma van e megtettem vóna? Millió nem tom mié se, Magyarországé se hallja! Nem! Hogy éppen látom erre ahogy mennek e, hát egy tökéletes nincs má benne, nincs, ha hiszi, ha nem. Hogy mé lettek ilyenek, nem tudom...
 – És a behívás után mi történt?
 – Ott állt az ajtóba (aki behívta) oszt mingyá elkért, oszt táncoltunk... Má az ajtóná tudtam, hogy ki hí. Má ugye előbb is tudtam, mer a gyerek megmonta, há... Sorba szépen így körbe e, úgy táncoltunk, hogy férjen mindenki, bizon... má nem nagyon látok se, nem lesem mán a tévét, csak a rádjóban meghallgatom reggel, hogy mi van, meg hogy, oszt ádjon Isten, nincs tovább.
 – És van a rádióban olyan, amit régen énekeltek?
 – Van, néha, de nagyon ritkán.
 – A mulatságban összevesztek a legények a lányokért?

– ...Még meg is szurkálták egymást... Az úgy vót, hogy vót az iparos kör, oszt akkor ott vótunk táncolni, oszt ugye én is táncoltam egy fiatal legényre, Menyhárt Jóska, él még, de oda van a szeretetotthonba, oszt avva táncoltam, oszt így az ajtóná, oszt képzelje, odakirú meg gyütt az ellenség, aki haragudott, oszt mingyá a hátába vágta a kést. Olyan veszedelem lett, hogy a jányok összeszaladtak a cigányoknak a sarokba, ott vót egy ablak, a cigán kinyitotta, hogy ugráljunk ki. Kiugrátunk oszt mentünk haza. Este meg má ugye gyütt a legin, hogy menjek a bálba oszt a csuda énekelte, hogy „A kis tyúkom ablakára kopogtatok...” Montam anyámnak, hogy híjjába kopogtat én el nem menek. Aszonta, drága jányom el kell mennyi, majd én elkísérlek. Nem akartam. Úgy fētem, hogy veszekennek... Mindig, mindig veszekedtek, ritka bál olyan vót, hogy az rendesen lejárt vóna.

– A fēketője megvan-e még?
 – Nincs. Elvitték (a rokonok)..., hogy el ne adjam, mikő mesétem magukrú... Sose szótak azóta, hogy hová tették... Nagyon messzi laknak Csőrnyeföldön, Kanizsán túl, egész a határon.
 – Mit csinálnak vele?
 – Mutogatja ugye, hát nem láttak ott olyat.
 – Nem fáj a szíve, hogy elvitték?
 – Hát mondtam nekik, de aszonták majd visszahozzák, de nem lesz abbú semmi, á...
 Búsán legyintett egyet Erzsé néni, látszott rajta, hogy hiányzik neki. Ezért volt jó, hogy készült fotó 1998-ban. Megint elvesztett a Jászág egy eredeti viseletdarabot abból a nem sokból, ami megmaradt, azért, hogy valahol a Dunántúlon mutogassák, mint érdekes valamit, amivel nem tudnak mit kezdeni. Felidéztük egy kicsit a múltat, mindkettőnk öröme. Jól esett hallgatni Erzsé néni visszaemlékezéseit. Búcsúzásunkkor említette, hogy délután megy az orvoshoz, mert fáj valamije. Köszönöm a beszélgetést és jobbulást Erzsé néni.

Kocsán László

Versendi Kovács József
és zenekara

Napjaink talán utolsó
hivatásos tamburazenekara (a
Peti zenekar mellett, amely
– mint írtam – zenei kutatásaim

szempontjából nem bír jelentőséggel). Tagjai: Versendi Kovács József (1955.) prím-tambura, Tiszai György (1953.) terctambura, ifj. Kovács József (1975.) basszprím, Mihálovics László (1944.) brácstambura, (Peti) Kovács István (1954.) tamburaböggő.

Tiszai Gyuri és Kovács Pisti a Kovács-dinasztia leszármazottai, Versendi 'Joka' – ahogyan a sokákok szólítják – nem tartozik a dinasztíába, előnevét a megkülönböztethetőség célzatával, és büszke identitástudattal szülőfalujáról, Versendrőről kapta, ahol sok a cigány, és sok a tamburás. A Paris étteremben játszanak, nyaranta viszont a forgalmas kikötőben, a Révkapuban, alig pár száz méterre délre a Halászcárdától. Ha szünetet tartanak a játékban, fülüket északi irányba hegyezik, előáll-e ma valami újjal a konkurencia? Játékuk kifinomult, temperamentumos, rendkívül 'mohácsias ízű', de ők sem tanult zenészek, ki gondolná? Ők az utolsók, akiken tanulmányozni lehet a mohácsi tamburazene stílusjegyeit, ezért mindent elkövetek, hogy minél többet megtanuljak tőlük: rendszeres mohácsi útjaim alkalmával sosem mulasztom el, hogy betérjek a Paris-ba, ha csak tehetem, beállok köztük játszani, amit nem kis büszkeségemre nem néznek rossz szemmel. Az ő repertoárjuk is igen széles, csakúgy, mint klientúrájuk: a német turistáktól az oláh-cigányokig, a sokácoktól, a horvátoktól a szerbekig, magyarokig mindenkinek játszanak. 1998. áprilisában néhány sokác felvételt rögzítettünk Németh Istvánnal a Zenetudományi Intézet számára. Tervem egy hosszabb felvétel is, amelyen a már említett széles repertoárjukból kaphatnánk keresztmetszetet. Ez igen fontos lenne az első fejezetben említett elképzelésem megvalósításához. Talán ők az utolsó hivatásos szórakoztató-zenekar Magyarországon, akik hagyományos hangszereket használnak, s mint említettem, akiken ezt a jelenséget még tanulmányozni lehet. (A vonós cigányzenekarok nem játszanak népzenei.)

Az ő esetükben nem okozott gondot a pályaválasztás, többnyire a szülők is zenészek voltak. Egész életükben zenéléssel keresték a kenyerüket. Hivatalos állásban megjártak Pesten több éttermet is, például a Háy vendéglőt vagy Kispesten a Grana(?) sörözőt, Pécsen is voltak három évig az Aranykacsában és a Kazinczy étteremben, Mohácson pedig többek között a Matróz csárdában (a Mohács-szigeten), a Pannónia vendéglőben, a Kis Koronában, a Kék Duna presszó-bárban játszottak. Ezen kívül ellátták a 'körzetüket', a helyi aktuális igények értelmében: lakodalmakon, köszöntőkön, egyéb rendezvényeken muzsikáltak, táncsoportokat kísértek. A körzet leginkább cigányok és sokákok lakta falvakból állt. Versendi sokat zenélt sokáccal, akik mindig kedvelték, ennek tanúbizonyságaként mindenki Joka Józsinak szólítja. Újabban tanítással is foglalkoznak, a Tambura Rajkó

MOHÁCS IV.

Avar Anna tanulmánya

növendékzenekar tagjait, magyar és roma gyerekeket tanítanak tamburázni. Az étteremtulajdonosok ízeleése minden esetben más és más. Ez a zenekar sem

használt mindig tamburát, egyes helyeken a divat diktált, így ők is elektromos hangszereken játszottak. Jelenlegi helyükön a vonzerő éppen abból fakad, hogy ők egy igazi tamburazenekar. Hiszen Mohácson vagyunk, és a Mohácsi Tamburazene – fogalom.

Joka Józsi így nyilatkozott a régi idők kötelező repertoárjáról:

„...játszottuk a horvát, szerb zenét, magyar nóta inkább, ...nem volt akkora igény, mint most. Most nagyon kell mindent játszani. Talán jobb is volt az a régi, mint ez a mostani. Több lehetősége volt egy népi zenekarnak, egy tamburazenekarnak, mint most.”

Mára azonban kötelező mindenféle tánczenét tudni a világ minden tájáról – hiszen az emberek a tévén keresztül már mindenfélét ismernek és követelnek –, filmzenét, örökzöld dallamokat, egyéb modern zenét, magyar nótát, csárdást, de tartani kell a lépést a szerb, horvát, kissé nacionalista hangvételű modern zenével is.

Az idő azonban telik, a sokákok, horvátok asszimilálódnak, a szerbek, bosnyákok már rég eltűntek. A délszláv háború idején sok volt a menekült, akkor egy kicsit erőre kapott a délszláv muzsikára való igény, akkor viszont arra kellett kínosan ügyelni, nehogy a horvát menekülteknek szerb muzsikát játsszanak! A lakodalmak sem a régiek: inkább egy szál szintetizátorost hívnak, 'programzenészt', annak legalább kevesebbet kell fizetni. Napjainkban valahogy már nem tudnak mulatni az emberek. Versendiék is jobbnak látják, ha résen vannak:

„Mostanában összeülünk a Gyurival, ő szintin, én Hawaii gitáron ...próbálgatunk ezt-azt, ...sose lehet tudni. ...Amíg nem kell, addig nem megyünk. A főnök egy kicsit hárpías... sokszor összevezhettem volna vele! Ha egy kicsit iszik, egyből kötekedős lesz. Most is éppen összeveztem vele.” Kiszélesedő hangzások – Azonos tendenciák a magyar és a délszláv népek zenéjében és mentalitásában

Tari Lujza a magyar népi hangszerek és hangszeres zene '70-es években bekövetkezett nagymértékű módosulását vizsgálta, mindezt kiterjesztve a szomszéd népek hangszeres zenéjére. Alakulásukban azonos tendenciákat állapított meg: például az egyes hangszertípusoknak egy másik, de hasonló típusra cserélődésének – mondjuk a furulyáról klarinéttra váltás – hátterében a hangzásideálban bekövetkezett változás áll – de ez ugyanúgy érvényes végül is többek között a kevésbé hasonlatos duda-tamburazenekar, -hegedű, -harmonika viszonyára. Megállapította, hogy a korábbi magas regiszterek hangzásokkal szemben a mélyebb regiszterek hangzásokkal kerültek előtérbe, aminek következtében hangmagasságos történet, ill. történet, csakúgy, mint a regiszterváltás egyik következményeként bekövetkező feszes gégebeállítású éneklési módban, amelyet napjainkra a laza torkú éneklési mód vált föl. Azonban

Búcsúzunk Bárác Pista bácsitól

Nagy fájdalommal vettük tudomásul a Baranya-szerte híres énekes-harmonikás Pista bácsi halálhírét. Óvakodnék a közhelyektől, de mit lehet tenni, a valóság ez: Mohács egy nem mindennapi ragyogó ékességgel lett szegényebb.

Az 1926-os születésű Bárác István – sokacul Stipa – már gyerekként elhatározta, hogy zenész lesz, a szülői tiltás ellenére. Teljesen egyedül tanult meg zenélni, mintául a környékbeli zenészek – mint tudjuk, Mohácson mindig is sok volt a zenész – és a rádió szolgált. Ezt az önerőből elsajátított tudományt erős céltudatosság, megfontolt módszeresség jellemezte. Állandó készenlét a tanulásra, az új dallamok befogadására.

Ha most visszarepülve az időben betévednénk egy sokac lagziba, vagy a 'Blum vendéglőbe', Pista bácsit feltehetően ott találnánk a vendégek között állva vagy ülve, ahogy ez már csak lenni szokott, hiszen tudvalevő, mindig magának a vendégnek szeretett muzsikálni:

„Én soha nem akartam hivatásos lenni. Azt szerettem, amikor a vendégek közé odaülhettem, vagy odaálltam, és akkor mindenki rendelt. Nem volt ez kötelező, de akkor tudtam, hogy most játszom a vendégnek, mert ő kérte ezt a számot. Persze erre legtöbbször nem-igen vállalkoztak, mert ehhez nagy repertoár kell. Ha odaálltam, mondjuk tíz vendég közé, én soha nem féltem, hogy kifog rajtam. Ezt is úgy értem el, hogy örökké a vendégek között voltam. Köztük kutattam. Tudtam, hogy melyik az a dal, ami megy. Mert hiába jött ki tíz szám, nem fogták az emberek. Nem kellett nekik. De azokat az ember okvetlenül megtanulta, ami ment. Azt valahogy megéreztem, hogy ez menni fog.”

A folkMAGazin előző számában, a Mohácsról szóló tanulmány előző részében bővebben esik szó a Šokadija zenekarról és Bárác Stipáról – most a szomorú aktualitásból kifolyólag kívánok megemlékezni Pista bácsiról ebben a pár sorban. Alig négy év telt el Toncsi halála óta, s most újabb csapás érte Mohács sajátos zenei világát.

mindezek indítékát, azaz hogy mivel indokolható (többek között) a hangzásideálban bekövetkezett változás, és miért lehetséges mára a laza torkú éneklés, nem magyarázza.

A hangszerek regiszterváltásának mélyülő tendenciája számunkra nem meggyőző csupán a furulya-klarinét viszony elemzésével. A mi tapasztalataink ezzel szemben inkább a regiszterek hangzásképeinek kiszélesedése mindkét irányban, amelyet legnagyobb mértékben az erősítőtechnika előretörése idézett elő. A laza torkú éneklési mód is ennek folyamánya, hiszen erősítés nélkül áténekelni egy lakodalmi sokaságot, vagy „csupán” a zenekart, nem lehet laza torokkal. A hangszerek esetében a mélyülés mellett magasodás is megfigyelhető, mégpedig azért, mert a magas regiszterekben történő játékmód általában igen nagy virtuozitást igényel, ezért mindenki igyekszik elsajátítani ennek technikáját, fölülmúlni konkurensét, és az egyre tökéletesedő hangszereken ez mindinkább lehetővé is vált. A hangzásképek kiszélesedése mindkét irányban szintén az erősítőtechnika használatával függ össze, mert így az adott hangszeren olyan tartományokban is lehetővé válik a játék, amelyben akusztikus körülmények között a hangszer adta lehetőségek következtében nem éppen kedvező. Minden akusztikus hangszernek adott egy tartománya, amelyen a legjobban szól. Az erősítőtechnika lehetővé tette, hogy akusztikus hangszereken olyan tartományokban is élvezhető legyen a játék, amelyekben addig ez nem volt lehetséges. Elektromos hangszereken pedig már bármilyen tartományban kedvező a játék, tehát a hangszeres zenében nemcsak mélyülő tendenciát állapíthatunk meg.

További megfigyelések vonatkoznak a tempógyorsulásra, amely elképesztő méreteket öltött, de ez talán mostanában megtorpanóban van. Az előadásmód további változása a zsúfolt harmonizáció alkalmazása, és a kísérőszólamok „önállósulása”, előtérbe kerülése. Tari Lujza mindezt azzal magyarázza, hogy előtérbe került az individuum. Véleményem szerint az ok-okozati sorrend a következő: magányos szólóhangszer (pl. duda) – zenekarok kialakulása (pl. tamburazenekar) – szólamok fejlődése – harmonizációk zsúfolása, a kísérőszólamok hangsúlyozása – az individuum előtérbe kerülése, azaz az eddig egyszerűbb teendőkkal ellátott kísérő ráébred a hangszer adta lehetőségekre, saját ötleteire, és mint tudatos előadó igyekszik hangsúlyozni szerepét.

A végeredmény azonban egyértelmű: a hangszerek, a hangtartomány, a harmonizáció, a tempó, az előadói stílus, a mentalitás megváltozása. Úgy érzem azonban, a mohácsiak öntudattal viseltetnek tamburazenéjük, sajátos közösségi szokásaik, nemzetiségi sokszínűségük – „mohácsiasságuk” iránt. Ha Mohácson járok, valamit érzek a levegőben. Talán ez az írás is hozzájárul ahhoz, hogy többen ráérezzenek ennek ízére, mielőtt végleg teret hódít az új műfaj, ami törvényszerű, de sajnálatos módon egyre igénytelenebb.

Mohács igen jelentős zenei múlttal rendelkezik, még ma is nagyon sok és jó zenész él itt. A jó ízlésükben és tehetségükben, s a mohácsiak öntudatosságában, összetartásában bízva remélhetjük, hogy ez az „íz” még sokáig érezhető lesz.

Törlesztő vallomás

András fiannak szeretettel

A napokban – gyermekkori emlékeim közül szemelgetve – jutott eszembe a széki „Petrics” Filep János bácsival való régebbi találkozásom. 1992 nyarán együtt mulattunk egy lakodalomban Felszegen. Ő tudta, hogy már két éve családommal Budapesten élek, csak „még nem volt alkalma” ezt velem is „megbeszélni”... Mielőtt rámköszöntötte volna a szilvapálinkától gyöngyöző üveget, ezt mondta: „A termőfa elpusztul, ha más földbe teszik”...

Ma is szemembe villan a széki református templom fogására akasztott, talán kétszáznál is több egyforma ünneplő szalmakalap, de az istentisztelet után egyik sem cserélt gazdát soha. Viselői az egység és a rend szimbólumai voltak. Nekem még megadatott, hogy közöttük lehessenek, örök hállával és megbecsüléssel tartozom nekik a bőséges útravalóért.

Szomszédom volt „Kicsi” Kiss Sándor – lásd Lajtha László széki gyűjtését –, akit nagyon sokszor hallottam a mezőről jövet hazafelé szürkület-kísérő tempóban, kieresztett hangon dúdolni.

Több ízben is felkuporodtam Szabó Varga Gyuri bácsi – a széki zenét hallgatók közül ki ne ismerné gyönyörű dallamanyagát? – bivalyfogatának saroglyájára. Szívesen viszlek – mondta –, ha egy-két barázdavágásig jársz majd a bivalyok előtt, de aztán nem „ökör-húgyason”...

Ha a köves földtől szikrázott az ekevas, Gyuri bácsi kedvetlen lett és valakinek, vagy éppen saját magának búsan panaszkolt, hogy „Nem szánt, vet az égi madár / Mégis eltartja a határ”, aztán amikor úgy ment az eke, mintha vaját vágna, „minden fordulónál páros csókot adott volna”...

Márk Jóska bácsi – a nyolcvanas évektől 1990 őszéig tőszomszédok voltunk – fogadott gyerekként került Székre a módos Ungváry családhoz, akik halálukig gyermeküknek tekintették. Énektudását bizonyára nevelőanyjának, Ungváryné Prózsa Zsuzsának is köszönhetette, aki ugyancsak Lajtha kiváló széki adatközlőinek egyike volt. Önzetlensége, munkaszeretete, páratlan ének- és táncstudása elismeréseként az akkori Szék erősen kötött egysége megtört előtte, befogadta őt és a magáénak tekintette. Rajta kívül ez még senkinek sem sikerült.

Ez alkalommal is üzenem neki, hogy továbbra is a szomszédomnak tartom, és újra megköszönöm, hogy 1967 őszén meghallotta nyöszörgésemet a kukoricával megrakott ökörfogatának guruló kerékküllői között – amire titokban felkapaszkodtam –, és megmentette az életemet. Éles, határozott hangját még ökrei is szentírásnak tartották, és a „Hoó!” parancsszóra azonnal lecövekeltek, különben „az angyalok már réges-régen elvittek volna”...

Sajnos már jó ideje csak az ablakon keresztül nézheti, hogy „le is szállnak, fel is szállnak a fecskék”, s valóban „búsan telnek tőle az esték”, ugyanis súlyos betegsége végleg ágyhoz kötötte.

Gyermekkoromban több okból is örültem, ha a szüleim „házasok” báljára készülődtek. Olyankor ők is újra fiataloknak érezték magukat.

Futótűzként terjedt a hír, hogy a bálszervezők elindultak hívogatni, ezért senkit nem ért váratlanul kopogásuk. Szüleim is frissen sült kaláccsal és egy kis itókéval várták őket, amit jóízűen el is fogyasztottak, miközben rendre felidéztek fiatalságukból egy-egy derűsebb történetet. A bál estéjén nagyanyámnál, „nanónál” aludtam, aki a petróleummal ugyan spórolt, de a mesemondással annál inkább bővelkedett. Volt mit mesélnie, hiszen hét gyermeknek adott életet, és hatot egészségben, tisztességben fel is nevelt. Mesefiguráit mindig a széki emberről mintázta, olyannyira élethűen, hogy időnként azt hittem, nem is emberek laknak a

bepárasodott kisablakos házikókban, hanem az én mesehőseim.

Amikor a parányi láng már fuldokolni kezdett saját füstjében, nagyanyám elfújta a lámpát, és kivitt a tornácra, ahol egy kis ideig hallgattuk a bálozók késő esti csendbe ágyazó énekét.

Másnap reggel, hónom alatt a nagyapám készítette „kocsán ymuzsikával”, gyors léptekkel igyekeztem az öreg Imre Márton bácsi háza felé, hogy mielőbb „beállhassak” a zenészek közé... Ott láttam először Székely Józsi bácsit furulyázni. Ha a „párnak” (táncrendnek) vége volt, Józsi bácsi nem engedte a társaságot elpilledni, hangulatos mókáival mindenkiben erőt gyűjtött a következő táncra, közös éneklésre, amiből bizonyára mindannyian tartalékoltak, az akkoriban nehéz megpróbáltatásokkal járó hétköznapok enyhítésére is.

Ma már bátran vallom, mert tudom, ameddig emlékezünk, megmaradunk. De nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy az örök útravalóval is felérő emlékeinkért csak nemes cselekedeteinkkel törleszthetünk.

Soós János

Az apátfalvi Kardos István

A közösség tagjai valamilyen mértékben mindannyian ismerik és gyakorolják a hagyományt. Vannak azonban minden közösségben olyan egyéniségek, akik a hagyomány egy-egy területéhez jobban vonzódnak, ezáltal annak jobb ismerői, specialistái lesznek. Ilyen volt Kardos István is, aki fél évszázados vőfélyeskedése folytán, e mesterség kiváló tehetségű művelője, a helyi dalok és táncok legtehetségesebb ismerője és előadója lett.

Ez a tudás, tehetség és a természetéből fakadó megmutatkozási vágy egyaránt alkalmassá tette őt arra, hogy az apátfalviakat a szélesebb társadalmi érdeklődés, a magyar közművelődés és néptáncmozgalom keretében képviselje. Nemcsak előadója, hanem tanítója, továbbadója is volt a hagyománynak. Néptáncosok generációit tanította az apátfalvi tánc fortélyaira, a félfordulós és lippentős titkaira, s általában arra a mozgásbeli-zenei kifejezési készségre, amelynek ő mestere volt.

Kardos István (1897. december 18.-1984. október 1.) a Csongrád megyei Apátfalva egyik legkiválóbb táncos egyénisége volt, aki a Dél-Alföld töredékes, gyorsan átalakuló tánc-hagyományában a többi táncos egyéniséghez, a sándorfalvi Kiss Mátyáshoz, a tápéi Ács Györgyhöz és feleségéhez képest sajátos szintet képvisel. Kisparaszti családban született és már gyermekkorában kitűnt ügyes mozgásával, énekelni szerető nótás kedvével. Az elemi népiskolába Apátfalván járt, és 17 éves volt, amikor kitört az első világháború. A háború után István bácsi még rövid ideig legényeskedett, majd miután megházasodott, a szüleitől kapott néhány hold földön gazdálkodott feleségével. Legénykorában is nagyon szerette a nótázást, mulatozást. Idővel ez hivatásává is vált. Szerencsés véletlen, hogy az akkori idős vőfély, az öreg Dancsi szívesen átadta neki a vőfélységet, és még vőfélykönyvvel is megajándékozta. Így lett István bácsi már az 1920-as évek legelején vőfély.

Kardos Istvánt az 1950-es években fedezték fel a táncoktatók. Először Berta János, a Színművészeti

Főiskola tánc-főtanszacos hallgatója kereste fel, mint a helyi hagyományok egyik, legjobb ismerőjét. Azután Tímár Sándor, Martin György, Ács Sándor látogatta őt rendszeresen. Alátogatásokra a hagyományos falusi együttesek patronálása keretében került sor, amely az akkori Népművészeti Intézet sajátos hagyományörző tevékenysége volt. Az 1950-es években három alkalommal rögzítették filmre tánccát. A filmekkel párhuzamosan több fénykép is készült róla tánc közben. Ezek a filmek, fényképek, amelyek a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének Néptánc Archívumában található, a dél-alföldi

ars és csárdás legtöbbet idézett, leggyakrabban forgatott dokumentumai. Abban az időben még több idős ember volt Apátfalván, akik hasonlóan vagy jobban táncoltak Kardos Istvánnál. Gyenge Mátyás bácsi vagy Kerekes »Burkus« Márton bácsi testalkatra, kiállásra, lelki alkatra sok tekintetben talán előnyösebb helyzetben voltak nála. De őt a hosszú vőfélyi gyakorlat, a rendszeres szereplések, a szakemberek és a városi közönség érdeklődése tudatosabbá, tapasztaltabbá tették. Társai, akikkel együtt mulatott és az

Kardos István részvételével készült filmes gyűjtések:

1954, Apátfalva. Gyűjtő: Martin György
1955, Apátfalva. Gyűjtő: Tímár Sándor
1956, Apátfalva. Gyűjtő: Martin György
1975, Kalocsa, Duna Menti
Folklórfesztivál. Gyűjtők: Martin György,
Pesovár Ferenc, Sztanó Pál és mások
1978, Kalocsa, Duna Menti
Folklórfesztivál. Gyűjtők: Borbély Jolán,
Martin György, Sztanó Pál és mások

A gyűjtések során készült filmekről, fotókról, szöveges gyűjtésekről, zenei felvételekről, tánc- és zenei lejegyzésekről részletes információkat az MTA Zenetudományi Intézet Néptánc Archívumában és a Kardos Istvánról készült Emlékkönyvben találhatnak az érdeklődők.

apátfalvi együttesben táncolt, lassan elmentek, s az 1960-as évektől szinte egyedül képviselte az apátfalvi tánc-hagyományt. Táncos partnere eleinte a felesége, Juliska néni volt. Később – párja betegsége, gyengélkedése miatt – húga, Deszpotné Kardos Ilona néni vette át annak helyét. Rajtuk kívül Pista bácsi szívesen táncolt a fiatal néptáncos lányokkal, különösen a Szeged Táncegyüttes tagjaival. Őt hívták mindenfelé, fesztiválra, népművészeti bemutatóra, mert vőfélyi hivatásából eredő bátorsága, kiállása, nyitottsága, táncos, énekes és rigmusmondó tehetsége mind alkalmassá tette őt erre a feladatra.

A szakemberek Kardos Istvánt elsősorban mint táncos egyéniséget tartják számon. Az ő gyakorlatában azonban a rigmusmondás, az éneklés, a táncolás nem vált el egymástól. Büszke volt tehetségére, tehetsége elismerésére, a szakemberek figyelmére. Különösen Martin Györgyöt, Tímár Sándort és Nagy Albertet becsülte. Ez a figyelem egyfajta öntudatot alakított ki benne, de ő mindig megmaradt a falubelijénél többet tapasztalt, tehetséges, jó eszű, jó kedélyű apátfalvi parasztembernek. Az állami elismerést, a „Népművészet Mestere” címet 1971-ben kapta meg. Ehhez járult az a kitüntető figyelem, amelyet az őt látogató koreográfusoktól, gyűjtőktől, táncosoktól kapott, helyben és szerte az országban.

Gombos András

„TUDOMÁNYOS” LEVELEZÉS

Kedves olvasó!

A folytatásos dél-alföldi dokumentum-regény újabb fejezete következik. Decemberben megígértem, hogy Bársony Mihály (1915-1989), az utolsó hagyományörző tekerőkészítő és muzsikus levelezéséből tesztek közzé néhányat.

Népzene kutatóink az ötvenes években kezdték kutatni Tiszaalpar környékét. A háború előtt főként Szentes vidékét ismerték. Az ott élő Szenyéri családdal Kodálynak is jó kapcsolata volt, úgyhogy Szenyéri János halála után joggal gondolhatták: a tekerőlantkészítés is meghalt.

Nagy volt azonban az öröm, amikor egy jó évtizeddel később rábukkantak a viszonylag fiatal tanyasi „parasztzenire”, Bársony Mihályra. Miska bácsi a második háború előtt elismert zenésze volt falujának, utána pedig szívesen foglalkoztatott alanya tudománynak, táncházmozgalomnak, fesztiváloknak. A mostani alkalommal a népzene kutatás és az adatközlő 1954 és 1975 között íródott „hivatali” dokumentumai következnek. Íme tehát néhány „tudományos” levél.

SZERÉNYI BÉLA

Bársony József

Országos Néprajzi Múzeum - Budapest
Népzenei Osztály
Bársony Mihály, Tiszaújfalu 456.sz tanya

Tisztelt Cím!

Múzeumunk rendel Öntől egy sajátkészítésű, új tekerőt. A hangszer ára előzetes megbeszélésünk értelmében 400 Ft azaz Négyszáz Forint. Szállítási határidő f. év december 1. A fizetés a hangszer átvételekor történik.

A Múzeumban lévő tekerők megjavítása céljából szükséges lenne, hogy néhány napig Budapesten tartózkodjék. Szállásról munkaeszközökről gondoskodunk. Szíveskedjék megírni, hogy ezt a munkát milyen feltételekkel fogadja el.

Válaszát várva tisztelettel

Avasi Béla

Bp. 1954. okt.7.

Kedves Bársony Úr!

Szíveskedjék sürgősen megírni, hogy sikerül-e még ebben ahónapban elkészíteni a tekerőt és azt nekünk ide felhozni, valamint az itteni hangszereket kijavítani. Ha igen, akkor tessék pontosan megjelölni a napokat, hogy mikor jön. Ha közbejönne valami és nem tud decemberben feljönni, akkor feltétlenül tudassa velünk, mert az összeget, amit az Ön számára félretettünk, másra költessük. Természetesen a tekerőt januárban is kifizetjük és a javítási munkák akkor is szükségesek. Egyelőre az a fontos, hogy tudjuk, jön-e decemberben.

Ha előbb nem találkozoznánk, akkor kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új évet kívánok az egész családjának. Sürgős levelét várva,

Avasi Béla
Budapest, 1954. december 20.

Magyar Tudományos Akadémia
Népzene kutató csoport

Kedves József Bátyám!

Egy nemzetközi népzenei konferencián, augusztus 20-án délelőtt itt Budapesten a konferencia résztvevőinek bemutatjuk az élő magyar népzene-t. Ehhez az ország különböző vidékeiről jóhangú falusi énekeseket és régi hangszeren játszókat hozunk Budapestre. A tekerőt is szeretnők bemutatni a konferencia résztvevőinek s ezért most megkérdezem, volna-e kedve arra a napra - aug. 20-ra - Budapestre utazni s itt hangszerén két nótát eljátszani (pl. „Nem messze van

Sárosi Bálint tanár úr „Kedves József Bátyám”-mal kezdi sorait. Ez kérem nem elírás, hanem Mihály bácsi bátyjáról, József-ről van szó. A Bársony családban Jóska tekerőzött, Misa inkább klárnétozott. A Don-kanyarban azonban megnyomorodott a Jóska bácsi keze, úgyhogy lassacskán letette a lantot, Misa pedig egyre inkább kézbe vette, mindannyiunk épülésére...

ide Kismargita" és „Nyílnak, nyílnak a mezei virágok”). Kérem, mennél hamarabb értesítsen róla, hogy tud-e jönni. Ha jön, vonatköltőségét a Tudományos Akadémia Népzene kutató Csoportja kifizeti, aug. 19-ről 20-ra egy éjszakai szállásáról gondoskodik és egy szerény - 50 forintos - napidíjat is tud adni.

Amennyiben esetleg nem tudna jönni, de kedves öccse vállalja az utazást, úgy részünkről semmi akadálya annak, hogy ő jöjjön.

A további tudnivalókat egy későbbi levélben pontosan megírom, vagy esetleg még aug. 19-e előtt arrafelé lesz utam és akkor mindent személyesen megbeszélünk.

Mielőbbi válaszát várja és üdvözli:

dr. Sárosi Bálint

(aki a múlt év májusában fényképeket és magnetofon felvételeket készített Magukról)

Budapest, 1964. júl. 11.

Magyar Rádió és Televízió

Bársony Mihály

Tiszaújfalu

Értesítjük, hogy 1965. április 9.-én délután 13 órától kb. 16 óráig, felvételt szeretnénk Önnel készíteni Kiskunfélegyházán.

A felvétellel kapcsolatos problémákat (beutazást) megbízott munkatársunk: Czinege Gábor félegyházi tanár, megbeszéli Önnel.

Ugyancsak felvételt szeretnénk készíteni a többi helybeli tekerőlantossal is. Kérem, legyen segítségére Czinege elvtársnak a felkutatásukban.

A tekerőlanton az Önök által ismert dalokat (főleg népdalokat) vesszük fel. Kérem, hogy írják össze és gyakorolják ezeket a dalokat.

Abban az esetben, ha a felvételt nem tudják vállalni, legyen szíves előre megírni. Az utazás költségét és bizonyos összegű tiszteletdíjat a felvételért természetesen fizetni tudunk.

Szíves válaszát várom. Tisztelettel:

Halkovics János

Népzenei Rovat

Budapest, 1965. márc. 31.

Budapest, 1973. november 26.

MTA Zenetudományi Intézet

Zenetörténeti Múzeum

Bársony Mihály Tiszaújfalu, Istvánújfalu 41

A Magyar Tudományos Akadémia Zenetörténeti Múzeuma számára szeretnénk Öntől egy saját készítésű nyenyerét vásárolni. A hangszert részben a múzeum kiállításán mutatnánk be, részben pedig a nyenyerén való játék bemutatására használnánk. Ezért kérünk Öntől egy szép és jól játszható nyenyerét. Kérjük, szíveskedjék velünk közölni, lehetséges-e ez a hangszer-vásárlás, mikorra tudná ezt számunkra elkészíteni.

Tisztelettel:

Dr. Falvy Zoltán Ztört. Muz. vez.

Budapest, 1975. máj. 21.

Magyar Rádió

Kedves Bársony Mihály!

Szeretnénk Önnel és leányával közös műsort készíteni. Ezért kérjük, hogy olyan népdalcsokokat állítson össze (amelyeket a Rádióban már elfogadtunk, amelyeket Béres János már műsorba állított), amelyeket Ön klarinéton játszik, leánya pedig tekerőlanton kísérné. (Régebben Papp Rókussal játszott ilyen dalokat.)

A június 21-én készülő felvételeket egy nemzetközi versenyre szeretnénk kiküldeni. Kérjük szíves válaszát, a csokrok címeit megküldeni.

Tisztelettel:

Solymosi János

Népzenei rovat

(A levél hátulján Bársony Mihály kézírásával:)

Nem messze van ide Kismargita

Nyílnak nyílnak a mezei virágok

Új a csizmám, debreceni suszter varr.

Amott legel amott legel, hat..

Túr a disznó, túr a mocsár szélen

Az alpári bírónak jó két lovát..

De szeretnék hajnalcsillag lenni

Szárnya szárnya szárnya a madár..

Magyar Rádió B.P. 975. Jún. 21.

11-13 óra 6-os stud.

Budapest, 1975. július 29.

Zenetudományi Intézet

Zenetörténeti Múzeum

Kedves Bársony Úr!

Az V. Dunamenti Folklórfesztivál „Király Ilus” pályázatára beérkezett és kiállított hangszerek közül az Ön által készített tekerőlant és citera érdekelné a Zenetörténeti Múzeumot. Szíves értesítését kérjük, hogy milyen vételárért (forint összegben) engedné át az említett hangszereket gyűjteményünknek.

Tisztelettel

Gábry György

Budapest, 1975. szept. 25.

Zenetudományi Intézet

Zenetörténeti Múzeum

Tisztelt Bársony Úr!

Korábbi érdeklődésünkre küldött válaszát köszönettel megkaptuk. A továbbiakban azt javasolnánk, hogy az alábbi hangszeranyagot címünkre személyesen (kedden vagy csütörtökön délelőttönként), illetve csomagként eljuttatni szíveskedjék:

1 db. Tekerő és

1 db. Citera

Ezt követően, a hangszerek elbírálása alapján tudunk majd nyilatkozni a megvétel ügyében.

Tisztelettel:

Gábry György

NYÁRI TÁBOROK

Rece-Fice Balkáni Táncház Tábor
szerb, horvát, bolgár, görög,
makedón, román táncok
A pontos időpont – várhatóan július
– és a helyszín lapzártakor még
bizonytalan.
Tájékoztatót, programot,
jelentkezési lapot kérhetsz
személyesen: a Rece-Fice
táncházban (hétfőnként a Fáklya
Klubban), vagy
postán: Rece-Fice Bt., Budapest,
1022 Barsi u. 5.

Téka Országos és Nemzetközi
Népművészeti Tábor
2000. július 1-9.
BOLDOGKŐVÁRALJA
(részletek a 13. oldalon)

IX. Méta Népzenei Tábor
2000. július 1-9.
KOMÁROM-KOPPÁNYMONOSTOR
A Csokonai V.M. Művelődési
Központ táborában, 15 percre
Komárom belvárosától, egy fenyves
közepén.
Napi hat óra zenetanítás kezdő
és haladószinten vonós és fúvós
hangszereken, igény esetén tek-
erő, cimbalom, gardon, koboz
kezdőknek. Szállás saját sátorban
vagy faházban, napi kétszeri meleg
étkezés előfizethető.
Saját büfé,
Duna-parti szabad strand, kulturált
körülmények (végre!!)
A tábor díja (oktatás+szállás):
sátorral: 12.500,-/fő
faházban: 14.900,-/fő
Információ:
Almásy Zsuzsa, Tel.: 60/394-219

Suvadás 2000.
Kézműves-tábor és folklórtalálkozó
2000. július 8-15.
ARLÓ
oktatások:
bőrözés - Péntes Zsuzsa, Var-
ga Vera; nemezelés - Pócs Judit,
Kormosó Róbert; kosárfonás - Hor-
váth Zoltán; szövés - B. Nagy Judit;
tűzzománc - Szabó Tibor; gyön-
győzés - Szabó Erzsébet (Zsóka);
bútorfestés - László Otilia; lószőrfo-
nás - Libisch Andrea; kerámia - Kiss
Krisztina, Fábrián György; bábkészí-
tés - N.-né Kiszely Melinda; fafara-
gás - Gaál János; tánc - Várkonyi
Tekla, Barsi Csaba

Fellépő zenekarok:
Dr. Valter & Lawbreakers – new orle-
anski fekete blues
Zurgó – moldvai népzene
Méz – ír-skót népzene
Méta – magyar népzene
Besh O Drom – világzene
Téka – magyar népzene
Ghymes – világzene
Bábszínház: ORT-IKI bábcsoport
– Babocsai Máté históriája
Vásári látványosságok,
gólyalábasok, tűzfúvók
Házi zenekar: DŰVŐ (Salgótarján)
Részvételi díj: 1275.- Ft/nap
(sátorhely, oktatási díj,
anyagköltség, koncertjegy)
Étkezési díj: 600.- Ft/nap
(napi háromszori étkezés)
Koncertjegy: 500.- Ft
Napi belépő szállás nélkül: 800.- Ft
A résztvevőknek sátorhelyet
biztosítunk, és az összkomfortos
kemping minden egyes szolgálta-
sát: fürdés, étkezés, sportolás.
Információ:
Arlói Népfőiskolai Egyesület
3663 Arló, Zombori út 3.
Tel./fax: 48/444-190
E-mail: onkorm.arlo@matavnet.hu

III. Marosküküllőmenti Népzene és
Néptánc Tábor
2000. július 9-16.
MAGYARLAPÁD
Információ: Németh Ildikó
Tel.: 00-40/94-800-533
Fax: 00-40/64-198-813

Kézműves Alkotó Tábor
2000. július 11-23.
NAGYKÖRŰI TÁJHÁZ
A Míves Kismesterségek
Egyesületének közreműködésével
oktatott mesterségek:
- gyertyakészítő
- bábkészítő - Hídvégi Mária
- gyékénykötő - Kovács Tibor
- lószőrékszer - Libisch Gyözőné
- mézeskalácsos
- gyöngyékszer - Milner Angéla
Részvételi díj: 900,- Ft/nap
Szállás faházakban vagy sátrakban:
1000,- Ft, illetve 600,- Ft/nap
Étkezés a vendéglőben:
háromszori étkezés 300,- Ft/nap
Információ: Sziráki Éva
5065 Nagykörű, Jókai u. 49.
Tel.: 56/494-348

„Kaláris” Népművészeti
Gyerek Tábor
2000. július 12-20.
NAGYKÁLLÓ - HARANGOD
Információ: Stock Gyula - II. Rákóczi
Ferenc Művelődési Központ
4320 Nagykálló, Bátor u. 1.
Tel.: 42/263-141

Népzenei és Néptánc Tábor
Tisza-Folk Alapítvány
2000. július 15-22.
TISZAKÉCSKE
Hangszeroktatás: citera, furulya,
tekerőlant, koboz
Népdaléneklés
Néptánc:
Kalotaszeg-Györgyfalva,
Galga mente-Bag
Kézműves foglalkozások
Jelentkezés: 2000. június 10-ig
Részvételi díj:
- 14 év alatt 6.200,- Ft
- 14 - 18 év között 7.800,- Ft
- 18 év felett 9.000,- Ft
- nyugdíjas 6.200,- Ft
Szállás:
- diákotthonban 700,- Ft/nap
- sátorral 350,- Ft/nap
Étkezés: a diákotthonban
lehetséges 950,- Ft/fő/nap
Információ:
Urbán Zoltán táborvezető
6060 Tiszakécske, Szent Imre tér 1.
Tel.: 76/442-069, 30/998-6666

PRO FOLK
HANGSZEREK,
TOKOK, KELLÉKEK,
JAVÍTÁS, PROGRAMIRODA
ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY
Cím: Budapest, VII. Dohány u. 74.
Nyitva: 10-17h, pénteken 10-14h
Tel./Fax: 351-3341
vagy 06 (30) 9-549-903
Fax: 263-1339
E-mail: profolk@tia.hu
Honlap: www.datanet.hu/profolk-bt

Magyarpéterlaki
Népzene és Néptánc Tábor
2000. július 18-28., PIRICSE
Zenekar: Csiszár Aladár és
zenekara (Magyarpéterlaka)
Táncoktatók:
Magyarpéterlaki táncosok
A tábor szakmai vezetője:
Vavrincez András
Információ:
Szabó Miklós - Nyíres Egyesület
4375 Pircse, Táncsics u. 87.
Tel.: 42/280-405

„Kaláris” Népművészeti Tábor
2000. július 22-30.
NAGYKÁLLÓ - HARANGOD
Információ:
Stock Gyula - II. Rákóczi Ferenc
Művelődési Központ
4320 Nagykálló, Bátor u. 1.
Tel.: 42/263-141

X. Kalotaszegi Népzene és Néptánc
Tábor
2000. július 30 - augusztus 6.
KALOTASZENTKIRÁLY
Információ: Németh Ildikó
Tel.: 00-40/94-800-533
Fax: 00-40/64-198-813

XIX. Nemzetközi Táncház és
Zenész Tábor
2000. július 30 - augusztus 6.
JÁSZBERÉNY
Információ: Szűcs Gábor - Jászság
Népi Együttes
5100 Jászberény, Víz u. 1.
Tel.: / fax: 57/411-294

Nagykovácsi Zenei Alapítvány
Népzenei és Néptánc tábora
2000. augusztus 5-13.
NAGYKÖRŰ
Táborunk immár másodszor
várja azokat a gyerekeket, akik
szeretnének megismerkedni a
magyar népzene és néptánc alap-
jaival, illetve szeretnék elmélyíteni
tudásukat a napközben tar-
tott foglalkozásokon és az esti
táncházakban.
Tanárok: Bodza Klára - népi ének
Tálás Ágnes - néptánc
Lipták Péter - citera
Ladányi Ferenc - furulya, tilinkó
Romháti Krisztián - tekerő
Róka Szabolcs - koboz
Részvételi díj: háromszori
étkezéssel, négyágyas faházakban
való elhelyezéssel 18.000,- Ft/fő
Hangszereket biztosítunk!

Farkas Vilmos primás, Farkas Károly brácsos,
Oláh Lajos cimbalmos, Farkas Árpád bőgős
Kisar, 1990. - Kása Béla felvétele

Információ: Lipták Péter Tel.: 26/
355-623, 30/98-43-676

IX. Mezőségi Népzene és Néptánc
Tábor
2000. augusztus 6-13.
VÁLASZÚT
Információ: Németh Ildikó
Tel.: 00-40/94-800-533
Fax: 00-40/64-198-813

Tatros Tábor Moldvában
2000. augusztus 7-13.

SOMOSKA
Hangszeres zeneoktatás:
Furulya - Legedi László István
Hegedű - Mandache Aurel
Koboz - Paun Vasile és Boia Matei
Tánctanulás adatközlőktől.
Házigazdák: Sára Ferenc, Kerényi
Róbert és a Tatros együttes
Szállás: tantermekben és hozott
sátrakban vagy házaknál
Étkezés: 500,- /fő/nap
Részvételi díj: napijegy: 1.000,- Ft/fő
heti jegy: 5.000,- Ft/fő
6 éves korig a tábor ingyenes!

Információ: Benchea család
Tel./fax: 37/309-401
e-mail: fulopa@mail.datanet.hu

XI. Pécsi Német Néptánc Tábor
2000. augusztus 14-20.
PÉCS
Információ: Heil Helmut
Német Néptánchagyományok
Ápolása Alapítvány
7621 Pécs, Szent István tér 8-10.
Tel.: 72/332-688
Fax: 72/310-041

LAPZÁRTA:

2000. május 15.

**Következő számunk
tartalmából:**

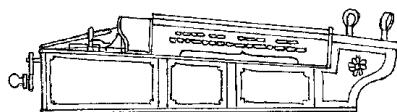
**Léka Géza riportja
Berecz Andrásal**

**Juhász Katalin: Francia
hatások a magyar
népzeneben**

Nyári folklórfesztiválok

MINŐSÉGI TEKERŐLANTOK

**NÉPI TEKERŐK, TÖRTÉNETI HANGSZEREK
GARANCIÁVAL**

NAGY BALÁZS

**Tekerőlantkészítő • Hurdy-Gurdy Maker
1124 Budapest, Lejtő út 12/b. • Tel./fax: 319-8459**

Lopott tekerő?
Február 27-edikén
vasárnap a Verseny
utcai piacon 25.000
Ft-ért vettem egy jó
állapotú tekerőlantot.
Alacsony ára miatt
gondolom, hogy
lopott hangszerről
van szó. A tulajdonos
jelentkezését várom.
Bartha Ágoston
T.: 385-3644 vagy
06- 20-939-2397

TABLE OF CONTENTS

PAGE 3-5 Should professional dancers be allowed to perform at festivals for amateurs? Szigetvári József thinks not, except if the festival (juried competition) is strictly one for choreography. This has become more and more of a question of late amongst dancers, dance groups and organizers of such dance festivals in Hungary. Opinions, arguments and further discussion on this matter are invited and will appear in the next issue of folkMAGazin.

PAGE 15 In Dec. '99, Budapest's Bartók Ensemble went to Brussels to perform in series of performances with a Belgian group called the Hourvari Ensemble. A dancer from the Bartók Ensemble, Gordos Anna, offers a few thoughts from the experience. The hosting Belgian group danced Hungarian dances, but none of the dancers were Hungarian. Anna remarks about the group "...they take such an enthusiastic interest in the customs of another nationality..... accepting everyone as equals....instead of looking for things that make them different, they look for things that bring people together...". She goes on to say "...this Western European attitude, born of tolerancy is something we still have to learn...".

PAGE 16-17 Conversation with musician and music teacher Kobzos Kiss Tamás about his five day study trip to Scotland in the fall of '99. During his stay in Edinburgh he was able to collect quite a bit of information on how traditional and folk music is taught in Scotland, learn more about revival type movements there, and attend some social music and/or dance events (ceilidh, assembly rooms, pubs). By Záhonyi András

PAGE 18-19 By the end of March, the Tükrös Ensemble will have released a new CD of Hungarian traditional music of Szatmár County from the 1900's. On this CD the band plays their favorite tunes from this particular part of Northeastern Hungary: tunes they have learned directly from musicians there, as well from field recordings of the great village musicians of that area. Árendás Péter's record notes are printed here. [This táncsház band from Budapest specializes in traditional village music from Szatmár and Transylvania.]

PAGE 22-24 Peter Amick interviews three members of Gázsa's band, the band that accompanied the Budapest Dance Ensemble on their recent tour of the U.S.

and the Ensemble's manager. On foreign soil, in moments of reflection on what they do; some good information and insight on Hungarian music that rarely reaches the printed word, surfaces in this article. I highly recommend looking for it in English (here it has been translated into Hungarian)... See the Hungarian article for website address and name of the publication that the article originally appeared in.

PAGE 27 The Bartók Béla Music Conservatory in Miskolc, Hungary is chiefly a music teachers training college. At this school students may choose to specialize in any one of 18 different classical instruments, ecclesiastical music, solfeggio/music theory, or folk music. This is the first year that Hungarian traditional music has been added to the possible areas of specialization. Announcement by Lenkey Csaba, director

PAGE 29 'Az Aranykert muzsikája' written by Ág Tibor is the 20th book in a series called the "Csallóköz Library". This most recent volume is on children's folklore and the songs and melodies connected to holidays and customs of this part of south-western Slovakia with a significant Hungarian population. Dance researcher, Takács András recommends this book.

PAGE 36-37 A tale of Fehér Viktor's first attempts at collecting songs in his grandparent's village of Fedémes, trying squeeze a tune out of an old gentleman in a pub....

PAGE 32-33 A book in memory of the well respected composer and conductor Vass Lajos was published early this year entitled „Vass Lajos emlékezet”, written by Bónis Ferenc.

PAGE 38-39 Bagpipe, wooden flute player and maker Tobak Ferenc, (who for the past 9 years has been living in the U.S.), has made two trips to Hungarian villages in Romanian Moldavia searching for bagpipe players. These trips have not only uncovered musicians and instruments (Romanian and Hungarian), but an enormous amount of information and lore about this instrument in this part of Romania. Interview by Juhász Katalin.

(Names of Hungarians here are left in their native order with the family name preceding the given name.)

Sue Foy

GRATULÁLUNK!

A Magyar Köztársaság elnöke
– a miniszterelnök javaslatára – Március
15. alkalmából

Megosztott Kossuth-díjat
adományozott

a Kaláka együttes tagjainak
– Becze Gábornak, Gryllus Dánielnek,
Gryllus Vilmosnak, Huzella Péternek,
Radványi Balázsnek –,
a magyar és a világirodalom verseinek
sajátos és újszerű, nemzetközileg is
elismert zenébe foglalásáért és inter-
pretálásáért

Harangozó Gyula-díjat
adományozott

Bubikné Rémi Tündének,
a Honvéd Művészegyüttes
táncos szöveglistájának

Vári Bertalannak,
a Szolnoki Szigligeti Színház
táncos-koreográfusának

Liszt Ferenc-díjat
adományozott

Szvorák Katalinnak,
a Honvéd Művészegyüttes
népdalénekesének

folkMAGazin®

2000 – Tavasz, VII. évfolyam, 1. szám
Megjelenik negyedévente
Kiadja a Táncsház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán

Fenntartók:

Táncsház Egyesület
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
MMI Népművészeti Főosztálya
Muharay Népművészeti Szövetség
Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bakonyi Erika, Gósi Anett,
Héra Éva, Igyártó Gabriella

Szerkesztőség:

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.
Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: 214-3521
tanchaz@mail.datanet.hu
www.tanchaz.hu

Nyomda:

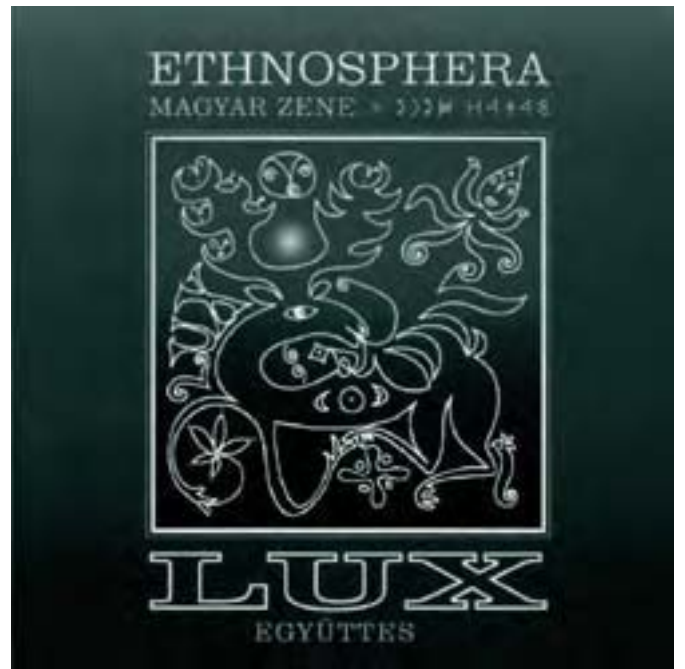
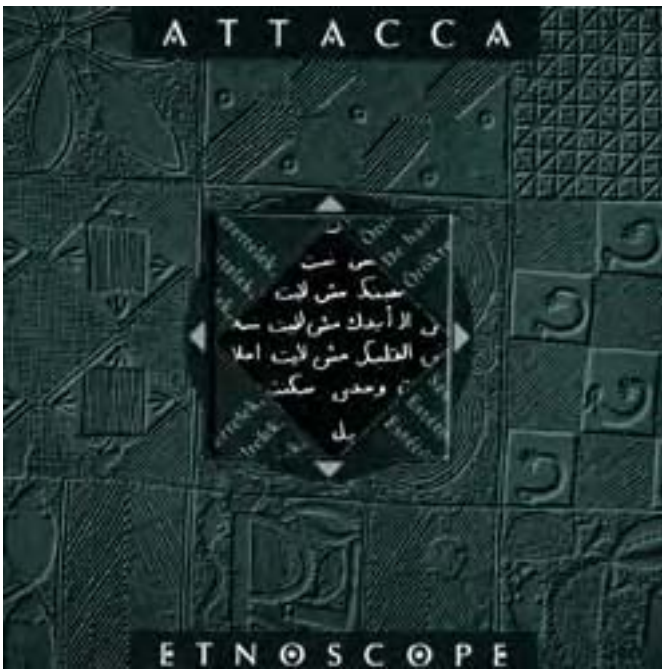
Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.
2132 Göd, Szódi út 41.
Tel./fax: 27/336-809

ISSN - 1218 - 912X

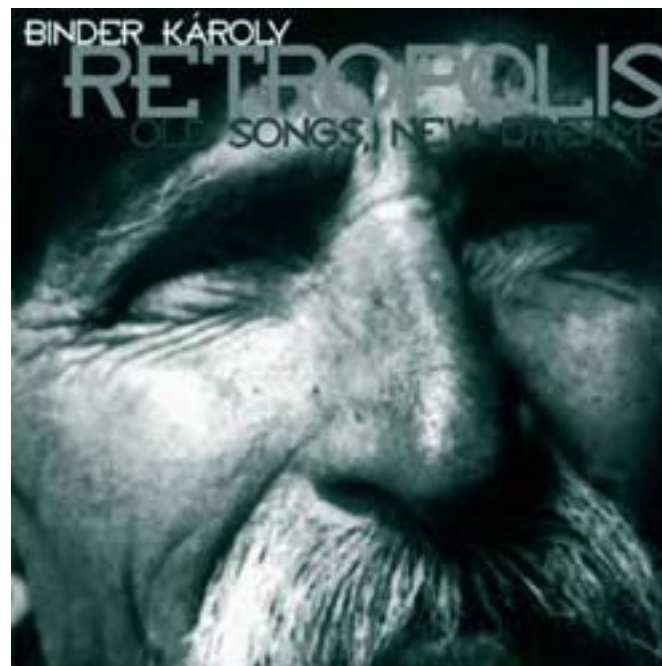
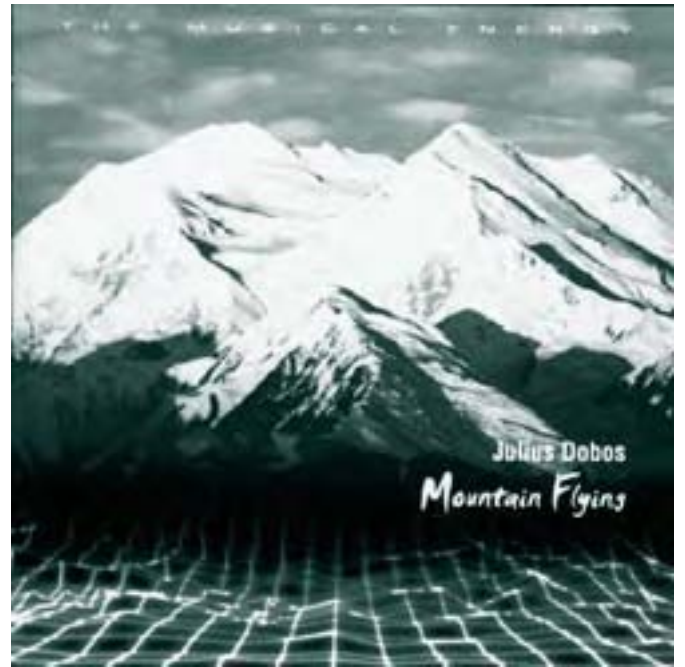
Annual subscription rates for one year:
20 US\$ (incl. p+p)
Bank account: OTP I. ker. fiók MNB
11701004

Táncsház Alapítvány, B 82678

Támogatónk a Nemzeti Kulturális
Alapprogram Népművészeti Kollégiuma

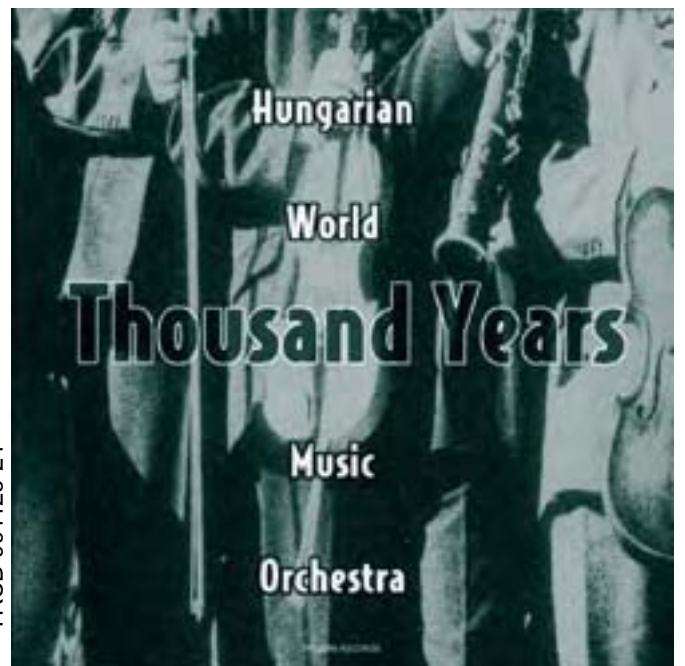

PERIFERIC RECORDS

BMM 9801

YRCD 991123-24

BUDAPESTI VÁSÁRKÖZPONT

Budapest X., Albertirsai út, III-as kapu

- HUNGEXPO -

A, F-F2 pavilonok

XIX. Országos

Táncháztalálkozó

és Kirakodóvásár

2000.

április 1-2.

Újabb népszerű
Magyar Táncok

Magyar Táncok

ÖRÖKSÉG